

การต่างประเทศไทยร่วมสมัย

พหุมิติผลประโยชน์แห่งชาติ

อานันท์ ปันยารชุน
สุรชัย สิริโก
จุลชีพ ชินวรรณ
เจริญ มะลูลิม
ประภัศร์ เทพชาตรี
ม.ล.พินิตพันธุ์ บริพัตร
บรรณารักษ์

ชื่อหนังสือ : การต่างประเทศไทยร่วมสมัย: พหุมิติผลประโยชน์แห่งชาติ
ครั้งที่พิมพ์ : พิมพ์ครั้งที่ 1 (สิงหาคม 2562)
จำนวนพิมพ์ : 300 เล่ม
จำนวนหน้า : 116 หน้า
ผู้จัดพิมพ์ : ศูนย์วิจัย ดิเรก ชัยนาม
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
โทรศัพท์ 0-2696-5336
โทรสาร 0-2696-5302

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ม.ล.พินิตพันธ์ บริพัตร.

การต่างประเทศไทยร่วมสมัย: พหุมิติผลประโยชน์แห่งชาติ.-- ปทุมธานี :

ศูนย์วิจัยดิเรก ชัยนาม

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562. 116 หน้า.

1. ไทย -- ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ. I. ชื่อเรื่อง.

327.593

ISBN : 978-616-488-040-5

พิมพ์ที่: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2562

โทรศัพท์ 0-2564-3104 ถึง 6

โทรสาร 0-2564-3119

<http://www.thammasatprintinghouse.com>

สารบัญ

คำนำ.....	(4)
-----------	-----

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทวีดา กมลเวชช

บทบรรณาธิการ	(6)
--------------------	-----

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ม.ล.พินิตพันธุ์ บริพัตร

การกำหนดนโยบายต่างประเทศ.....	1
-------------------------------	---

ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน

นโยบายต่างประเทศไทยต่อลาว: วิฤตการณ์ซีโต้.....	18
--	----

และแถลงการณ์ร่วมรัสเซีย-กานต์ มีนาคม 1962

ศาสตราจารย์ ดร.สุรัชย์ ศิริไกร

สัมพันธไมตรีไทย-จีนในทศวรรษที่ 2 ของศตวรรษที่ 21:.....	37
--	----

รัฐบาลไทยซื้อเรือดำน้ำ S26-T และรถถัง VT-4 จากจีน

ศาสตราจารย์ ดร.จุลชีพ ชินวรรโณ

ไทยกับโลกมุสลิม.....	59
----------------------	----

ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม

การต่างประเทศของไทย: การปฏิรูปและข้อเสนอแนะ.....	82
--	----

ศาสตราจารย์ ดร.ประภัสสร เทพชาตรี

คำนำ

สิ่งที่น่าสนใจมากที่สุดในยุคสมัยแห่งความผันผวนของการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านของสังคมในปัจจุบัน คือการที่ประเทศต่าง ๆ หันกลับมาเน้นย้ำการรักษา “ผลประโยชน์แห่งชาติ” กันอย่างหนักหน่วง จนทำให้นักศึกษาและคนทั่วไปที่อาจจะไม่ได้คุ้นเคยกับองค์ความรู้ และแนวทางการทำความเข้าใจบทบาทของรัฐมากนัก เกิดคำถามขึ้นว่า “หรือว่ากระแสของความร่วมมือระหว่างรัฐและการรวมตัวของภูมิภาคจะเลือนหายไป” หรือแท้ที่จริงแล้ว มิติการให้ความหมายของผลประโยชน์ของรัฐ ต่อรูปแบบและทางเลือกนโยบายต่างประเทศได้เคลื่อนที่ ผ่านกระแสความผันผวนดังกล่าวด้วย

แน่นอนที่สุดว่า การศึกษาและทำความเข้าใจนโยบายต่างประเทศไทย ต่อการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ ท่ามกลางพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศมหาอำนาจ และต่อภูมิภาคอาเซียน เป็นประเด็นที่ต้องอาศัยความรู้ในมิติที่ซับซ้อนในการอธิบายสถานการณ์ของประเทศไทย ประเทศคู่ความสัมพันธ์ สมาชิกในภูมิภาค ไปพร้อม ๆ กับการเชื่อมโยงต่อความเคลื่อนไหวของประเด็นทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมโลก รวมทั้งปัจจัยภายในและภายนอกของความสัมพันธ์นั้น ๆ ต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศไทย

หนังสือ “การต่างประเทศไทยร่วมสมัย: พหุมิติผลประโยชน์แห่งชาติ” รวบรวมปาฐกถาและงานเขียนของผู้เชี่ยวชาญด้านการต่างประเทศของไทย ทั้งผู้ที่มีประสบการณ์ในการกำหนดและกำกับนโยบายต่างประเทศของประเทศไทย ท่านอานันท์ ปันยารชุน และศาสตราจารย์ ประจำสาขาการระหว่างประเทศ 4 ท่านของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศ.ดร. สุรชัย ศิริไกร ศ.ดร. จุลชีพ ชินวรโรจน์ ศ.ดร. จรัญ มะลูลีม และ ศ.ดร. ประภัสสร เทพชาตรี ผู้เชี่ยวชาญในมิติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และจัดพิมพ์ขึ้นในโอกาสครบรอบ 70 ปี แห่งการสถาปนาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อนำเสนอและพินิจวิเคราะห์ผลประโยชน์แห่งชาติหลากหลายมิติของการต่างประเทศของไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ด้วยหวังว่าหนังสือเล่มนี้ จะเป็นหลักฐานเอกสารสำคัญ ในการทำความเข้าใจ และสะท้อนตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ของประเทศไทยในเวทีของการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ ผ่านนโยบายต่างประเทศ ได้อย่างลุ่มลึกแหลมคม และเป็นคุณูปการต่อแวดวงวิชาการและนักปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวิดา กมลเวช
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สิงหาคม พ.ศ. 2562

บทบรรณาธิการ

หนังสือ “การต่างประเทศไทยร่วมสมัย: พหุมิติผลประโยชน์แห่งชาติ” ได้รวบรวมปาฐกถาและงานเขียนของผู้เชี่ยวชาญด้านการต่างประเทศของไทย ซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นในโอกาสครบรอบ 70 ปี แห่งการสถาปนาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อนำเสนอและพินิจพิเคราะห์ผลประโยชน์แห่งชาติหลากหลายมิติของการต่างประเทศของไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน

บทความชิ้นแรกเป็นบทปาฐกถาพิเศษเรื่อง “การกำหนดนโยบายต่างประเทศ” โดย ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้ให้เกียรติมาเป็นองค์ปาฐกในงานสัมมนาที่คณะรัฐศาสตร์จัดขึ้นในหัวข้อ “การต่างประเทศไทยในระยะเปลี่ยนผ่านสู่ประชาคมอาเซียน: ยุทธศาสตร์และความท้าทาย” เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ณ โรงแรมอินเตอร์คอนติเนนตัล กรุงเทพฯ ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน ชี้ให้เห็นถึงสาระของผลประโยชน์แห่งชาติ อันได้แก่ความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคง ความมั่งคั่งรุ่งเรือง และเกียรติภูมิศักดิ์ศรี ที่มีความสำคัญอันเป็นพื้นฐานของรัฐ ไม่ว่ารัฐนั้นจะเป็นรัฐที่มี (อำนาจ) ขนาดเล็กหรือใหญ่ ประกอบด้วยระบอบการปกครองประชาธิปไตยหรือไม่ หรือมีระดับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจอย่างไร กระนั้นการจัดลำดับความสำคัญของผลประโยชน์แห่งชาติเหล่านั้นกลับมีความซับซ้อน และมีลักษณะที่สัมพันธ์กันกับอิทธิพลและบริบททั้งภายในและภายนอกของรัฐ ซึ่งในกรณีของประเทศไทยเองก็เป็นเช่นกัน คุณูปการสำคัญของบทปาฐกถานี้ มิได้เป็นเพียงบันทึกคำบอกเล่าทางประวัติศาสตร์ของผู้มากประสบการณ์ด้านการต่างประเทศของไทยเท่านั้น หากแต่ปรากฏไปด้วยข้อคิดเห็นที่ลุ่มลึกและน่าสยмы สามารถเป็นปฐมบทของการสนทนา ที่จะเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการและผู้สนใจทั่วไป ว่าแท้ที่จริงแล้ว “ผลประโยชน์แห่งชาติของไทยในปัจจุบัน” คืออะไร?

หากย้อนพินิจไปสู่ช่วงสงครามเย็น บทความ “นโยบายต่างประเทศไทยต่อลาว: วิฤตการณ์ซีใต้ และแถลงการณ์ร่วม รัสก์-กนัต มีนาคม 1962” โดย ศ.ดร.สุรัชย์ ศิริไกร นำเสนอนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในอินโดจีนในช่วงทศวรรษที่ 1960 ท่ามกลางความไม่แน่นอนของซีใต้ในการรับประกันความมั่นคงปลอดภัยของไทย ความขัดแย้ง

ระหว่างกลุ่มการเมืองต่างอุดมการณ์ ได้แก่ ฝ่ายนิยมความเป็นกลางโดยเจ้าสุวัณพุม้า ฝ่ายชาวนาที่นิยมสหรัฐอเมริกาโดยนายพลพุมิ หน่อสะหวัน และฝ่ายขบวนการปลดปล่อยลาว โดยเจ้าสุพานวงและนายไกสอน พมวิหาน ทวีความรุนแรงขึ้น จนกลายเป็นบริบทที่เร่งเร้าให้ไทยยกระดับความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ และกล้าเข้าสู่งการทำสงครามภายในลาว แม้ว่าความเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ จะยังประโยชน์ด้านการทหาร ความมั่นคง และเศรษฐกิจของประเทศ บทความนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงต้นทุนที่ไทยต้องเผชิญ นั่นคือความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านที่ย่ำแย่ลง

ขณะเดียวกัน ไทยก็มีความสัมพันธ์ที่ดีกับมหาอำนาจอย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนมาตั้งแต่ช่วงสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันในปี ค.ศ. 1975 บทความเรื่อง “สัมพันธ์ไมตรีไทย-จีนในทศวรรษที่ 2 ของศตวรรษที่ 21: รัฐบาลไทยซื้อเรือดำน้ำ S26-T และ รถถัง VT-4 จากจีน” โดย ศ.ดร.จุลชีพ ชินวรรโณ อธิบายถึงพัฒนาการของความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างไทยและจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความมั่นคงและการทหาร ต่อมาเมื่อเวียดนามรุกรานกัมพูชาในปลายทศวรรษที่ 1970 จีนได้กลายเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทางการทหารที่สำคัญแก่ไทย ทั้งนี้ในปัจจุบันความสัมพันธ์ด้านการทหารของทั้ง 2 ฝ่าย กลับมาเป็นที่สนใจของสาธารณชนอีกครั้งหนึ่ง เมื่อไทยประกาศความสนใจที่จะซื้อเรือดำน้ำและรถถังจากจีน ซึ่งผู้เขียนบทความได้รวบรวมข้อมูลในส่วนนี้ไว้อย่างครบถ้วน อย่างไรก็ตามก็ตีพิมพ์ระหว่างไทยและจีน ที่ปรากฏให้เห็นผ่านการทูตเชิงการทหารในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการร่วมซ้อมรบ การจัดซื้อยุทโธปกรณ์ หรือแผนความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ กำลังเป็นอุปสรรคต่อการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ในแนวนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงของไทยต่อมหาอำนาจอื่น ๆ ซึ่ง ศ.ดร.จุลชีพ ชินวรรโณ ก็ได้ชี้ชัดในช่วงท้ายของบทความไว้ว่า การพึ่งพาจีนทางยุทธศาสตร์มากจนเกินไปอาจส่งผลในระยะยาวต่อความยืดหยุ่นและทางเลือกของไทยในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

ผลประโยชน์แห่งชาติของไทยมิได้เกี่ยวพันกับมหาอำนาจเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมกลุ่มประเทศอื่นๆ อาทิ กลุ่มประเทศโลกมุสลิม บทความเรื่อง “ไทยกับโลกมุสลิม” โดย ศ.ดร.จรัญ มะลูลีม ปรวิทัศน์ความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและโลกมุสลิม ซึ่งมีความเกี่ยวโยงกันในหลายด้าน ได้แก่ การเยียมเยือนของผู้นำทางศาสนาเพื่อสร้างความเข้าใจอันดี การส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการทูตและความ

ร่วมมือด้านการพัฒนา การสร้างองค์ความรู้ร่วมกันด้านศาสนาอิสลาม การแสวงหา การสนับสนุนจากโลกอิสลามในปัญหาภาคใต้ และความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจและการศึกษา บทความนี้ยังได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญ และศักยภาพของโลกมุสลิมที่มีต่อไทยอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านประชากร ภูมิรัฐศาสตร์ บทบาทในการเมืองโลกผ่าน 2 องค์การระหว่างประเทศที่สำคัญอย่าง OPEC และ OIC โลกมุสลิมยังเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักศึกษาไทย นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในช่วงสุดท้าย บทความกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและมาเลเซีย ที่ร้อยรัดอยู่บนการพึ่งพาอาศัยและมิตรภาพทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม

ปิดท้ายด้วยบทความเชิงนโยบายของ ศ.ดร.ประภัศร์ เทพชาตรี เรื่อง “การต่างประเทศของไทย: การปฏิรูปและข้อเสนอแนะ” ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของไทยที่จะต้องมีการ Grand Strategy หรือยุทธศาสตร์ขนาดใหญ่ เป็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการต่างประเทศ เมื่อกล่าวถึงความจำเป็นในการปฏิรูปด้านการต่างประเทศของไทย ผู้เขียนได้สังเคราะห์ข้อเสนอแนะและแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่หลากหลาย เกี่ยวพันกับทั้งนโยบายต่อมหาอำนาจ ต่อภูมิภาคเอเชีย และต่อเพื่อนบ้านอาเซียน บทความเชิงนโยบายชิ้นนี้ยังแสดงให้เห็นว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศจำเป็นต้องมีลักษณะเชิงรุก เพื่อรองรับและเท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่กำลังดำเนินอยู่อย่างเป็นพลวัตและซับซ้อนในปัจจุบันและต่อไปในอนาคต

หนังสือ “การต่างประเทศไทยร่วมสมัย: พหุมิติผลประโยชน์แห่งชาติ” จะไม่สามารถสำเร็จลุล่วงได้ หากมิได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ในนามของผู้จัดทำ ขอขอบพระคุณ ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี ที่ให้เกียรติและอนุเคราะห์ให้คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดพิมพ์คำกล่าวปาฐกถาพิเศษที่มีคุณค่ายิ่ง อีกทั้งศาสตราจารย์ประจำสาขาการระหว่างประเทศที่เคารพรักทั้ง 4 ท่าน ที่เอื้อเฟื้อบทความ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณ ผศ.ดร.ทิวดา กมลเวชชนบท ผศ.ดร.รัฐศาสตร์ และ ผศ.ดร.ประจักษ์ ก้องกีรติ รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ รวมถึงศูนย์วิจัย ดิเรก ชัยนาม ในการสนับสนุนด้านการจัดพิมพ์และ

งบประมาณ สุดท้าย ขอขอบคุณ คุณกัญญ์รัฐ กองรอด และคุณอุรัสยา ไสมนัส
สำหรับน้ำใจและความช่วยเหลือในการจัดเตรียมต้นฉบับจนแล้วเสร็จ

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นของบทสนทนาที่สำคัญ
และเป็นประโยชน์ให้แก่ท่านผู้อ่านทั้งหลาย ไม่ว่าท่านจะเป็นผู้ศึกษานโยบายต่าง-
ประเทศ หรือผู้สนใจทั่วไป ในการพิจารณาถึงที่มาและความหมายของผลประโยชน์
แห่งชาติของไทยทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ล.พินิตพันธุ์ บริพัตร

หัวหน้าสาขาการระหว่างประเทศ

กรกฎาคม พ.ศ. 2562

การกำหนดนโยบายต่างประเทศ¹

โดย ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน

¹ ปาฐกถาพิเศษในเวทีสัมมนา “การต่างประเทศไทยในระยะเปลี่ยนผ่านสู่ประชาคมอาเซียน: ยุทธศาสตร์และความท้าทาย” จัดขึ้นโดย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ณ โรงแรมอินเตอร์คอนติเนนตัล ถนนเพลินจิต เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

ท่านอธิการบดี ท่านคณบดีคณะรัฐศาสตร์ คณาจารย์ ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ผมมาถึงอายุระดับหนึ่งที่คิดว่าไม่น่ารับที่จะพูดอะไรมากมายนัก นอกเสียจากว่าจะพูดในสิ่งที่ตนเองรู้จักจริงๆ เพราะในสังคมไทยผมเห็นปรากฏการณ์หนึ่งซึ่งน่าเบื่อและน่ารำคาญคือการที่คนอายุมากแล้วไม่รู้ตัวเองว่าสิ่งที่พูดออกมานั้นไม่เข้าเรื่อง หรือ ล้ำสมัย แล้วทำให้เกิดความตลกดูแคลน และเมื่อเราเป็นผู้ใหญ่ เมื่อถึงเวลาที่จะเกษียณตัวเองก็ควรจะเกษียณไปอย่างเงียบๆ ซึ่งผมก็เป็นคนหนึ่งที่ไม่ได้หลงตัวเอง แต่เมื่อถูกคะยั้นคะยอมากๆ บางครั้งก็ลืมตัวไปบ้าง ก็เลยตั้งปณิธานเอาไว้ว่าจะไม่ไปพูดที่ไหนนอกเสียจากว่าเป็นเรื่องที่กำลังทำอยู่เช่นตอนสมัยทำปฏิรูป ผมก็รับพูดแต่เฉพาะเรื่องปฏิรูป ส่วนคนที่มาเชิญผมก็เป็นลูกของเพื่อนผม ทั้งคุณพ่อคุณแม่ก็เป็นเพื่อนผม และข้อสำคัญที่สุดคือผมก็ยังนึกถึงบุญคุณของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่สภามหาวิทยาลัยได้มอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตให้แกผม ซึ่งไม่ใช่แค่เพียงจากคณะรัฐศาสตร์เท่านั้น แต่จากคณะเศรษฐศาสตร์ด้วย จุฬาฯ ก็ให้ผมสองปริญญาเช่นเดียวกัน นี่เมื่อรับมาแล้วผมก็ถือว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณโดยการที่ผมมาพูดเรื่องอะไรที่ผมไม่ต้องค้นคว้ามากนัก หรือไม่ต้องค้นคว้าเลย พูดจากความทรงจำ พูดจากประสบการณ์ที่ผ่านมา พูดจากการสังเกตการณ์ต่างๆ ผมก็น่าจะพูดได้

เรื่องการต่างประเทศตามความจริงแล้ว ในอังกฤษหากคุณไปอยู่ในกระทรวงการต่างประเทศ ไปถามเจ้าหน้าที่เขาว่าเรียนอะไรมา ก็แทบจะไม่มีใครเลยที่จะบอกว่าจบจากรัฐศาสตร์ รัฐศาสตร์มีเรียนที่อเมริกาเป็นส่วนใหญ่ อีกที่หนึ่งอาจจะป็นฝรั่งเศส แต่อังกฤษจะไม่มี ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศโดยส่วนหนึ่งจะจบจากสาขาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ซึ่งสิ่งนี้เป็นพื้นฐานสำคัญมากสำหรับนักการทูต ส่วนที่สองส่วนใหญ่จะจบจากสาขาภาษาศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นลาตินหรือกรีก ซึ่งเขาถือว่าเป็นการฝึกฝนหัวสมองที่ดีมาก เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าคนที่เก่งในอังกฤษ ที่จบสาขาภาษาศาสตร์มาก อาจจะป็นนักปราชญ์ก็ได้ เป็นทนายที่เก่งก็ได้ เพราะว่าพื้นฐานดีมาก ทีนี้เมื่อผมไม่ใช่ นักวิชาการและไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญด้านการต่างประเทศ เพราะออกมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1979 ก็ประมาณ 34 ปีที่แล้ว อาจจะกลับเข้าไปยุ่งกับการต่างประเทศก็เมื่อท่านเลขาธิการสหประชาชาติ โคฟี อันนัน (Kofi Annan) เชิญ

ผมไปเป็นประธาน UN High-Level Panel on Threat, Challenges and Change ซึ่งก็แปลกมากเพราะว่าผมไม่ได้แต่งงานด้านการต่างประเทศโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสหประชาชาติมาเป็นเวลากว่าสามสิบปีแล้ว แต่ผมคิดว่าความจำของผมยังไม่เลวเกินไป วันนี้จึงขอยกจากความจำ จากข้อสังเกต แต่ผมก็ขอรับว่า เรื่องของปี ค.ศ. อาจจะคาดเคลื่อนได้ และถึงแม้ว่าปี ค.ศ. อาจจะไม่สมบูรณ์บ้างแต่สิ่งที่ผมจะพูดนั้นก็ป็นข้อเท็จจริง

ประเด็นของการสัมมนานี้ที่เกี่ยวกับเรื่องอาเซียนนี้ผมได้บอกกับผู้จัดสัมมนาว่าผมเคยทำเรื่องนี้มาเยอะ เคยทำมากเลยในช่วงสมัยที่ผมเป็นนายกรัฐมนตรี ได้ไปนำเสนอเรื่อง ASEAN Free Trade Area หรือ AFTA ที่การประชุม Summit ที่สิงคโปร์ในปี ค.ศ. 1992 แต่หลังจากออกมาแล้วก็ไม่ได้ติดตามเลย การเดินทางของประเทศไทยไปสู่ประชาคมอาเซียนนั้นผมคงจะพูดน้อยที่สุด แต่ตอนสุดท้ายผมคงจะพูดทิ้งท้ายไว้สักหน่อย ผมจะพูดจากประสบการณ์ จากการสังเกตการณ์โดยเฉพาะในเรื่องการกำหนดนโยบายต่างประเทศเพราะไม่ค่อยได้เห็นใครพูดถึงเรื่องนี้ ที่จะได้ยินโดยส่วนใหญ่ก็จะพูดเป็นเรื่อง ๆ ไปไม่ว่าจะเป็นเรื่องปราสาทพระวิหาร เรื่อง SEATO (Southeast Asia Treaty Organization) เรื่องอาเซียน บางครั้งบางครั้งเราก็ควรจะพูดถึงสิ่งที่เป็นพื้นฐานสำคัญของสิ่งเหล่านั้น นั่นก็คือเรื่องการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ที่นโยบายต่างประเทศคืออะไร? มีคนพยายามให้คำนิยามมากมาย อันหนึ่งที่ผมเคยได้ยินมาตั้งแต่สมัย เพิ่งเข้ากระทรวงการต่างประเทศ คือ “Foreign policy is the extension of domestic policy” นโยบายต่างประเทศเป็นสิ่งต่อเนื่องหรือส่วนขยายมาจากนโยบายภายใน ซึ่งผมก็จะได้ขยายความในลำดับต่อไปว่านโยบายภายในประเทศเป็นอย่างไร เช่น ส่งเสริมนโยบายเศรษฐกิจ ส่งเสริมการส่งออก ส่งเสริมการค้า ฯลฯ นโยบายเหล่านี้จะมีการต่อเนื่องออกไปในต่างประเทศ ตั้งแต่สมัยที่ผมอยู่กระทรวงการต่างประเทศ หรือ แม้แต่ในช่วงสมัยที่ผมได้เป็นนายกรัฐมนตรี ต้องมีการแถลงนโยบายต่างประเทศ ซึ่งมีอยู่ไม่กี่ข้อและสิ่งที่พูดนั้นเป็นสิ่งที่เห็นชัด ๆ อยู่แล้ว เช่นการเพิ่มพูนความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน จะเคารพในกฎบัตรสหประชาชาติ เคารพในพันธกรณีที่ประเทศไทยมีอยู่ กับประเทศอื่นๆ คือเป็นภาษาที่ไพเราะ โดยเฉพาะเรื่องบูรณภาพแห่งดินแดน

(Territorial Integrity) คนที่ไม่สันหัด ทั้งภาษาไทย หรือ แม้แต่ภาษาการทูตเอง เมื่อฟังสิ่งเหล่านี้แล้วอาจเหนื่อยใจหน่อย

ช่วงที่ผมกลับมาจากเรียนที่อังกฤษซึ่งก็เป็นเวลาถึงเจ็ดปี และเข้าทำงานที่กระทรวงการต่างประเทศใหม่ ๆ ปีสองปีแรกผมต้องหัดเขียนภาษาไทย ที่ต้องหัดเขียนภาษาไทยเพราะผมจบ ม.7 เท่านั้น ในขณะที่เดียวกันผมต้องหัดเขียนภาษาอังกฤษด้วย ทั้งที่ผมเรียนจบมัธยมและมหาวิทยาลัยจากที่นั่น ทั้งนี้เพราะภาษาการทูตนั้นมีความนุ่มนวล มีความลึกซึ้ง มีความละเอียดลออมากมาย ซึ่งเราต้องเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ ขอกลับมาพูดถึงนโยบายต่างประเทศนั่นคือการรักษาส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติ อันนี้เป็นหลักใหญ่ซึ่งไม่มีปัญหา แต่ที่มีปัญหาและมักเป็นคำถามที่มักจะถามกันนั่นคือ อะไรคือผลประโยชน์ของชาติ? สังคมไทยมีปัญหามากมายเกี่ยวกับการหาคำนิยามของคำดังกล่าวเนื่องจากเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) ผลประโยชน์ของชาตินั้นคืออะไร และ อยู่ที่ไหน? เมื่อผมมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญก็จะมีประชาชนมาถามว่า “รัฐธรรมนูญกินได้ไหม?” คำถามนี้ลึกซึ้ง กล่าวคือรัฐธรรมนูญฉบับนี้ (ฉบับปี พ.ศ. 2540-บรรณาธิการ) จะมีประโยชน์อะไรโดยตรงกับประชาชนบ้าง? ซึ่งเมื่อมองย้อนไปถึงคำว่าผลประโยชน์แห่งชาตินั้นกลับกลายเป็นเรื่องที่เป็นนามธรรม (Abstract) ขึ้นมาทันที การโกงกินจับต้องได้ทันทีเพราะได้ผลตอบแทนเป็นเงิน เป็นที่ดิน ได้ไปเที่ยวต่างประเทศ ซื้อมอเตอร์ไซด์ให้เห็นทันที แต่พอพูดกว้าง ๆ ว่า “ผลประโยชน์ของชาติ” เป็นสิ่งที่เห็นภาพลำบาก ผลประโยชน์ส่วนตัวพูดแล้วยังเข้าใจง่ายกว่า แต่เมื่อมีการส่งผลกระทบต่อจากงานต่าง ๆ มาแล้ว ได้ลองผัดลองถูกจากประสบการณ์การทำงาน ก็จะรู้ได้โดยตนเองว่าอะไรผิด อะไรถูก กล่าวคือมี “Sense of right and wrong” พอเกิดอะไรขึ้นมาก็รู้ทันทีว่าสิ่งนั้นผิดหรือถูก แต่ก็มีปัญหาต่อไปว่าบางอย่างไม่มีผิดหรือถูกแบบร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่อยู่ตรงกึ่งกลางมีความเป็นสีเทาอยู่ในตัว สำหรับผลประโยชน์ของชาติก็คือ การที่เราคิดว่าเราต้องการให้ชาติเราเจริญอย่างไร เจริญในด้านความมั่นคง เจริญทางด้านเศรษฐกิจ ฯลฯ อะไรก็ตามที่เป็นความเจริญของประเทศชาติ แต่ผลประโยชน์ของชาติก็เป็นการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ไม่ได้ไปเอารัดเอาเปรียบเขา ไม่ไปโกงกินเขา

ผมอยากจะเอ่ยถึงในอดีต ในอดีตที่ประเทศต้องมีความหวงแหน อธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน สันติภาพ ต่างๆ นานาเหล่านี้ สองร้อยกว่าปีมานี้ ประเทศมหาอำนาจส่วนใหญ่จะอยู่ในยุโรป ประเทศมหาอำนาจไม่ได้จำเป็นต้องเป็นประเทศที่ใหญ่ในเชิงของพื้นที่เสมอไป กลุ่มประเทศที่เป็นมหาอำนาจที่มีขนาดใหญ่ในเชิงพื้นที่ก็จะมีเยอรมนี ฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษเองก็ไม่ได้ใหญ่ในเชิงพื้นที่ สเปน หรือ ฮอลแลนด์ ไม่ได้มีพื้นที่ใหญ่มาก แต่ทำไมเขาถึงเป็นมหาอำนาจได้ เหตุก็เพราะช่วงนั้นไม่ได้เป็นการทำสงครามเพื่อแย่งชิงดินแดนกันแล้ว แต่นโยบายต่างประเทศต้องส่งเสริมเศรษฐกิจและการค้าของประเทศนั้นๆ ทำให้ประเทศเหล่านี้ถึงกลายเป็นประเทศมหาอำนาจเจ้าอาณานิคม กลุ่มประเทศเหล่านี้ไปครอบครองประเทศอื่น ก็คงไม่ใช่เพราะต้องการพื้นที่เป็นสำคัญ ความต้องการพื้นที่นั้นเป็นเพียงส่วนน้อยเมื่อเปรียบกับความต้องการด้านวัตถุดิบ เมื่อมองกลับไปในขณะนั้นประเทศอังกฤษเพิ่งเริ่มมีการปฏิวัติทางอุตสาหกรรม มีการผลิตเครื่องจักร เมื่อมีอุตสาหกรรม ก็มีความต้องการวัตถุดิบ ซึ่งเริ่มต้นด้วยอุตสาหกรรมสิ่งทอ มีความจำเป็นต้องการฝ้าย จึงไปอินเดีย อินเดียมีฝ้ายมาก เอาฝ้ายเข้าโรงงานที่อังกฤษ นอกเหนือจากฝ้ายแล้ว วัตถุดิบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือน้ำตาล ยุโรปสมัยนั้นจนกระทั่งบัดนี้ก็จะใช้น้ำตาลที่ทำจาก Beetroot จะใช้น้ำตาลที่ทำจากอ้อย ต้องไปปลูกอ้อยในแคริบเบียน มอริเชียส และฟิจิ ในอาณานิคมต่างๆ ก็เอาคนอินเดียไปทำงาน จนบัดนี้ในหลายประเทศก็จะมีพลเมืองเชื้อสายอินเดียมากกว่าพลเมืองท้องถิ่น เช่นใน ฟิจิ มอริเชียส ฝรั่งเศสเองก็เช่นเดียวกัน แต่ฝรั่งเศสจะหนักไปทางส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม โปรตุเกสกับฮอลแลนด์ก็จะเน้นการค้า แต่ข้อสังเกตสำคัญคือการที่กลุ่มประเทศเหล่านี้มีกองทัพเรือที่ใหญ่ สมัยก่อนอาจจะใช้กองทัพเรือทำสงครามต่อกัน แต่เมื่อสองร้อยปีที่ผ่านมากองทัพเรือเหล่านั้นไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการสงครามเพื่อจุดประสงค์ของการแย่งพื้นที่แล้ว ส่วนใหญ่แล้วต้องการวัตถุดิบ ต้องการคน เช่น โปรตุเกส ฮอลแลนด์ หรือ สเปนมีกองทัพเรือที่ใหญ่พอๆ กับอังกฤษในสมัยหลัง แต่สังเกตได้ว่าโปรตุเกสที่เข้ามาในภูมิภาคนี้ จะไม่ได้ล่าเมืองขึ้นอย่างพม่า อินเดีย ด้วยความชำนาญด้านการเดินเรือ เขาจึงไปที่กัว (Goa) ก่อน ซึ่งเป็นดินแดนเล็กๆ ทางตะวันออกของอินเดีย จากกัวก็ไปที่ศรีลังกาก็ไปที่มะละกา

มาเก่า และได้หัวน หรือที่คนเรียกกันว่าฟอร์โมซา (Formosa) แต่สังเกตว่าเขาไปเพื่อไปหาทำเรือเพื่อไปทำการค้าขาย

ฮอลแลนด์ก็เหมือนกันที่เริ่มต้นจาก The Dutch East India Company ไปที่ชวา พวกนี้มุ่งเน้นแสวงหาวัตถุดิบ แสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ และ จนกระทั่งบัดนี้มหาอำนาจทั้งหลายก็ยังอิงนโยบายต่างประเทศที่ส่งเสริม นโยบายทางด้านเศรษฐกิจและนโยบายทางการค้า แต่อาจจะเพิ่มเติมเรื่อง ความมั่นคงมากยิ่งขึ้นเช่นในขณะนี้ทำไมอเมริกาถึงไปหมกมุ่นอยู่กับสงคราม ทางตะวันออกกลาง หรือทางเหนือของแอฟริกา หรือบางแห่งในลาตินอเมริกา ไม่ว่าจะเป็นเอกวาดอร์ ทางตะวันออกกลางก็จะเป็นอิหร่านหรืออิรัก ทาง แอฟริกาเหนือ ในกรณีของลิเบีย แอลจีเรีย คำตอบอย่างเดียวคือน้ำมัน อันนี้ มันมีวิวัฒนาการ เพราะฉะนั้นถ้าหากเราบอกว่า นโยบายต่างประเทศคือการ รักษาและส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติ ผลประโยชน์ของชาติที่สำคัญและมี บทบาทที่เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของมหาอำนาจ จนกระทั่งบัดนี้ก็คือวัตถุดิบ สินค้ายุทธศาสตร์ (Strategic Goods) ไม่ว่าจะเป็นเริ่ม จากฝ่าย เครื่องเทศ ไหม มาลงท้ายคือน้ำมัน น้ำมันบนพื้นดิน น้ำมันใต้ทะเล แล้ววิวัฒนาการของการกำหนดนโยบายต่างประเทศก็เปลี่ยนมาเป็นเรื่องของ การที่จะส่งเสริมเศรษฐกิจและการค้า ต่อมาเป็นเรื่องความมั่นคง เป็นเรื่องความ มั่นคงทางทหารด้วย

จะเห็นว่าต้องมึนโยบายต่างประเทศที่เป็น extension ของนโยบาย ภายในที่เกินขอบเขตดินแดนออกไป ไม่ใช่จำกัดอยู่แต่เพียงไม่กี่ไมล์ ตอนนี้อย่าง ขยายออกไปใต้ทะเลด้วย ด้วยเหตุนี้จึงมีการแก่งแย่งพื้นที่ของทวีปแอนตาร์กติกา ซึ่งมีแต่น้ำแข็ง สิ่งที่เขาสนใจคือ ใต้น้ำ มีแร่อะไร และมีน้ำมัน นี่เป็นเหตุผลที่ ว่าทำไมตอนนั้นต้องมีการประชุมว่าด้วยกฎหมายทะเล (Conference on the Law of the Sea) ครั้งแรกที่สหประชาชาติจัดขึ้นในปี ค.ศ.1958 เสด็จในกรมฯ (กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) ท่านก็เป็นประธานคนแรก การที่มีการประชุม ดังกล่าวเพราะต้องแบ่งแยกพื้นที่ในทะเล ไม่ใช่เพราะว่าต้องการพื้นที่ แต่เพราะ ว่าต้องการทรัพยากรใต้พื้นดินนั่นเอง ใต้น้ำน้ำอาณาเขต (Territorial Water) ใต้ ไหลทวีป (Continental Shelf) แม้แต่ปัญหาไทย-กัมพูชาในขณะนี้ ไม่ใช่

เรื่องปราสาทพระวิหารอย่างเดียว ปัญหาคือเรื่องของการป้องกันผลประโยชน์แห่งชาติ คือว่าต่อไปจะนำไปสู่การแบ่งดินแดนได้ทะเลกันอย่างไร เพราะทั้งไทย กัมพูชา และบริษัชน้ำมันต่างประเทศต่างรู้ว่าแถวนั้นมีทั้งน้ำมัน มีทั้งก๊าซธรรมชาติ แต่บอกไม่ได้ว่าเป็นบริเวณของไทยหรือของกัมพูชา อเมริกาก็ทำตัวเป็นพ่อนักบุญ ช่วยเหลือหลาย ๆ ประเทศให้มีความมั่นคงผ่านความช่วยเหลือรูปแบบต่าง ๆ แต่เขาก็มีความต้องการของเขา เขาต้องการมีอิทธิพลทางการเมือง เขาต้องการมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ แล้วก็ต้องการทรัพยากรธรรมชาติ

ที่ผมเล่ามาทั้งหมดนี้ก็เพราะต้องการจะแสดงให้เห็นว่า หลักการเดียวที่เป็นหลักการใหญ่ของการกำหนดนโยบายต่างประเทศคือการรักษาและส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติซึ่งมีการแตกแขนงอีกมากมาย แต่ก่อนนั้นก็เป็นเศรษฐกิจหรือความมั่งคั่งเพียงอย่างเดียว แต่ต่อมาเป็นเรื่องของความมั่นคง ที่นี้ความมั่นคงถ้าเผื่อว่าดูกันตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมาจะเห็นได้ว่าความมั่นคงเป็นตัวแปรที่สำคัญ และความมั่นคงในที่นี้ไม่ได้เป็นเหมือนอย่างที่คนไทยทั่วไปเข้าใจกัน ซึ่งผมเองไม่แน่ใจว่า คนไทยให้คำนิยามกับคำว่า “ความมั่นคง” อย่างไร สภาพความมั่นคงแห่งชาติ ของเมืองไทยเป็นหน่วยงานอะไรกันแน่? เพราะออกมาแถลงทุกวันในเรื่องเกี่ยวกับการเดินขบวน ไม่แน่ใจว่าสิ่งนี้เกี่ยวอะไรกับหน้าที่โดยตรง เพราะนั่นเป็นส่วนความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เรามีสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เรามีรองนายกฝ่ายความมั่นคง ผมคิดว่าเราสับสนในการให้คำนิยามกับคำว่าความมั่นคง เพราะถ้าเป็นในต่างประเทศที่ปรึกษาทางความมั่นคง (Security Advisor) จะดูแลในด้านการต่างประเทศแต่เพียงอย่างเดียว ทำคู่ไปกับกระทรวงการต่างประเทศ

ในช่วงสงครามเย็นก็เป็นความมั่นคงที่สับสนมหาอำนาจ (Bipolar World) กล่าวคือ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต แย่งชิงความเป็นใหญ่ ต้องการมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ต้องการทรัพยากรคนอื่น ทั้งสองประเทศมีอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งมีอำนาจการทำลายล้างสูง แต่ทั้งสองฝ่ายต่างไม่กล้าใช้จึงมีการทำสัญญากันเพื่อไม่ให้เกิดสงครามนิวเคลียร์ซึ่งรู้จักกันในนามของ Mutual Deterrence การแย่งชิงทรัพยากรต่าง ๆ ของโลก การแย่งชิงความจงรักภักดีจากประเทศ

ต่าง ๆ ก็ยังมีอยู่อย่างมากมาย กำลังทหารของทั้งสองฝ่ายก็มีมากมาย โลกก็แบ่งเป็นโลกเสรี (Free World) นำโดยสหรัฐอเมริกา กับโลกคอมมิวนิสต์ซึ่งนำโดยสหภาพโซเวียต ซึ่งโลกเสรีที่มืออเมริกาเป็นผู้นำก็มีอังกฤษ มีออสเตรเลีย ฯลฯ เป็นลี้ลับ ซึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดา ประเทศไทยเรานั้นเป็นลี้ลับอันดับสาม และเงินอาจจะซื้อได้ง่ายกว่า สมัยนั้นผมยังเป็นข้าราชการอยู่กระทรวงการต่างประเทศ เห็นอเมริกาเขาก็ดีกับเรา ในส่วนดีเขาก็มีมาก มิตรภาพที่แท้จริงเขาก็ให้เรามา หลายสิ่งหลายอย่างที่เขาคบค้าสมาคมกับเราก็เป็นประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่าย แต่ในขณะเดียวกัน หลายสิ่งหลายอย่างเขาเอาเปรียบเรา ที่เขาคิดว่าเราคิดตามไม่ทันเขา หลายสิ่งหลายอย่างที่เขาเอาเปรียบเราแล้วคิดว่าเราไม่รู้ แต่จะอย่างไรได้ เพราะเราไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงหรือจะตัดทอนอะไรได้ และการแข่งขันในระบบ Bipolar World มีเดิมพันสูง ซึ่งหากเกิดความผิดพลาดก็จะเกิดผลกระทบร้ายแรงตามมา สิ่งนี้ก็เป็นเป็นสิ่งที่ควบคุมพฤติกรรมของทั้งสองฝ่ายเอาไว้ โดยในทางปฏิบัติทั้งสองฝ่ายอาจจะขกลมไปเรื่อย ๆ สร้างความหวาดเสียว แต่จะขงจริงนั้นไม่มีใครเอา ซึ่งสิ่งนี้เองก็ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างสองมหาอำนาจ ซึ่งทั้งสองฝ่ายก็มีการจัดตั้งองค์กรที่เป็นองค์กรความมั่นคงร่วมกัน (Collective Security Organization) ทางฝ่ายโลกเสรีจัดตั้ง “องค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ” (North Atlantic Treaty Organization—NATO) ฝ่ายโซเวียตเองมีสนธิสัญญาวอร์ซอว์ (Warsaw Pact) ซึ่งสนธิสัญญาทางความมั่นคงของทั้งสองฝ่ายนี้ก็มีเขี้ยวเล็บ กล่าวคือการโจมตีประเทศใดประเทศหนึ่งที่เป็นภาคีของสนธิสัญญานั้นถือเป็นภัยคุกคามต่อภาคีสมาชิกทั้งหมด ตัวอย่างเช่นประเทศสมาชิกของ NATO โดนโจมตีจากประเทศหนึ่งของกลุ่ม Warsaw Pact สมาชิกของ NATO ทั้งหมดก็มีสิทธิที่จะได้ตอบฝ่ายตรงข้าม ประเทศในกลุ่ม Warsaw Pact ก็เช่นเดียวกัน กระนั้นก็ตามอเมริกาใช้ Containment Policy เพื่อจำกัดเขตอิทธิพลของสหภาพโซเวียต ซึ่งต่อมาก็รวมถึงจีน จึงได้มีการก่อตั้ง CENTO (Central Treaty Organization) ต่อมาก็มีการก่อตั้ง SEATO ซึ่งมีสมาชิกแปดประเทศ จะสังเกตได้ว่าสิ่งที่เน้นคือ ความมั่นคง แต่สุดท้ายสิ่งที่สามารถหลีกเลี่ยงได้คือสงครามโลก จะสังเกตได้ว่าระบบโลกส่วนนี้มีการเปลี่ยนผ่านด้านวิธีคิดของมหาอำนาจจากเรื่องของการค้าและเศรษฐกิจ

จากสมัยการล่าอาณานิคมมาเป็นเรื่องของความมั่นคงในช่วงของสงครามเย็น อย่างไรก็ตามในช่วงของสงครามเย็นนั้นก็มีส่วนที่เรียกว่า “Détente” ในภาษาการทูต หรือ “การผ่อนคลายความตึงเครียด” กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์หรือประชาธิปไตย ต่างก็ต้องมี “Human Face” ให้จิตใจละเอียดอ่อนขึ้น ไม่ใช่ว่าจะสู้กันแต่เพียงอย่างเดียว ต่อมาความไม่ลงรอยกันภายในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ ในโลกเสรีเองก็มีความปั่นป่วนทางด้านเศรษฐกิจ สุดท้ายก็กลายเป็น One World ของอเมริกาหลังจากที่สหภาพโซเวียตได้ล่มสลายไป เพราะฉะนั้นความตึงเครียดของสงครามเย็นก็หมดไป

เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง อเมริกาก็ครองความเป็นเจ้าโลกอยู่เพียงฝ่ายเดียว เป็นมหาอำนาจ (Super Power) อันนี้ยิ่งเหนื่อย หลายคนบอกว่าให้มีสอง Super Powers จะได้คานกันได้ ตอนนี้ไม่มีการคานกันเลย แต่อเมริกาเองเคยมีการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดมีการพลาดพลั้งบ่อยครั้ง ทั้งๆที่เป็นประเทศใหญ่ที่สุดคนเดียวและไม่มีใครค้านได้ แต่ก็ถกมาตายบ่อย นโยบายต่างประเทศนั้นเขียนให้สวยงามได้แต่ในความเป็นจริงนั้น ผู้ปฏิบัติคือรัฐมนตรีต่างประเทศ และ ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ การกำหนดนโยบายต่อให้เขียนสวยงามอย่างไรแต่ถ้าคนนำไปปฏิบัติไม่สมารถที่จะนำไปปฏิบัติได้ นโยบายตรงนั้นก็จะไม่มีประโยชน์อะไร ในกรณีปราสาทพระวิหารก็ต้องขึ้นชมข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ เพราะว่าคำพิพากษาออกมาใช้ได้ คำพิพากษาออกมาไทยก็ไม่ได้เสียเปรียบอะไร อันนี้ก็ถือเป็นผลงานของข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ

ย้อนกลับมาที่แกนหลักของนโยบายต่างประเทศในเรื่องการส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติ ซึ่งหลังจากที่มีการให้ความสำคัญต่อมิติด้านเศรษฐกิจ ยังมีมิติด้านความมั่นคงเข้ามาและในระยะต่อมาก็มีการให้ความสำคัญกับมิติด้านจริยธรรม (Moral Dimension) กล่าวคือนโยบายต่างประเทศจำเป็นที่จะต้องมีความ Moral Content เลยกกลายเป็นตัวแปรอีกหนึ่งตัวในการให้คำนิยามผลประโยชน์แห่งชาติ ซึ่งจะต้องมีการส่งเสริมให้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วย ดังนั้นในระยะสิบปีที่ผ่านมาจะเห็นอเมริกาให้ความสำคัญกับประเด็นนี้มากในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งผมเองก็เห็นว่า “ประชาธิปไตยแบบอเมริกัน” ไม่ใช่

เป็นสิ่งที่น่าตามอย่างมากนัก แต่มันก็มีประโยชน์เพราะว่าเขาจะฟังเสียงถึงเรื่องค่านิยมทางประชาธิปไตย (Democratic Values) มากกว่าการที่จะมีการเลือกตั้งแต่เพียงอย่างเดียว เพราะฉะนั้นจะสังเกตได้ว่าตัวแปรด้านการกำหนดนโยบายต่างประเทศมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ แต่หลักการเดิมคือผลประโยชน์แห่งชาติที่นั้นผมจะชี้แจงรายละเอียดเพิ่มเติมของผลประโยชน์แห่งชาติอันนี้ได้แก่

- การรักษาอธิปไตยและการรักษาบูรณภาพแห่งดินแดน
- ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศสมาชิกในองค์การความร่วมมือต่าง ๆ เช่นในสหประชาชาติและอาเซียน ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งจำเป็นเพราะเราจะอยู่ในโลกคนเดียวไม่ได้ เราจะต้องมีเพื่อน เราจะต้องมีศัตรู น้อยที่สุด

ที่นี้ในลักษณะขององค์การมีความร่วมมือ หลายองค์การก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงและสิ้นสุดสภาพไปแล้ว SEATO และ CENTO ไม่มีแล้ว NATO ยังมีอยู่ EU ก็มีสถานะภาพพิเศษ เพราะฉะนั้นในแง่มุมมองของเราเกี่ยวกับเรื่อง Collective Security System ซึ่งระบุอยู่ในกฎบัตรขององค์การสหประชาชาติ มาตราที่ 51 และ 52 นั้นลดความสำคัญลงไปมาก แต่สิ่งที่จำเป็นต้องมีคือว่าทำอย่างไรให้ประเทศที่ได้รับอิสรภาพใหม่ ๆ ร่วมกับประเทศไทย มีความคุ้นเคยกัน พุดจากกัน ทำงานร่วมมือกันเพื่อช่วยรักษาไว้ซึ่งสันติภาพความสงบ และเสถียรภาพของภูมิภาค

เมื่อ 40 ปีที่แล้ว อินโดนีเซียนั้นมีอิทธิพลมาก เพราะเป็นพี่ใหญ่ใน “กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด” (Non-Aligned Movement—NAM) ซึ่งเกิดขึ้นมาได้ก็เพราะว่าสองประเทศมหาอำนาจ อันได้แก่ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ทะเลาะแย่งชิงอิทธิพลกัน จึงได้เกิดกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่พอมาถึงภาคปฏิบัติ กลุ่มดังกล่าวมีท่าทีที่ฝักใฝ่ในสหภาพโซเวียตมาก ซึ่งหัวหน้ากลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในขณะนั้นมีอยู่ 5 ประเทศ มียูโกสลาเวีย อียิปต์ อัลจีเรีย อินโดนีเซีย และอินเดีย หัวหน้าประเทศทั้งห้า นั้นเกิดมาจากการต่อสู้เพื่ออิสรภาพ โดยพื้นฐานแล้วจะมีความนิยมชมชอบในอุดมการณ์ฝ่ายซ้าย อุดมการณ์ Socialist ซึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดา ทำไปทำมา ถ้าเราจะเข้าข้างทางด้านโซเวียตมากกว่า

ก็ได้ผลประโยชน์จากโซเวียต แล้วอเมริกาก็ต้องเกรงใจ เหตุที่เราเข้าร่วมกับกลุ่ม Non-aligned ไม่ได้มันเพราะเราเป็นพันธมิตรกับอเมริกาอยู่ อีกทั้งเราร่วมมือกับอเมริกาใน SEATO แต่พม่าเป็นสมาชิกของกลุ่ม NAM แล้วพม่านี้คือใครจะว่าอะไรในเรื่องการรัฐประหาร เรื่องการไม่เอาไหนในเรื่องทั่วๆ ไปหลายเรื่อง แต่เขาก็เป็นประเทศที่มีหลักการพอใช้ กล่าวคือเขาเป็นประเทศสมาชิกประเทศเดียวที่ลาออกจาก “กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด” โดยให้เหตุผลว่ากลุ่มนี้มันไม่ Non-aligned จริงแล้ว ทั้งอินเดีย อินโดนีเซีย ไปเข้าอยู่กับฝ่ายโซเวียตหมด ซึ่งตอนนั้นผมยังไม่แก่นักก็อยู่ในกระทรวงการต่างประเทศ คิดอยู่ว่าพม่านี้เขามีหลักการ เขาเก่ง แล้วเขาออกมาก็ไม่ได้ออกมาโดยมีการร้องป่าว โดยการอวดอ้าง เขาก็ออกมาเงียบๆ ไม่ได้ออกมาบอกว่าฉันเก่งฉันกล้า อันนั้นก็เป็นนโยบายต่างประเทศที่ต้องชมเขา

ของเรานี้ สมัยพระองค์วรวงษ์ กรมหมื่นนราธิปฯ ท่านก็ทำชื่อเสียงให้ประเทศไทยมากมาย สร้างชื่อเสียงในเวทีสหประชาชาติ สร้างชื่อเสียงในการประชุมที่บันดุง ก่อนที่จะมีกลุ่ม Non-Aligned ท่านสามารถพูดคุยกับนายกรัฐมนตรี โจอินไล ของจีน ไปที่ไหนคนก็เคารพนับถือ แต่ขณะเดียวกันนโยบายต่างประเทศค่อนข้างที่จะเบนไปทางฝั่งอเมริกา แต่ที่ผ่านมามีการกำหนดนโยบายต่างประเทศไทยนั้นมีขีดจำกัดเสมอแล้วผมจะกลับมากล่าวเรื่องนี้ทีหลัง

ทีนี้เรื่องของปัจจัยกำหนดนโยบายต่างประเทศก็มีเพิ่มเติมอีก เช่น

- ส่งเสริมฐานะและเกียรติภูมิของประเทศในเวทีการเมืองโลกเพื่อให้เกิดการยอมรับนับถือ ซึ่งผมก็พูดไปบ้างแล้ว
- ส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศด้วยการหาตลาดต่างประเทศ ซึ่งอันนี้ผมก็พูดไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสินค้า บริการ การส่งออก การลงทุน หรือการท่องเที่ยว
- ส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและศิลปะ อันนี้ขอพูดเพิ่มเติมนิดหน่อย แต่ก่อนนี้มีการส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและศิลปะด้วยความจริงจัง เดียวนี้กลายเป็นเครื่องมือ (Tool) ของ Diplomacy หรือที่เขาเรียกกันว่า Soft side อันนี้ก็เป็นตัวแปรใหม่

เหมือนกัน อย่างเช่น อเมริกาถูกกล่าวหาว่ามัวแต่สนใจ Hardware ไม่ค่อยสนใจ Soft side แต่เมื่อพูดถึงเรื่อง Soft side นี้ต้องระวัง เพราะไม่ใช่การโฆษณาชวนเชื่อหรือ Propaganda แต่บัดนี้กระทรวงการต่างประเทศและรัฐบาลต่างๆต้องมีหน่วยงานที่ ส่งเสริมสิ่งเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นการส่ง Dance troupe หรือว่าโบราณวัตถุไปแสดง สิ่งเหล่านี้หมายถึงการเข้าถึงประชาชน แต่เข้าถึงประชาชนโดยผ่านช่องทางใด ผ่านศิลปวัฒนธรรม ผ่านเพลง ผ่านรายการโทรทัศน์ ผ่านกีฬา ฯลฯ Ping Pong Diplomacy นั่นก็เป็น Soft side เหมือนกัน เพิ่งมาเริ่มใช้เมื่อสามสิบถึงสี่สิบปีที่แล้ว ตอนที่ประเทศต่างๆ อยากจะเข้าไปมีความสัมพันธ์กับจีนนี่ก็ถือเป็นวิวัฒนาการเหมือนกัน เพราะเมื่อ หกสิบปีเจ็ดสิบปีที่แล้ว ถ้าพูดถึงเรื่อง Soft side ไม่มีใครเข้าใจ ถ้าเมื่อพูดถึงการส่งเสริมด้านวัฒนธรรม (Promotion of Culture) มันก็จะเป็นลักษณะที่เอา Culture ของเราเพื่อให้คนอื่นเขาดูเพื่อให้ได้รับความเคารพว่าเราก็มี Culture แต่เดี๋ยวนี้มันมากกว่านั้นแล้ว มันได้รับการใช้ในลักษณะที่ว่า เป็นทางด้าน Positive มากขึ้น คือไปใช้ให้มีอิทธิพลเหนือจิตใจของคนอื่นที่ได้เห็น ได้ฟัง ถึงความดีของประเทศของเรา มันอาจจะเกิดจากหนังดี ๆ ก็ได้ สิ่งนี้เราเรียกว่า Performing Arts เป็นสิ่งที่สำคัญมากในฐานะที่เป็นหนึ่งใน Tools ของ Diplomacy

- การเคารพต่อกฎบัตรสหประชาชาติและพันธกรณีที่มีภายใต้สนธิสัญญา ส่งเสริมมาตรการที่จะคำนึงสันติภาพในภูมิภาคและของโลก

สุดท้ายผมจะหันกลับมา ASEAN บ้าง เมื่อพูดถึงเรื่อง Collective Security หรือความมั่นคงร่วมกันของ ภูมิภาค ตั้งแต่สมัยท่านรัฐมนตรี ถนัด คอมันตร์ เป็นต้นมา เราจะเห็นว่า Security นับวันมีความสำคัญมากขึ้น ผมขอใช้ภาษาอังกฤษนะเพราะมันจะฟังแล้วเข้าใจได้ง่ายกว่า สมัยก่อนเมื่อพูดถึง Security จะนึกถึงกองทัพ หรือมิติทางทหาร สมัยปัจจุบัน Security แทบจะคลุมไปทั่วจักรวาล เดียวนี้มีการพูดถึง Food Security Energy Security Homeland Security

ทุกอย่างเป็น Security ไปหมด เพราะฉะนั้นน้ำหนักของทางด้านทหารนั้นน้อยลงไป ซึ่งอันนี้เมืองไทยยังปรับตัวไม่ได้ เมื่อห้าสิบปีก่อนมีการแยกนโยบายต่างประเทศกับนโยบายด้านการทหาร ตอนหลังๆ นั้นไม่ใช่เรื่องของนโยบายต่างประเทศและนโยบายด้านการทหารแล้ว ตอนหลังๆ นั้นกลายเป็น Security ซึ่ง Security Policy มีทั้ง Foreign Affairs Dimension และมีทั้ง Military Dimension

สมัยก่อน นโยบายต่างประเทศ สืบเนื่องจากการที่นโยบายภายในของเราทางฝ่ายทหารเขามองว่าการคุกคามประเทศไทยมาจากประเทศเพื่อนบ้าน จีน เวียดนาม ตอนนั้นก็ไปตามอเมริกา เพราะฉะนั้นหน้าที่ปกป้องประเทศไทย หน้าที่ปกป้อง Security ของประเทศไทย นี่ผมพูดจากวิสัยทัศน์ของทหารเมื่อห้าสิบหกสิบปีที่แล้ว เขาคิดว่าต้องมี Forward Line การป้องกันประเทศไม่ใช่ป้องกันที่แม่น้ำโขง แต่การมี Forward Line คือการที่ไปป้องกันที่กัมพูชาดีกว่า ไปป้องกันที่ลาวดีกว่า ซึ่งนั่นก็เป็นความเชื่อของเขาซึ่งสุดท้ายผลปรากฏว่าไม่มีความจำเป็น แต่เนื่องจากเราบอกว่าต้องมี Forward Line เราก็ไปรบที่ลาวก่อน ที่เขมรก่อน กล่าวคือเราก็ไปช่วยเขมรบ้าง ไปช่วยลาวบ้าง ไปเป็นลูกน้องอเมริกา ก็ได้เงินมาพอสมควร Forward Line Strategy ไม่ได้สร้างประโยชน์อะไร เพราะจริง ๆ Security ของประเทศไทยมันจะมั่นคงก็ต่อเมื่อเพื่อนบ้านมันคง แล้วบางที่เราคิดถึงคำว่า คู่แข่งหรือ Competitor มากเกินไป

ถ้าเผื่อไปตีนตระหนกว่าต่อไปเวียดนามเจริญ พม่าเจริญ และจะเป็นคู่แข่งกับเมืองไทย คำถามต่อมาคือ ไม่ดีหรือ? ประเทศเพื่อนบ้านเจริญ มีเศรษฐกิจดีประเทศเพื่อนบ้านเขามีสันติภาพ เขามีเสถียรภาพ ไม่ดีหรือ? มันดีกับเมืองไทยทั้งนั้นถ้าเผื่อเศรษฐกิจเขาดีขึ้น กำลังซื้อเขาก็มีมากขึ้น และอย่างไรก็ตามเรายังอยู่ได้ เพราะยี่สิบปี สามสิบปี มันไม่ได้ตามทันกันง่าย ๆ เพราะสมัยใหม่เราต้องคิดใหม่แล้วครับ เราต้องส่งเสริมให้เศรษฐกิจของเพื่อนบ้านดีด้วย ช่วยส่งเสริมให้เขามีศักยภาพด้วย ต้องส่งเสริมให้เขามีสันติภาพด้วย

แต่สมัยก่อนเมื่อสี่สิบห้าสิบปีที่แล้ว อเมริกาก็เข้ามาใช้ประเทศเหล่านี้ถึงได้มีคำว่า สงครามตัวแทนหรือ "Proxy War" ที่จริงอเมริกาเป็นใหญ่สามารถสู้รบกับโซเวียตได้ แต่ก็ไม่ได้สู้รบกันโดยตรง ก็มาสู้รบกันที่เวียดนาม แล้วผลเป็นอย่างไร ที่แย่ที่สุดพวกประเทศเล็กก็เจ็บหมด จึงได้มีคำว่า Proxy War เพราะ

ต่างฝ่ายต่างสนับสนุนให้ตีกัน มันรู้จะอะไร เวียดนามเหนือและเวียดนามใต้มาสู้รบกัน ฝ่ายหนึ่งสู้รบเพื่อสหภาพโซเวียตกับจีน อีกฝ่ายหนึ่งสู้รบเพื่อสหรัฐอเมริกา แต่บอกว่าเป็นการสู้รบในนามของลัทธิ ด้านหนึ่งของลัทธิ Free World อีกด้านหนึ่งของลัทธิคอมมิวนิสต์ คอมมิวนิสต์เองก็ไม่ได้เกิดในเอเชีย ลัทธิทุนนิยมก็ไม่ใช่ว่าดีเสมอไป แล้วเขาค้นเวียดนามมาตายเป็นล้านๆ คน สิ่งเหล่านี้ผมว่าคนไทยต้องเริ่มคิดแล้ว เราได้รับอิทธิพลจากการโฆษณาชวนเชื่อของโลกเสรีมากเหลือเกิน มันช่วยไม่ได้ เพราะคนเราฟังจากสิ่งที่มันไม่เป็นความจริง ฟังมาก ๆ ก็เชื่อ และยิ่งไปกว่านั้นเราเป็นคนที่ถูกความไม่จริง แต่เรากลับเชื่อตัวเองว่าเป็นความจริง สิ่งเหล่านี้อันตราย

เพราะฉะนั้นถ้าเพื่อว่าจะไม่มี Collective Security System อย่าง SEATO มันต้องมีอะไรมาทดแทน และการทดแทนตรงจุดนี้จะต้องไม่เป็นเรื่องของการทหาร ท่านรัฐมนตรีถนัด จึงได้เริ่มตั้งองค์การ ASA (Association of Southeast Asia) ตอนแรกมี ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และหลังจากนั้นก็เกิดปัญหา Konfrontasi จากนโยบายของประธานาธิบดีซูการ์โน ซึ่งคุกคามมาเลเซีย ซูการ์โนถือว่าฉันใหญ่มาก ซึ่งเขาก็ใหญ่จริง ณ ตอนนั้น อย่างไรก็ตามเราก็โชคดีที่ได้ผู้ใหญ่ที่มีความคิดไม่อิงแบบทหาร เป็นความคิดแบบพลเรือน โดยการยึดหลักการใช้เหตุผล โดยคุณถนัด เป็นคนเริ่มต้นจัดตั้ง ASEAN เมื่อปี ค.ศ. 1967 มีห้าประเทศแรกเริ่ม ก็คือ ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย ในขณะนั้น นั้นแหละครับเป็นจุดเริ่มต้นของ ASEAN แต่ออกมาว่าเป็นความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ ไม่เอ่ยถึงเรื่องการเมือง ทหารนั้นไม่เอ่ยแน่นอน แต่จริง ๆ แล้วอันนี้เป็นนโยบายที่เกี่ยวข้องกัน เพราะตอนนั้นนอกจากเรื่อง Konfrontasi แล้วก็ยังมีกรณีพิพาท “ซาบาร์” ที่สุลต่านซูลู ซึ่งอาศัยอยู่ในฟิลิปปินส์มานาน อ้างว่าเป็นของฟิลิปปินส์ ไม่ใช่ของมาเลเซีย เหตุผลก็คือซาบาร์มีทรัพยากรธรรมชาติมากด้วย แต่ปัญหาดังกล่าว เดียวนี้ก็ยังมียู่ แต่จะปะทุขึ้นมาเป็นปัญหาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นคงไม่มี

อาเซียนจึงเป็นสิ่งที่เราต้องส่งเสริมรักษาให้มีวิวัฒนาการต่อไป ที่ผ่านมามaybeเดินทางช้าหน่อย เราใช้เวลานานกว่าจะรู้ว่าทิศทางที่เราไปควรจะเป็นอย่างไร ตอนนั้นผมมีส่วนเกี่ยวข้องเพราะเป็นปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

แล้วก็ลาออกมา ตอนหลังเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องอีกเมื่อทำงานเอกชนก็ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานใน Task force เพื่อทำแผน Future Direction ของอาเซียน เราเสนอให้มี Free Trade แต่ไม่มีรัฐบาลไหนสนใจ จนกระทั่งมาเป็นนายกฯ ลี กวนยู บอกผมว่าคุณเป็นคนที่เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีประสบการณ์ทั้งจากภาครัฐบาลและจากภาคเอกชน น่าจะมีการเอาเรื่อง ASEAN Free Trade ที่คณะของคุณทำขึ้นมาเสนอต่อรัฐบาลในอาเซียน ให้มีการทำอย่างจริงจัง และใน ASEAN Summit ปี ค.ศ. 1992 ที่สิงคโปร์ ผมก็เสนอแนวนโยบายต่อที่ประชุม นี่ก็ยืลิบกว่าปีผ่านมาแล้ว และมันจะเป็นตัวตนมากขึ้น แต่ถ้าเราจะไปเป็น ASEAN Economic Community นี่ต้องจำไว้อย่างหนึ่งว่านโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนจะต้องไม่นำไปสู่ Supranational Body ไม่นำไปสู่ Fully Integrated Political Body นั้นไม่ใช่เพราะทั้งจังหวัดทั้งเหตุผล มันไม่สมควรที่จะเป็น Supranational Body ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ประเทศอาเซียนโดยส่วนใหญ่เป็นประเทศที่เพิ่งผ่านพ้น Colonial Era มา เพิ่งได้รับอิสรภาพมา เพราะฉะนั้นคุณก็จะบอกให้เขาลืมเรื่อง Sovereignty ให้เขามอบ Sovereignty ให้องค์กรที่อยู่เหนือเขา เขาคงทำไม่ได้ แม้แต่อังกฤษตอนนี้เองก็ยังไม่ยอมในเรื่องเงินสกุล EU เพราะฉะนั้นไม่ใช่เรื่อง Supranational Body เราไม่เป็นแบบ EU จะไม่มี Political Integration แม้แต่ One Common Currency ก็คงจะไปยาก เพราะเมื่อคุณจะทำระบบดังกล่าวแล้วคุณก็ต้องบูรณาการนโยบายการเงินและการคลังเข้าด้วยกัน ซึ่งค่อนข้างจะยาก แต่เราจะเป็นลักษณะที่ให้พื้นที่คล้ายพื้นที่เดียวกันมากขึ้น ให้มีการเคลื่อนไหวของเรื่องเงินกิตี เรื่องแรงงานกิตี เรื่องการลงทุนต่างๆ ให้มากกว่าแต่ก่อน ภาษีกิลดน้อยลงไป

ตอนนี้ทุกคนพูดถึงเรื่องการศึกษาของเราไม่ดี ผมไม่ว่า บางคนพูดถึงเรื่องภาษาอังกฤษเราอ่อน ผมไม่ได้จะบอกว่าภาษาอังกฤษเราแข็งนะ แต่ถ้าเราจะเข้า ASEAN Economic Community มันมีสิ่งที่จะต้องทำอีกมากมาย มันไม่ใช่เรื่องภาษาแต่เพียงอย่างเดียว และเมื่อเริ่มต้นการสัมมนาผมก็ตั้งใจว่าที่ผ่านอธิการบดีได้พูดว่า 65 ปีที่แล้วคณะรัฐศาสตร์ธรรมศาสตร์นี่ค่อนข้างเล็ก เพราะเกิดหลังจุฬาฯ ผมเคยสอนที่รัฐศาสตร์จุฬาฯ แต่บัดนี้มีสถาบันศึกษาแต่ละ

ประเทศ แต่ละพื้นที่มากกว่าจุฬาฯ อย่างไรก็ตามก็เรื่องภาษานี้ผมอยากจะบอกว่าลังแรกและเป็นกลไกที่เราควรเรียนรู้คือการเรียนภาษาต่างประเทศที่เป็นภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน แม้แต่กระทรวงการต่างประเทศ จนบัดนี้ก็ยังส่งนักเรียนทุนไปฝรั่งเศส ไปอังกฤษ ไปอเมริกา การแต่งตั้งทูตก็เหมือนกัน หลายครั้งหลายคราวพอเป็นทูตประจำประเทศเพื่อนบ้านสำคัญก็จะส่งทูตใหม่ ๆ ไป แต่ก่อนทูตที่อาวุโส หน่อยมีความรู้กว้างขวาง มีประสบการณ์ ก็จะส่งไปประเทศใหญ่ เช่น ยุโรปและสหรัฐอเมริกา ขณะนี้รัฐบาลนี้ ส่งทูตใหม่เอี่ยม ไม่เคยเป็นทูตที่ไหนเลย ไปที่ลอนดอน ผมว่าอาเซียนสำคัญแล้ว และคงจะเป็นเช่นนั้นต่อไป แต่เราต้องจับให้ถูกว่า ถ้าเพื่อเราต้องการเป็นประเทศสมาชิกที่ดี นโยบายภายในของไทยกับนโยบายต่างประเทศของไทยมันจะต้องมีสิ่งเหล่านี้ด้วย เดียวนี้ผมก็ไม่แน่ใจว่าประเทศไทยมีนโยบายต่างประเทศหรือไม่

ตอนที่ผมอยู่กระทรวงการต่างประเทศเป็นปลัด เวลาไปเจรจาที่เวียดนาม หรือเวลาไปเจรจาที่ไหนผมอายุเขา เมื่อไปอยู่ในห้องประชุม นี่เรารู้เลยว่าคนของเขาข้างหลังนี้รู้ภาษาไทยหมด เมื่อผมไปเจรจาที่เวียดนาม เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์กับเวียดนามไปวันแรก ๆ เวียดนามเรียกร้องเอาหุ้นเอาเงินเครื่องบินเวียดนามได้ที่บินมาอยู่ที่เมืองไทย หลายสิบลำ ต้องคืนเขา ต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงคราม ผมลุกขึ้นบอกเขาว่าผมมาตัวเปล่า แล้วก็ไขว่คว้าว่าไม่มีอะไรเลย ที่มาได้นี้ก็ดีจะตายไปแล้ว เพราะว่าทหารก็ไม่อยากให้มา คนไทยก็ยังเห็นเวียดนามเป็นศัตรู ผมบอกรัฐมนตรีต่างประเทศพิชัยเลยว่าอย่างนี้อยู่ไม่ได้แล้ว อย่างนั้นพรุ่งนี้ส่งเครื่องบินเตรียมตัวกลับบ้าน คืนนั้นตอนดึก เขา (เวียดนาม-บรรณาธิการ) มาปลุกผมบอกพรุ่งนี้ขอเจรจาเพิ่มเติม เขาเข้าใจภาษาไทย ไปเขมร เขาก็รู้ภาษาไทย ไปจีนเขาก็รู้ภาษาไทย ไปลาว ไปพม่าเขาก็รู้ภาษาไทย คือคนของเขาเรียนภาษาไทยกันหมด ขณะนี้มีนักเรียนจีนอยู่ในไทยกว่าสองหมื่นคน ข้าราชการจีนที่ประจำที่สถานทูตก็พูดภาษาไทยคล่อง ของเราก็นี่ขึ้นนะ เดียวนี้จุฬาฯ เรียนภาษาจีนดินะ เข้ามาอยู่กระทรวงการต่างประเทศหลายคน แต่ที่ผมเป็นห่วงคือเราไม่เห็นจะสนใจภาษามลายู ภาษาอินโดนีเซีย ภาษาเขมร ภาษาเวียดนามเลย ขอโทษนะที่ผมพูดโดยไม่ได้เตรียมมาก่อน ยังพูดได้ถึงสี่สิบนาที นี่ถ้าเผื่อว่าผมเตรียมทุกท่านคงไม่ได้กลับบ้าน ขอฝากข้อคิดไว้ ไม่ใช่สิ่งที่

ผมคิดมาเองนะ แต่พอพูดถึงเรื่องการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ขอเอ่ยถึงคำพูดของรัฐบุรุษอังกฤษคนหนึ่งที่มีชื่อเสียงมาก “England has no permanent friends, only permanent interests” แล้วก็กลับไปเรื่องของผลประโยชน์แห่งชาติขอบคุณครับ

นโยบายต่างประเทศไทยต่อลาว: วิกฤตการณ์ซีไต๋ และแถลงการณ์ร่วม รัศก์-ถนัด มีนาคม 1962¹

ศาสตราจารย์ ดร.สุรัชย์ ศิริไกร²

¹ ตัดตอนและเรียบเรียงจาก สุรัชย์ ศิริไกร, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองลาว (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542), 43-62.

² กิตติยาจารย์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1962 ทหารฝ่ายประเทศลาวและเวียดนามเหนือได้ใช้ปืนใหญ่ระดมยิงสนามบินเมืองหลวงน้ำทา³ โดยอ้างว่านายพลพุมิ หน่อสะหวันได้ใช้สนามบินน้ำทาเป็นฐานโจมตีพื้นที่ของฝ่ายประเทศลาวและใช้เครื่องบินโจมตีทิ้งระเบิดหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตประเทศลาวมาหลายเดือน⁴ เจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาสัก อาศัยเหตุที่ฝ่ายประเทศลาวโจมตีสนามบินหลวงน้ำทาเป็นข้ออ้างปฏิเสธคำเชิญของเจ้ามหาชีวิต ไม่เข้าร่วมประชุมเพื่อเจรจาเรื่องการแบ่งตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลผสมสามฝ่ายของลาวที่นครหลวงพระบาง นายพลพุมิอ้างว่าทหารเวียดนามเหนือและจีนจำนวนมากได้ช่วยฝ่ายประเทศลาวโจมตีสนามบินเมืองหลวงน้ำทา นายกรัฐมนตรีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ของไทยจึงมีความหวั่นวิตกและหวาดกลัวว่า ถ้าฝ่ายประเทศลาวยึดเมืองหลวงน้ำทาและแขวงหลวงน้ำทาทั้งหมดได้ จีนคอมมิวนิสต์จะแทรกซึมเข้ามาสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ไทยผ่านทางจังหวัดน่านได้โดยง่าย⁵ ประกอบกับเจ้าสุวัณพูมาได้ตกลงให้เงินสร้างถนนจากเมืองลาของจีนเข้ามายังภาคเหนือของลาวในแขวงพงสาลี⁶

³ หลวงน้ำทาเป็นเมืองหลวงของแขวงหลวงน้ำทาในภาคเหนือของลาวและอยู่ห่างจากชายแดนจีนเพียง 15 ไมล์

⁴ Surachai Sirikrai. "Thai-American Relations in the Laotian Crisis 1960-1962," (Unpublished Ph.D. Dissertation, State University of New York at Binghamton), 1979, 264.

⁵ Ibid, p. 266.

⁶ จอมพลสฤษดิ์แสดงทัศนคติความหวาดกลัวการขยายตัวของจีนคอมมิวนิสต์ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1961 สอดคล้องกับทัศนคติของผู้ช่วยรัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐฯ นายเชสเตอร์ โบว์ลส์ ซึ่งได้ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทม์ และ บางกอกโพสต์ในต้นเดือนตุลาคม 1961 นายเชสเตอร์ โบว์ลส์ กล่าวว่า "จีนประสบปัญหาการเก็บเกี่ยวข้าวมา 3 ปีติดต่อกัน ได้รับความช่วยเหลืออย่างจำกัดจากต่างประเทศและมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจีนอาจขยายอำนาจสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อยึดครองพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งอาหารและดินแดนที่อุดมสมบูรณ์เพื่อความอยู่รอดของจีน" แต่การวิเคราะห์เช่นนี้ได้รับการปฏิเสธอย่างรุนแรงจากนายพลเชนยี รัฐมนตรีต่างประเทศของจีน ซึ่งกล่าวว่า "จีนสามารถเอาชนะปัญหาเรื่องปากท้องด้วยการผลิตอาหารของตนเอง" (Bangkok Post, October 5, 1961; Bangkok Post, October 12, 1961) นอกจากนี้จอมพลสฤษดิ์แสดงความไม่ไว้วางใจต่อเจ้าสุวัณพูมาที่ดำเนินนโยบายเป็นกลางคบค้ากับจีน โซเวียต

ดังนั้นในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1962 จอมพลสฤษดิ์จึงสั่งทหารไทยไปป้องกัน จังหวัดน่านอย่างเร่งด่วน จอมพลสฤษดิ์ไม่พอใจว่าคณะกรรมการควบคุมดูแล การหยุดยิงในลาวที่ไม่สามารถดูแลการละเมิดการหยุดยิงที่ตกลงกันตั้งแต่วันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1961 ได้ และไม่พอใจที่สหรัฐฯ ไม่สนใจช่วยเหลือนายพล พุมปีป้องกันเมืองหลวงน้ำทา แต่ในทางตรงกันข้าม ทูตพิเศษของประธานาธิบดี เคนเนดีคือ นายเอเวอร์เรลล์ ฮาร์ริแมน (Averrell Harriman) ผู้ทำหน้าที่ดูแลการ เจริญจากลำดับเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อกดดันนายพลพุมปีให้เข้าร่วมเจรจาได้เสนอ ให้ประธานาธิบดีเคนเนดีตัดเงินช่วยเหลือของสหรัฐฯ ต่อรัฐบาลลาวมูลค่าเดือน ละ 3 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และได้โยกย้ายเจค ฮาเซย์ (Jack Haze) เจ้าหน้าที่ ซี.ไอ.เอ.คนสนิทของนายพลพุมปีออกจากลาว⁷ และปฏิเสธข้อเรียกร้องของ นายพลพุมปีให้ซีไอเอส่งทหารเข้าไปช่วยป้องกันลาวจากการโจมตีของฝ่าย คอมมิวนิสต์ หรือแม้แต่การร้องเรียนไปยังองค์การสหประชาชาติ⁸ ผู้นำสหรัฐฯ

เวียดนามเหนือและประเทศตะวันตก และไม่ไว้วางใจขบวนการปลดปล่อยที่มีความ ใกล้ชิดกับจีนและเวียดนามเหนือ จอมพลสฤษดิ์เห็นว่าความใกล้ชิดระหว่างเจ้าสุวันพูมา กับ เจ้าสุพานวงจะทำให้เจ้าสุวันพูมาตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเจ้าสุพานวง นอกจากนี้ ความ ต้องการของเจ้าสุวันพูมาที่ต้องการจะร่วมมือกับเจ้าสุพานวงและเวียดนามเหนือ ทำให้ เจ้าสุวันพูมาละเลยการแทรกซึมของทหารเวียดนามเหนือในกองกำลังของฝ่ายปลดปล่อยลาว ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1961 เจ้าหน้าที่สหรัฐฯ ได้ประมาณว่าเวียดนามเหนือมีกำลังทหาร ติดอาวุธและหน่วยช่วยรบในแขวงจำหนือ 1,000 คน 1,200-1,500 คนที่บ้านเลียง และ 400 คนที่ทุ่งไหหิน พร้อมด้วยรถถัง พาหนะลำเลียงพล 50 คัน ในเดือนตุลาคม 1961 จีนได้ตั้งที่ทำการเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่แก่งไก่อ เมืองหลวงของฝ่ายปลดปล่อยลาวในแขวง พงสาลี และฝ่ายปลดปล่อยลาวตั้งกองกำลังที่นครคุนหมิง มณฑลยูนนาน ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1961 เจ้าสุวันพูมาได้ทำข้อตกลงความช่วยเหลือกับเวียดนามเหนือหลายฉบับ ซึ่งทำให้ เวียดนามเหนือสามารถให้การช่วยเหลือฝ่ายปลดปล่อยลาวได้โดยสะดวก

⁷ สตีเวนสันเชื่อว่าเจค ฮาเซย์ เป็นตัวการสำคัญที่ยุยงให้นายพลพุมปีเสริมสร้างกำลังทหาร ที่เมืองหลวงน้ำทาและต่อต้านการจัดตั้งรัฐบาลผสมสามฝ่าย และเป็นตัวเองบฯ ลับของ ซี.ไอ.เอ.จ่ายให้แก่ นายพลพุมปีเมื่อรัฐบาลสหรัฐฯ ตัดงบประมาณช่วยเหลือรัฐบาลลาวเจ้า บุญอุ้ม (Charles A. Stevenson, *The End of Nowhere: American Policy Toward Laos Since 1954* (Boston, Mass.; Beacon Press, 1972), 170.

⁸ Surachai Sirikrai, op.cit., 269.

ได้รับการสนับสนุนจากอังกฤษและสหภาพโซเวียต ที่สนับสนุนเรื่องการจัดตั้งรัฐบาลผสมสามฝ่ายในลาว และมองว่านายพลพูมีและเจ้าบุญอุ้มพยายามใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อด่วงเวลาการเจรจาซึ่งไม่เป็นผลดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำของสหรัฐฯ อังกฤษและสหภาพโซเวียตในขณะนั้นเห็นว่า การละเมิดการหยุดยิงและวิกฤตการณ์ที่หลวงน้ำทาเกิดจากการยั่วยุและโจมตีของฝ่ายนายพลพูมี และต้องการให้ผู้แทนของลาวทั้งสามฝ่ายไปเจรจากันที่ทุ่งไหหิน ตามคำเชิญของเจ้าสุวันพูมา⁹

เมื่อจอห์น เอฟ. เคนเนดี เข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีคนใหม่ของสหรัฐฯ แทนประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ ในต้นปี ค.ศ. 1961 เขาต้องเผชิญหน้ากับฝ่ายคอมมิวนิสต์ในปัญหาระหว่างประเทศที่สำคัญ ๆ 4 ปัญหาในเวลาเดียวกัน คือ ปัญหาเบอร์ลิน ปัญหาคิวบา ปัญหาคลองโก และปัญหาลาว ในสี่ปัญหานี้ผู้นำสหรัฐฯ และโซเวียตมีความเห็นตรงกันว่า ปัญหาลาวมีความสำคัญน้อยที่สุด

ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์มีความห่วงใยสถานการณ์ในเอเชียโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนึ่งวันก่อนที่จอห์น เอฟ. เคนเนดี จะเข้ารับตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีคนใหม่ของสหรัฐฯ ในวันที่ 19 มกราคม ค.ศ. 1961 ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ให้คำแนะนำเรื่องนโยบายต่างประเทศที่สำคัญสองชิ้นแก่เคนเนดีและคณะว่า ประการที่หนึ่ง สหรัฐฯ อย่าให้การรับรองแก่จีนคอมมิวนิสต์ ประการที่สอง ส่งทหารสหรัฐฯ เข้าไปในลาวโดย “ร่วมกับทหารของประเทศอื่นๆ ถ้าเป็นไปได้หรือถ้าจำเป็นส่งเข้าไปเองลำพังประเทศเดียว”¹⁰ ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์กล่าวว่าสาเหตุที่เขาไม่ได้ส่งทหารสหรัฐฯ เข้าไปในลาวเพราะมองเห็นว่าลาวเป็นปัญหาระยะยาวซึ่งควรจะปล่อยให้เป็นที่ของประธานาธิบดีสหรัฐฯ คนใหม่¹¹ แต่ประธานาธิบดีเคนเนดีและคณะผู้บริหารของเขามีความเห็น “ลาวไม่ใช่ประเทศที่มีคุณค่าสำหรับการแข่งขันระหว่างประเทศมหาอำนาจ” และเห็นว่านโยบายของรัฐบาลสหรัฐฯ ชุดก่อนที่ต้องการให้ลาวเป็นที่มั่นสำหรับการต่อต้าน

⁹ Ibid. และ *Bangkok Post*, February 6, 1962.

¹⁰ Dean Rusk, Richard Rusk and Daniel S. Papp, *As I Saw It* (New York: W.W. Norton and Company, 1990), 428.

¹¹ Ibid.

คอมมิวนิสต์เป็นนโยบายที่ไม่เหมาะสม¹² เพราะลาวไม่มีทางออกทะเล ไม่มีท่าเรือ ถนน และทางรถไฟ เมื่อเปรียบเทียบกับเวียดนามใต้แล้ว เวียดนามใต้มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมที่จะเป็นฐานยื่นหยัดต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่ดีกว่าลาวและยังมีกองทัพที่เป็นทหารอาชีพมากกว่าลาว ในขณะที่ประธานาธิบดีครุสชอฟของสหภาพโซเวียตก็ต้องการให้มีการเจรจาให้ลาววางตัวเป็นกลาง ครุสชอฟมีความเชื่อมั่นว่า ไม่จำเป็นต้องรีบร้อนในลาวแต่ประการใด เขาได้บอกกับเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำกรุงมอสโกคือเลเวลลินท์ ทอมป์สันว่า “จะไปเสี่ยงในลาวทำไม ลาวจะร่วงหล่นลงมาสู่หน้าดำกของเราเหมือนผลแอปเปิ้ลที่สุกงอม”¹³

ดังนั้นประธานาธิบดีเคนเนดีจึงตัดสินใจสนับสนุนให้ลาวเป็นกลางแทนการสนับสนุนรัฐบาลลาวฝ่ายขวา ทั้งสหรัฐฯ และโซเวียตจะถอนตัวออกจากประเทศลาวและปล่อยให้ไทยและเวียดนามเหนือมีอิทธิพลต่อลาวในบริเวณพรมแดนที่ติดต่อกับลาว ผู้นำสหรัฐฯ หวังว่าเจ้าสุวัณพูมาจะสามารถรักษาดินแดนลาวส่วนใหญ่ให้เป็นกลาง มีอิสรภาพ และเป็น “เกาะแห่งสันติภาพ” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็น “เขตกันชน” ระหว่างเวียดนามเหนือกับประเทศเพื่อนบ้าน¹⁴

วิกฤตการณ์ซีใต้

แต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และรัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ ของไทยมีความหวาดระแวงจีนคอมมิวนิสต์และเชื่อคำกล่าวอ้างของนายพลพูมีว่าทหารจีนและเวียดนามเหนือช่วยเหลือฝ่ายปเตดลาว ผู้นำไทยจึงต้องการให้ซีใต้ส่งทหารเข้าไปในลาวเพื่อช่วยนายพลพูมีต่อสู้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ แต่ผู้แทนของอังกฤษและฝรั่งเศสคัดค้านไม่ยอมให้ซีใต้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับลาวโดยอ้างว่าเป็น

¹² Arthur Schlesinger, *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House* (Boston: Houghton Mifflin, 1965), 368.

¹³ Roger Hilsman, *To Move a Nation: The Politics of Foreign Policy in the Administration of John F. Kennedy* (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1967), 130.

¹⁴ Dean Rusk, op.cit., 429.

สงครามกลางเมืองระหว่างกลุ่มต่างๆ ภายในลาว และไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าทหารจีนและเวียดนามเหนือช่วยฝ่ายปเทศลาว¹⁵ การคัดค้านของอังกฤษและฝรั่งเศสจึงเท่ากับเป็นการยับยั้งการตัดสินใจของซีโต้ซึ่งมีระเบียบว่าต้องใช้เสียงฉันทามติในการออกเสียง ดังนั้นในเดือนมกราคม ค.ศ. 1962 นายถนัด คอมันตร์จึงเรียกร้องให้ซีโต้ยกเลิกสิทธิวิโต้มีฉะนั้นแล้วไทยจะถอนตัวออกจากซีโต้¹⁶ ในต้นเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1962 นายพจน์ สารสิน เลขาธิการของซีโต้ก็ได้กล่าวเตือนเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศไทยคือ จอห์น ยัง (John Young) ให้เร่งตัดสินใจเรื่องการยกเลิกสิทธิวิโต้ในการออกเสียงของซีโต้¹⁷ จอมพลสฤษดิ์ก็เคยบอกทูตยังด้วยตนเองว่า สหรัฐฯ จะต้องเลือกเอาระหว่าง “ซีโต้ที่ไม่มีวิโต้หรือไม่มีซีโต้”¹⁸ แต่ทูตสหรัฐฯ ก็พยายามให้คำมั่นสัญญากับผู้นำไทยว่าสหรัฐฯ จะปกป้องไทยภายใต้สนธิสัญญาของซีโต้ (หรือกติกาสัญญากรุงมะนิลา) รวมทั้งแสดงเจตหมายรับรองจากประธานาธิบดีเคนเนดีต่อจอมพลสฤษดิ์ด้วยว่า สหรัฐฯ จะช่วยเหลือป้องกันประเทศไทยเหมือนกับที่สหรัฐฯ ช่วยเหลือป้องกันเวียดนามใต้ แต่ไม่ระบุชัดเจนลงไปว่าสหรัฐฯ พร้อมจะช่วยเหลือประเทศไทยโดยลำพัง จอมพลสฤษดิ์จึงตอบปฏิเสธอย่างรุนแรงว่า “ไม่, ซีโต้ไม่มีประโยชน์ เราไม่ต้องการคำมั่นสัญญาของท่านภายในซีโต้ เราต้องการสัญญาจากสหรัฐฯ โดยตรง”¹⁹

ความไม่พอใจของผู้นำไทยอย่างรุนแรงตอบทบาทของสหรัฐฯ และซีโต้ในลาว รวมทั้งการขู่ของไทยที่จะถอนตัวออกจากซีโต้ การส่งทหารไปจังหวัดน่านโดยไม่ปรึกษาซีโต้และการแอบส่งระเบิดและชนวนระเบิดของไทยให้แก่นายพลพูมี หน่อสะหวันอย่างลับๆ ทำให้ผู้นำสหรัฐฯ ตระหนักว่าผู้นำไทยมีความหวาดกลัวต่อเหตุการณ์ในลาวและการแทรกแซงของคอมมิวนิสต์จีนอย่างจริงจัง ถ้าไทยถอนตัวจากซีโต้หรือบีบบังคับให้อังกฤษและฝรั่งเศสถอนตัวจากซีโต้

¹⁵ Surachai Sirikrai, op.cit., 272-275.

¹⁶ Ibid, 274.

¹⁷ Ibid, 274.

¹⁸ Ibid, 280.

¹⁹ Ibid, 277-278.

องค์การซีโต้ก็จะล้มลงซึ่งจะทำให้สหรัฐฯ ได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง เพราะสหรัฐฯ จะไม่มีองค์การระหว่างประเทศอย่างซีโต้รองรับความชอบธรรมทางกฎหมายระหว่างประเทศในการเข้ามาแทรกแซงในความขัดแย้งต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขาดความเชื่อถือและขาดมิตรประเทศในการช่วยป้องกันการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยอาจเลือกนโยบายวางตัวเป็นกลางหรือจัดตั้งองค์การความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นมาใหม่โดยไม่พึ่งพาอาศัยสหรัฐฯ อังกฤษ และฝรั่งเศส ในปลายเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1962 สหรัฐฯ ได้ส่งทหารนาวิกโยธิน 1,500 นาย มาয়้งจังหวัดอุดรธานี เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ไทย แต่ก็ไม่มีประโยชน์

ดังนั้นในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1962 ผู้นำของสหรัฐฯ จึงตัดสินใจให้ไทยส่งคณะผู้แทนไทยไปเจรจากับสหรัฐฯ ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. คณะผู้แทนไทยประกอบด้วยรัฐมนตรีต่างประเทศ พ.อ. (พิเศษ) ถนัด คอมันตร์ นายอานันท์ ปันยารชุน เลขาธิการรัฐมนตรีต่างประเทศ และพลเอกวัลลภ โรจนวิสุทธิ เจ้ากรมข่าวทหาร ได้เจรจากับผู้แทนของสหรัฐฯ เป็นเวลา 6 วัน และในที่สุดได้ออก “แถลงการณ์ร่วมรัลส์-ถนัด” ในวันที่ 6 มีนาคม ค.ศ. 1961 มีสาระสำคัญว่า รัฐมนตรีสหรัฐฯ ยืนยันว่าสหรัฐฯ มีข้อผูกพันตามมาตราที่ 4 (1) ของสนธิสัญญาซีโต้ นั่น “ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของประเทศสมาชิกอื่นๆ ในสัญญา เพราะข้อผูกพันดังกล่าวเป็นทั้งข้อผูกพันปัจเจกประเทศและพหุภาคี”

ดังนั้นถ้าประเทศไทยถูกคอมมิวนิสต์รุกราน สหรัฐฯ สามารถให้ความช่วยเหลือประเทศไทยได้โดยลำพัง หรือโดยร่วมมือกับประเทศสมาชิกซีโต้อื่น ๆ²⁰ คำมั่นสัญญาในแถลงการณ์ร่วมรัลส์-ถนัดที่เปิดเผยต่อสังคมโลกดังกล่าว ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีความพอใจและยุติการขู่จะลาออกจากซีโต้ นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังได้เพิ่มความช่วยเหลือทางทหารแก่ไทยอีก 13 ล้านเหรียญสหรัฐฯ และช่วยจัดตั้งกองพันหน่วยรบพิเศษป่าห้วยที่จังหวัดลพบุรี เพื่อทำสงครามจรรยาธิ์ป้องกันการแทรกซึมจากฝ่ายคอมมิวนิสต์

²⁰ ดูรายละเอียดใน Surachai Sirikrai, op.cit., 289-305.

สัญญาเจนีวา 1962

จอมพลสฤษดิ์จึงร่วมมือกับสหรัฐฯ กดดันให้นายพลพุมิร่วมเจรจา จัดตั้งรัฐบาลผสมสามฝ่ายที่ทุ่งไหหินในวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1962 ผู้แทนลาวสามฝ่ายสามารถลงนามในสนธิสัญญาที่กรุงเจนีวาโดยตกลงให้ลาวเป็นกลางและสามารถจัดตั้งรัฐบาลผสมแห่งชาติได้ในวันที่ 12 มิถุนายน ค.ศ. 1962 อย่างไรก็ตามสนธิสัญญาเจนีวา 1962 สร้างสันติภาพให้แก่ลาวได้ไม่ถึง 2 ปี ฝ่ายต่าง ๆ ก็กลับมาสู้รบกันใหม่ เมื่อสหรัฐฯ ตัดสินใจที่จะเปิดเวียดนามเหนือในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1964 ทำให้สงครามเวียดนามขยายตัว

หลังการเซ็นสัญญาเจนีวา 1962 สันติภาพในลาวเริ่มต้นคลอนในปี ค.ศ. 1963 เมื่อกองกำลังฝ่ายเป็นกลางของเจ้าสุวัณพูมาซึ่งมีอยู่สองกลุ่มเริ่มขัดแย้งและต่อสู้กันเองระหว่างกลุ่มนายพลกองแลที่เชียงขวาง และกลุ่มพันเอกเดือน สีปะเสิด ที่เชียงซ้าย นับแต่เดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ค.ศ. 1963 คนของฝ่ายกองแลและ พันเอกเดือนต่างถูกลอบสังหารไปหลายคน โดยต่างฝ่ายต่างกล่าวหาว่าเป็นฝีมือของฝ่ายตรงข้าม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐมนตรีต่างประเทศของฝ่ายเป็นกลางที่เชียงซ้าย กินิม พลเสนา ถูกลอบสังหาร นอกจากนั้น พันเอกเดือนยังไม่พอใจที่กองแลได้ร่วมมือกับนายพลพุมิ หน่อสะหวัน ยึดเมืองท่าทามซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์หนึ่งของทุ่งไหหินจากฝ่ายของพันเอกเดือน

การลอบสังหารรัฐมนตรีกินิม พลเสนา ทำให้รัฐมนตรีฝ่ายปเทศลาวสองคนได้เดินทางออกจากรนครเวียงจันทน์กลับไปยังฐานที่มั่นของฝ่ายปเทศลาวที่แก่งไถในแขวงจำเหนือเพื่อความปลอดภัยโดยปล่อยให้ทั้งรัฐมนตรีว่างเอาไว้ นายกรัฐมนตรีสุวัณพูมาพยายามจะเจรจาให้รัฐมนตรีฝ่ายปเทศลาวกลับเข้าทำงานเพื่อรักษารัฐบาลผสมเอาไว้แต่ไม่สำเร็จ ในขณะที่กำลังทหารของนายพลกองแลและพันเอกเดือนก็ยังคงต่อสู้กันในเขตทุ่งไหหิน

ในวันที่ 18 เมษายน ค.ศ. 1964 เจ้าสุวัณพูมา เจ้าสุพานูว และนายพลพุมิได้ประชุมกันที่ทุ่งไหหินเพื่อตกลงจัดตั้งรัฐบาลผสมใหม่ที่หลวงพระบาง และจะตกลงกันให้หลวงพระบางเป็นกลางด้วยเพื่อความปลอดภัยของรัฐมนตรี

ฝ่ายปเทศลาว²¹ แต่ในวันรุ่งขึ้นคือ 19 เมษายน ค.ศ. 1964 นายพลกุประสิดได้ทำการปฏิวัติยึดอำนาจจากนายพลพุมิ หน่อสะหวัน ที่นครเวียงจันทน์ นายพลพุมิไม่มีกำลังทหารเพียงพอจะยึดเวียงจันทน์คืนได้ จึงหลบหนีออกจากลาวสู่ประเทศไทยและสูญเสียอำนาจทางการเมืองในลาวตั้งแต่นั้นมา

ทูตสหรัฐฯ และอังกฤษประจำลาวได้ขอร้องให้นายพลกุประสิดปล่อยตัวนายกรัฐมนตรีเจ้าสุวันพุมมาและให้เป็นนายกรัฐมนตรีลาวต่อไป และนายพลกุประสิดกลายมาเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองแทน นายพลพุมิ หน่อสะหวัน การปฏิวัติของนายพลกุประสิดในปี ค.ศ. 1964 มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อการเมืองและความมั่นคงของลาว เพราะนายพลกุประสิดได้ปรับปรุงรัฐบาลผสมที่เลื้อยไหมโดยการแต่งตั้งนายพลฝ่ายขวา 9 คน เป็นรัฐมนตรี ในขณะที่ฝ่ายเป็นกลางมีเหลือเพียงคนเดียว ดังนั้น รัฐบาลชุดใหม่ของเจ้าสุวันพุมมาจึงเอียงขวาไปทันที นอกจากนี้ เขายังได้ทำให้กองกำลังทหารฝ่ายขวาคืออ่นแอล เมื่อเขาได้ปลดนายทหารของนายพลพุมิหลายคนซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถในการป้องกันประเทศออกจากตำแหน่งโดยเฉพาะนายพลคำคง ผู้บัญชาการกองกำลังภาคเหนือซึ่งดูแลกองทัพภาค 1, 2 และ 5 ที่ทำหน้าที่ต่อสู้กับฝ่ายปเทศลาวและทหารเวียดนามเหนือในแขวงจำปาศักดิ์ และทุ่งไหหินในแขวงเชียงขวาง²² และประการสุดท้าย เขาได้ทำลายความเป็นอิสระของกองกำลังทหารฝ่ายเป็นกลาง กล่าวคือ นายพลกุประสิดได้มีคำสั่งให้กองกำลังทหารของฝ่ายเป็นกลางที่ทุ่งไหหินต้องรวมตัวกับทหารของฝ่ายรัฐบาลทันที คำสั่งนี้ทำให้ทหารของนายพลกองแลที่ทุ่งไหหินไม่พอใจเป็นอย่างมาก ดังนั้นในเดือนพฤษภาคม 1964 ทหาร 6 กองพันของนายพลกองแลจึงหลบหนีไปเข้ากับทหารของฝ่ายพันธมิตร ทำให้

²¹ Peter Dale Scott, "Laos: The Story Nixon Won't Tell," in *Conflict in Indochina: A Reader on the Widening War in Laos and Cambodia* (N.Y.: Vintage Books, 1970), 282. (ปีเตอร์ สก็อตต์มีความสงสัยว่าทูตสหรัฐฯ ประจำลาวคือนายวิลเลียม ซูลลิแวน และ ซี.ไอ.เอ.อาจอยู่เบื้องหลังการสนับสนุนการปฏิวัติของนายพลกุประสิด อภัย เพื่อป้องกันมิให้การเจรจาจัดตั้งรัฐบาลผสมครั้งใหม่ประสบผลสำเร็จ)

²² Charles Weldon, *Tragedy in Paradise* (Bangkok: Asia Books Co. Ltd., 1999), 137-139.

ฝ่ายนายพลกองแลอ่อนแอลงและต่อมาได้สูญเสียอำนาจและฐานที่มั่นในทุ่งไหหิน แก่ฝ่ายพันธมิตรและขบวนการปลดปล่อยลาว²³ นายพลกองแลจึงต้องหันมาร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลลาวฝ่ายขวาและสหรัฐฯ ในขณะเดียวกัน พันเอกเดียนก็หันไปร่วมมือกับฝ่ายขบวนการปลดปล่อยลาวและเวียดนามเหนืออย่างเต็มที่ จึงทำให้กองกำลังทหารอิสระของเจ้าสุ่นพุมามหดสั้นไป คงเหลือแต่เพียงชื่อเท่านั้น²⁴

ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1964 สหรัฐฯ เริ่มการโจมตีทิ้งระเบิดเมืองท่าไฮฟองและจุดยุทธศาสตร์ ต่างๆ ในเวียดนามเหนือ ในเดือนเดียวกันนี้เองที่เวียดนามเหนือได้กล่าวหาสหรัฐฯ ว่าละเมิดสนธิสัญญา เจนีวา 1962 โดยการใช้นักบินพลเรือนสหรัฐฯ ขับเครื่องบิน T-28 จากฐานทัพอากาศในประเทศไทย โจมตีที่มั่นของฝ่ายปลดปล่อยลาวที่ทุ่งไหหิน รวมทั้งที่ทำการทางการค้าและวัฒนธรรมของจีน ทำให้เจ้าหน้าที่จีนเสียชีวิตหนึ่งคน และการโจมตีครั้งนั้นได้มีนักบินของไทยบิน T-28 เข้าร่วมโจมตีด้วย²⁵

นอกจากนี้ เพื่อให้การทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือมีประสิทธิภาพมากขึ้น สหรัฐฯ ได้เสริมสร้างกำลังทหารมั่งของวังเปาในจุดที่เป็นยุทธศาสตร์ในแนวหน้าเหนือและทุ่งไหหินในเชิงขวางซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับเวียดนามเหนือเพื่อใช้จุดยุทธศาสตร์เหล่านั้นเป็นสถานที่สำหรับการขึ้นโจมตีเวียดนามเหนือและทุ่งไหหิน (Forward Air Controller-FAC) สถานีขึ้นฟ้าสำคัญ ได้แก่ ภูผาที ภูผากูด และนากลางในแนว ข้างเหนือและข้างทอง ล่องแจ้งในทุ่งไหหินแนวเฉียงขวาง²⁶ ดังนั้นการที่สหรัฐฯ โจมตีเวียดนามเหนือและใช้ฐานทัพอากาศ

²³ Peter Dale Scott, 282-283.

²⁴ Ibid., 278.

²⁵ Ibid., 283.

²⁶ Charles Weldon, op.cit, 93-188; Christopher Robbins, The Ravens: Plots of the Secret War of Laos, (Bangkok: Asia Books Co. Ltd., 2000), Chapter 3, 4. ภูผาทีเป็นสถานที่ขึ้นฟ้าที่สำคัญที่สุดของสหรัฐฯ ในลาว เป็นภูเขาหินปูนธรรมชาติที่สูง 5,600 ฟุตในแนวข้างเหนือและอยู่ห่างจากชายแดนเวียดนาม 50 ไมล์ และห่างจากกรุงฮานอยเพียง 160 ไมล์ และห่างจากเมือง ข้างเหนือเพียง 25 ไมล์ กองทัพอากาศสหรัฐฯ ได้ตั้งระบบนำร่องเครื่องบินเรดาร์ขนาดใหญ่บนยอดภูผาทีเพื่อนำร่องเครื่องบินโจมตีต่างๆ ของสหรัฐฯ ในภาคเหนือ

จากไทย การสร้างสถานีซีเป่าหลายแห่งในเมืองข้าเหนือและเชียงขวาง และการสร้างเสริมกำลังทหารม้งและใช้ทหารอาสาสมัครจากไทยช่วยป้องกันสถานีซีเป่าและจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ๆ ในภาคเหนือและเชียงขวางของลาวซึ่งมีพรมแดนติดกับเวียดนามเหนือ ย่อมเป็นการสร้างเงื่อนไขอย่างดีให้เวียดนามเหนือเพิ่มความช่วยเหลือทางทหารแก่ฝ่ายปเตดลาว และส่งกำลังทหารประจำการของเวียดนามเหนือจำนวนมากเข้าสู่ลาวเพื่อโจมตีสถานีซีเป่าต่าง ๆ ของสหรัฐฯ และจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญในข้าเหนือและทุ่งไหหิน รวมทั้งส่งทหารเข้ายึดครองพื้นที่ชายแดนภาคตะวันออกเฉียงของลาวและกัมพูชาเพื่อเป็นเส้นทางลำเลียงทหารและยุทโธปกรณ์จากเวียดนามเหนือสู่เวียดนามใต้ที่เรียกว่า “เส้นทางโฮจิมินห์” ดังนั้นนับจากปลายปี ค.ศ.1964-1972 สงครามเวียดนามได้ขยายตัวเข้าสู่ลาวและกัมพูชา จึงทำให้ลาวไม่อาจจะเป็นกลางตามข้อตกลงเจนีวา 1962 ได้ เพราะทั้งฝ่ายสหรัฐฯ และเวียดนามเหนือต่างละเมิดสัญญา แต่อย่างไรก็ตามเพื่อหลีกเลี่ยงข้อกล่าวหาการละเมิดสัญญา สหรัฐฯ ได้ใช้องค์กรซี.ไอ.เอ.เป็นผู้ดำเนิน “สงครามลับในลาว” โดยประสานงานกับกองทัพและกระทรวง

ของลาวและพื้นที่สองในสามของเวียดนามเหนือ ซี.ไอ.เอ.ได้ใช้ทหารรับจ้างไทยและม้ง 300 คน ป้องกันฐานที่มั่นที่เป็นความลับสุดยอดนี้ ส่วนข้าทองและล่องแจ้เป็นฐานที่มั่นสำคัญของม้งและซี.ไอ.เอ.ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของทุ่งไหหิน โดยเฉพาะล่องแจ้เป็นศูนย์บัญชาการของนายพลวังเปา ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารเขตที่ 2 รับผิดชอบแขวงเชียงขวางและทุ่งไหหิน ทั้งข้าทองและล่องแจ้เป็นศูนย์กลางของกองบัญชาการสงครามลับในลาวของ ซี.ไอ.เอ. และตั้งอยู่บนยอดเขาสูงชันกัน และได้รับการป้องกันด้วยทหารม้งของวังเปาและทหารรับจ้างไทย ซี.ไอ.เอ.และวังเปาได้สร้างสนามบินเล็ก ๆ บนยอดเขาที่เป็นฐานบัญชาการรบและสถานีซีเป่าต่าง ๆ ในพื้นที่ราบของลาว เมื่อฝ่ายปเตดลาวและเวียดนามเหนือทราบถึงความสำคัญของภูผาที่และฐานทัพสำหรับการนำร่องและซีเป่าต่าง ๆ ของซี.ไอ.เอ.ทหาร ปเตดลาวและเวียดนามเหนือจึงระดมกำลังทหารจำนวนมากเข้าโจมตี ดังนั้นการรบในภาคเหนือและทุ่งไหหินจึงเป็นสงครามขนาดใหญ่และเกิดขึ้นทุกปีจาก ค.ศ.1967 เป็นต้นมา โดยทหารเวียดนามเหนือได้เริ่มโจมตีฐานที่มั่นของฝ่ายรัฐบาลลาวทั่วทั้งแขวงข้าเหนือและใช้ทหาร 11 กองพันเข้ายึดครอง ในต้นปี ค.ศ.1968 ทหารเวียดนามเหนือเริ่มโจมตีภูผาที่ด้วยเครื่องบิน แต่ไม่สำเร็จ ทหารเวียดนามเหนือจึงลงทุนเกณฑ์คนสร้างถนนจากเมืองข้าเหนือไปถึงเชิงภูผาที่ และในเดือนมีนาคม 1968 ใช้กำลัง 3 กองพันโจมตีภูผาที่อย่างรุนแรงจึงยึดได้ (ดูรายละเอียดใน Robbins, 2000)

การต่างประเทศของสหรัฐฯ โดยมีเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำลาวเป็นผู้รับผิดชอบภายใต้คำสั่งของประธานาธิบดีสหรัฐฯ²⁷ ส่วนรัฐบาลเวียดนามเหนือนั้นได้ปฏิเสธอยู่ตลอดเวลาสงครามเวียดนามว่าไม่เคยมีทหารของตนอยู่ในลาวหรือกัมพูชาเลย

หลักการนิกันสัน 1968

ในวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ. 1968 เมื่อประธานาธิบดีนิกสันประกาศหยุดการโจมตีเวียดนามเหนือชั่วคราว สหรัฐฯ ได้หันมาโจมตีที่มั่นของฝ่ายปเทศลาวและเวียดนามเหนือในแขวงจำหนือและทุ่งไหหินแทน ทั้งนี้เพื่อเป็นการทำลายกำลังของฝ่ายศัตรูและช่วยให้ทหารของวังเปา และรัฐบาลลาวยึดพื้นที่บางส่วนของดินจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ เนื่องจากสงครามในลาวมีลักษณะเป็น “สงครามฤดูกลาง” คือ ฝ่ายคอมมิวนิสต์จะบุกโจมตีฝ่ายรัฐบาลในช่วงฤดูแล้งระหว่างเดือนธันวาคม-พฤษภาคม ส่วนฝ่ายรัฐบาลและทหารมังจะตอบโต้ในช่วงฤดูฝนเมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่อาจจะบุกโจมตีได้เพราะฝนตกและถนนถูกตัดขาดและถูกโจมตีด้วยเครื่องบินของฝ่ายรัฐบาลและสหรัฐฯ อย่างหนัก จากปี ค.ศ. 1968-1972 สหรัฐฯ ได้โจมตีทั้งระเบิดภาคเหนือของลาวและเส้นทางโฮจิมินห์อย่างรุนแรง และได้มีการใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดแบบ B-52 จากฐานทัพอู่ตะเภาโจมตีทิ้งระเบิดในลาวเป็นครั้งแรกในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1970 ประธานาธิบดีนิกสันของสหรัฐฯ ได้อ้างว่าเวียดนามเหนือละเมิดสัญญาเจนีวาปี ค.ศ. 1962 โดยการส่งกำลังทหารจำนวนมากเข้ามาช่วยฝ่ายปเทศลาวทำการสู้รบ และส่งทหารและยุทโธปกรณ์จำนวนมากผ่านลาวและกัมพูชาไปสู่เวียดนามใต้²⁸

แต่ผลการสู้รบในลาวจากปี ค.ศ. 1964-1972 ทหารลาวฝ่ายขวาก็ไม่อาจเอาชนะทางทหารต่อฝ่าย ปเทศลาวได้โดยเด็ดขาด จุดยุทธศาสตร์ที่

²⁷ Christopher Robbins, op.cit., 147-158, Chapter 3, 4.

²⁸ President Richard Nixon's statement at Key Biscayne, Florida on March 6, 1970, on "The Situation in Laos: The Case for Escalation," in *Conflict Indochina: A Reader on the Widening War in Laos and Cambodia*. (N.Y.: Vintage Books, 1970), 259-268.

สำคัญในภาคกลางและภาคใต้อย่างเช่นทุ่งไหหิน โพนสะหวัน วังเวียง สาละพูคน และอัตตะปือ ก็จะผลัดกันรุกผลัดกันรับ²⁹ แต่ผลของการสู้รบและการทิ้งระเบิดของสหรัฐฯ ในลาวทำให้ประชาชนลาวเสียชีวิตและทรัพย์สินจำนวนมาก แต่ก็ไม้อาจเอาชนะทางภาคพื้นดินได้โดยเด็ดขาด เพราะคอมมิวนิสต์ลาว เวียดนาม

²⁹ ประธานาธิบดีนิกสันอ้างว่าหลังสนธิสัญญาเจนีวา 1962 เวียดนามเหนือได้ส่งทหารเข้ามาในลาวเพิ่มขึ้น อีก 13,000 คน รวมเป็น 67,000 คน โดยเป็นทหารประจำการถึง 30 กองทัพ ประกอบด้วย รถถัง รถยานเกราะ และอาวุธปืนใหญ่ขนาดหนักและทำหน้าที่หลักในการรบส่วนทหาร ปะเทลาวมีบทบาทน้อยซึ่งเป็นการละเมิดต่อสิทธิสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1962 ว่าด้วยความเป็นกลางของลาว ดังนั้นนายกรัฐมนตรีเจ้าสุวันพูมาของลาวจึงเป็นฝ่ายร้องขอให้สหรัฐฯ ส่งเครื่องบินเข้าไปลาดตระเวนและโจมตีทหารของเวียดนามเหนือในภาคเหนือและทุ่งไหหินก่อนลงนามในสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1962 เวียดนามเหนือมีทหารในลาวกว่า 6,000 คน แต่เดินทางออกจากลาวตามสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1962 ไปเพียง 40 คน หลังจากนั้นเวียดนามเหนือได้ส่งทหารเข้าไปในลาวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จาก 33,000 คน ในกลางปี ค.ศ. 1967 เป็น 46,000 คน ในกลางปี ค.ศ. 1968 และ 55,000 คน ในกลางปี ค.ศ. 1969 และเพิ่มเป็น 67,000 คน ในต้นปี ค.ศ. 1970 นอกจากนี้ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1964 เป็นต้นมา ทหารเวียดนามเหนือมากกว่า 500,000 คน ได้เดินทางผ่านเข้าลาวไปตามเส้นทางโฮจิมินห์เพื่อรุกรานเวียดนามใต้ (คำปราศรัยของประธานาธิบดีนิกสันเมื่อวันที่ 6 มีนาคม ค.ศ. 1970 ที่คีย์ บิสเคย์ รัฐฟลอริดา, เพ็งอ้าง) นอกจากนี้ เอกสาร “ประวัติพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (ฉบับสังเขป)” ที่พิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสฉลองการก่อตั้งพรรคครบรอบ 35 ปี เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1990 เอกสารนี้เป็นผลงานประชุมชำระประวัติศาสตร์และจัดทำประวัติพรรคอย่างเป็นระบบครั้งแรก ในเอกสารนี้ได้บรรยายประวัติการเมืองและการสู้รบที่สำคัญ ๆ พร้อมทั้งระบุไว้ว่า “กองทัพอาสาสมัครเวียดนาม” ได้ร่วมกับกองทัพและประชาชนลาว (ฝ่ายปะเทดลาว) ทำการสู้รบกับลาวฝ่ายขวาในยุทธภูมิต่าง ๆ อย่างเปิดเผยเป็นครั้งแรก ก่อนหน้าที่ฝ่ายปะเทดลาวและเวียดนามเหนือได้ปฏิเสธมาโดยตลอดว่าไม่มีทหารเวียดนามเหนือช่วยทหารฝ่ายปะเทดลาวสู้รบ และไม่เคยยอมรับว่ามีทหารเวียดนามเหนือในเส้นทางโฮจิมินห์ในดินแดนของลาวและกัมพูชา แม้ว่าเจ้าหน้าที่ทางทหารของสหรัฐฯ ไทย กัมพูชา และเวียดนามใต้ จะกล่าวหาว่าอย่างน้อยประการใดก็ตาม รัฐบาลเวียดนามเหนือ ฝ่ายปะเทดลาว และพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาจะปฏิเสธตลอดเวลา และเจ้าหน้าที่ดูแลการหยุดยิงในลาว (ICC) และเจ้าหน้าที่ขององค์การสหประชาชาติก็ไม่เคยสามารถจะสืบหาหลักฐานมายืนยันให้นานาประเทศรับทราบได้ ดังนั้นประชาชนในสังคมโลกจึงไม่ทราบข้อเท็จจริงว่าทุกฝ่ายได้ละเมิดข้อตกลงหยุดยิงและข้อตกลงต่าง ๆ มาโดยตลอดระยะเวลาของสงครามในลาว เวียดนาม และกัมพูชา

และกัมพูชาได้ตกลงร่วมมือกันต่อสู้กับฝ่ายสหรัฐฯ และพันธมิตร และได้รับการสนับสนุนด้านการเงิน อาวุธ และที่ปรึกษาทางทหารจากโซเวียต จีน คิวบา และประเทศยุโรปตะวันออก

ในปี ค.ศ. 1964 รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้อนุญาตให้สหรัฐฯ สร้างฐานทัพอากาศในประเทศไทยรวม 7 แห่ง เพื่อทำสงครามในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ในช่วงระยะเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1964-1972 ซึ่งเป็นช่วงที่เครื่องบินสหรัฐฯ จากฐานทัพอากาศในประเทศไทยบินทิ้งระเบิดฝ่ายปลดปล่อยลาวหนักที่สุด เฉพาะที่ทุ่งไหหินเพียงที่เดียวมีการทิ้งระเบิดถึง 250,000 เทียวย คิดเป็นน้ำหนักลูกระเบิดกว่า 75 ล้านตัน³⁰

ตลอดระยะเวลาของสงครามในเวียดนามและลาว สหรัฐฯ ได้ทิ้งระเบิดในดินแดนลาวเป็นจำนวนทั้งสิ้น 580,000 เทียวยบิน เฉลี่ย 400 ลูก/วัน ในเขตคอมมิวนิสต์ และ 16,000 ลูก/วัน บนเส้นทางโฮจิมินห์ ทำให้ประเทศลาวเป็นประเทศที่ถูกทิ้งระเบิดมากที่สุดในโลก คือ เฉลี่ย 2 ตัน/คน และปริมาณลูกระเบิด

³⁰ Fred Branfman, *Voice From the Plain of Jars: Life Under the Air War* (New York: Harper Colophon Books, 1972), 33; หนังสือ *The Cornell Air War study* (The Air War in Indochina Preliminary Report, Center for International Studies of Cornell University, October 1971) ประมาณว่า ระหว่างปี ค.ศ. 1968 ถึงปี ค.ศ. 1969 นั้น สหรัฐฯ ได้ทิ้งระเบิดประมาณ 230,000 ตัน ลงในภาคเหนือของลาวเพียงแห่งเดียว ฐานทัพอากาศสหรัฐฯ 6 แห่งในประเทศไทย ได้แก่

1. ฐานทัพอากาศที่จังหวัดอุดรธานี ตั้งอยู่ห่างจากตอนใต้ของนครเวียงจันทน์ 4 ไมล์
2. ฐานทัพอากาศที่นครพนม เป็นฐานสำหรับเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์
3. ฐานทัพอากาศที่จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ห่างจากเมืองปากเซของลาวเพียง 50 ไมล์
4. ฐานทัพอากาศที่โคราช จังหวัดนครราชสีมา อยู่ห่างจากฮานอย 470 ไมล์
5. ฐานทัพอากาศที่ตากสิน จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ห่างจากฮานอย 370 ไมล์
6. ฐานทัพอากาศอุตะเปาเป็นฐานเครื่องบินทิ้งระเบิด B-52 สหรัฐฯ มีทหารประจำการในประเทศไทยในขณะนั้นจำนวน 43,000 คน โดยเป็นทหารอากาศจำนวน 33,000 คน ฐานทัพเหล่านี้ทำให้สหรัฐฯ สามารถร่นระยะทางของการโจมตีและเพิ่มเที่ยวบินการโจมตีต่อเป้าหมายในเวียดนาม ลาว และกัมพูชาได้อย่างมหาศาล และยังประหยัดค่าใช้จ่ายและระยะเวลาเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับการโจมตีจากฐานทัพของสหรัฐฯ ในโอกินาวาและเกาะกวมซึ่งมีระยะทางไกลมาก

ที่ทิ้งลงในประเทศลาวมีจำนวนมากกว่าที่ทิ้งในสงครามโลกครั้งที่สองทั้งหมด ทั้งนี้ โดยมีการทิ้งมากที่สุดในบริเวณเส้นทางโฮจิมินห์ ลูกระเบิดที่ทิ้งลงในลาวมีมูลค่า ประมาณ 10 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ สงครามและการทิ้งระเบิดทำให้ผู้พลพพลบหนีจากการสงครามไปอาศัยตามเมืองใหญ่ๆ ที่ปลอดภัยเป็นจำนวนประมาณ 1 ล้านคน ลูกระเบิดที่ทิ้งลงในแขวงเชียงขวางและภาคใต้ของลาวจำนวนมากยังไม่ระเบิดและยังคงทำร้ายประชาชนลาวที่โดนนำไปถูกลูกระเบิดเหล่านั้นอยู่จนทุกวันนี้ ทำให้เสียชีวิตหรือแขนขาพิการ³¹

ความปราชัยของรัฐบาลลาวฝ่ายขวา

ในปี ค.ศ. 1972 ทหารปเทศลาวและเวียดนามเหนือยึดที่มั่นของฝ่ายรัฐบาลลาวที่ทุ่งไหหินได้ และนายพลวังเปาและทหารอาสาสมัครไทยไม่สามารถจะยึดทุ่งไหหินคืนได้อีก ทำให้ฝ่ายขบวนการปเทศลาวยึดพื้นที่ประเทศได้ประมาณร้อยละ 80 ของประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขตภูเขาในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ที่มีอาณาเขตติดต่อกับเวียดนามทั้งหมด ฝ่ายรัฐบาลลาวพยายามรักษาที่มั่นตามเมืองใหญ่ๆ ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง และเจรจาตกลงหยุดยิงกับฝ่ายปเทศลาวในวันที่ 14 ตุลาคม ค.ศ. 1972

ในที่สุด ความปราชัยของฝ่ายรัฐบาลลาวก็มาถึงเมื่อสหรัฐฯ ตัดสินใจถอนตัวออกจากเวียดนามโดยการเจรจาและลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพกับเวียดนามเหนือที่กรุงปารีสในวันที่ 27 มกราคม ค.ศ. 1973 ความอึกเหิมของเวียดนามเหนือและขบวนการปเทศลาวต่อชัยชนะที่มีต่อสหรัฐอเมริกาทำให้รัฐบาลลาวจำต้องตกลงลงนามใน “สนธิสัญญาฟื้นฟูสันติภาพและความปรองดองแห่งชาติในลาว” กับฝ่ายปเทศลาวที่นครเวียงจันทน์ด้วยในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1973 อันนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลผสมชุดที่สามระหว่างลาวสามฝ่าย โดยมีเจ้าสุวัณพูมาเป็นนายกรัฐมนตรีและจัดตั้งคณะรัฐมนตรีแห่งชาติด้าน

³¹ นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1997 เป็นต้นมา กลุ่มประชาคมยุโรปได้ริเริ่มการให้ความช่วยเหลือแก่ลาวในการกู้ระเบิดที่ยังตกค้างอยู่ในแขวงสะหวันนะเขตโดยร่วมมือกับองค์กรเอกชนของอังกฤษชื่อ Unexploded Ordnance Lao (UXO) ในปี 1993 ชาวนาในเขตเชียงขวางเสียชีวิตไป 100 คน เพราะโดนนำไปถูกลูกระเบิด

การเมืองโดยมี เจ้าสุพานูงเป็นประธาน³²

สนธิสัญญาเวียงจันทน์นั้นนอกจากจะทำให้ปเทศลาวเข้าร่วมในรัฐบาลผสม และมีอิสระในการโฆษณานโยบายการเมืองของตนในเขตของรัฐบาลลาวฝ่ายขวาได้โดยอิสระแล้ว ยังระบุให้ต้องถอนทหารต่างชาติออกจากลาวภายใน 60 วัน และจัดตั้งรัฐบาลผสมภายใน 30 วัน สหรัฐฯ ได้ถอนที่ปรึกษาทางทหารของตนและทหารอาสาสมัครไทยและทหารรับจ้างสัญชาติอื่นๆ ออกจากลาวตามสัญญา แต่ปรากฏว่าฝ่ายเวียดนามเหนือไม่ได้ถอนทหารจำนวน 60,000 คนของตนออกจากปเทศลาวแต่อย่างใด ทั้งนี้เนื่องจากฝ่าย ปเทศลาวและเวียดนามเหนือปฏิเสธอยู่ตลอดมาว่าไม่มีทหารเวียดนามเหนืออยู่ในดินแดนลาวจึงไม่ยอมถอนออก ประการสุดท้าย สัญญาเวียงจันทน์อนุญาตให้ฝ่าย ปเทศลาวส่งกำลังตรวจเข้ารักษาความปลอดภัยร่วมกับฝ่ายรัฐบาลลาวได้ในเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์แห่งละ 1,500 คน เพื่อรักษาความปลอดภัยแก่ผู้นำของฝ่ายปเทศลาวที่ปฏิบัติงานรวมอยู่ในรัฐบาลผสม³³

ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1974 ได้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติ โดยมีเจ้าสุวันพูมาผู้นำฝ่ายเป็นกลางเป็นนายกรัฐมนตรี และนายพูมี วงวิจิต ฝ่ายปเทศลาวเป็นรองนายกรัฐมนตรี และมีการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีผสมแห่งชาติโดยเจ้าสุพานูง (ผู้นำขบวนการปเทศลาว) เป็นประธาน ภายหลังการจัดตั้งรัฐบาลผสมเรียบร้อยแล้ว เจ้าสุวันพูมาได้เดินทางไปพักผ่อนที่ฝรั่งเศสทันทีเป็นเวลา 6 เดือน อำนาจการเมืองจึงตกอยู่ในมือของฝ่ายปเทศลาว

จากปี ค.ศ. 1974 ถึงเดือนเมษายน ค.ศ. 1975 ชัยชนะการสู้รบของทหารเวียดนามเหนือและฝ่ายคอมมิวนิสต์ในกัมพูชาต่อฝ่ายรัฐบาลเวียดนามใต้และรัฐบาลกรุงพนมเปญ ทำให้ทหารลาวฝ่ายขวาเสียขวัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากรัฐบาลเวียดนามใต้และกัมพูชาถูกสหรัฐฯ ทอดทิ้งโดยสิ้นเชิงเพราะ

³² Martin Stuart-Fox, *Buddhist Kingdom, Marxist State: The Making of Modern Laos* (Bangkok: White Lotus, 1996), 49.

³³ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน บุญปลูก ส่วนพงษ์, *ชีวิตลาวพ่าย: ไทยควรวัดศึกษา* (พระนคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2523) และ "Neutrality and the Red Prince," *Far Eastern Economic Review* (November 22, 1974), 23-24.

สมาชิกสภาคองเกรสของสหรัฐฯ ปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือทางการเงินและการทหารแก่สองประเทศนั้นอีกต่อไป สันติภาพในเวียดนามและกัมพูชาด้วยชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ทำให้ขบวนการปลดปล่อยลาวในขณะนั้นให้แก่นักเรียนกรรมกร และประชาชนเดินขบวนขับไล่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ลาวฝ่ายขวา และแจกใบปลิวประณามรัฐมนตรีลาวฝ่ายขวาในคณะรัฐบาลผสมว่าเป็นสมุนของจักรวรรดินิยมอเมริกาและคอร์รัปชัน และที่รุนแรงที่สุดคือการลอบสังหารนักการเมืองฝ่ายขวาโดยเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาสัก ถูกขว้างระเบิดใส่รถยนต์จนเสียชีวิต ทำให้สภาพการณ์การเมืองวุ่นวายจนเจ้ามหาชีวิตพระมหากษัตริย์ของลาวต้องประกาศยุบสภาในวันที่ 13 เมษายน ค.ศ. 1975 แต่นักการเมืองฝ่ายขวายังคงมีความหวาดกลัวต่อการคุกคามของนักศึกษาและกลุ่มจลาจลที่ได้รับการสนับสนุนโดยฝ่ายขบวนการปลดปล่อยลาว ในวันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 รัฐมนตรีลาวฝ่ายขวาในรัฐบาลผสม 5 คน รวมทั้งรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมจึงลาออกจากตำแหน่งและเดินทางเข้าประเทศไทย เจ้าสุวันพูมาจึงตั้งรัฐมนตรีใหม่รวมทั้งรัฐมนตรีกลาโหมที่มีแนวโน้มเอนเอียงสนับสนุนฝ่ายปลดปล่อยลาว ฝ่ายปลดปล่อยจึงฉวยโอกาสเคลื่อนไหวกำลังเข้ายึดที่มั่นฝ่ายรัฐบาลและนครเวียงจันทน์ได้ในที่สุด โดยรัฐมนตรีกลาโหมได้สั่งการไม่ให้ทหารฝ่ายรัฐบาลทำการต่อสู้ ฝ่ายรัฐบาลจึงยอมวางอาวุธและถูกจับ ฝ่ายปลดปล่อยจึงยึดอำนาจทางทหารได้หมดทั้งประเทศ³⁴

นับตั้งแต่การยุบสภาในวันที่ 13 เมษายน เป็นต้นมา ประชาชนลาวที่มีฐานะดีและนักธุรกิจจำนวนมากเริ่มอพยพออกนอกประเทศ รวมทั้งนักการเมืองลาวฝ่ายขวาที่สำคัญๆ เช่น เจ้าสีสุก ณ จำปาสัก ท้าวโง่น ชนะนิกอง และนายพลวังเปา ได้เดินทางเข้าประเทศไทยเพราะนักศึกษาลาวได้เดินขบวนขับไล่ผู้นำลาวฝ่ายขวา ต่อมาในระหว่างวันที่ 2-20 พฤษภาคม ซี.ไอ.เอ.ได้อพยพทหารมั่งของนายพลวังเปาจำนวน 25,000-30,000 คนจากลาวมาได้ที่ฐานทัพสหรัฐฯ ที่อุดรธานี ทำให้ผู้นำฝ่ายปลดปล่อยลาวไม่ไว้วางใจประเทศไทย³⁵

³⁴ Laos: The Silent Surrender" *FEER* (May 23, 1975), 10-11.

³⁵ Laos: Climbing the last small hills" *FEER* (May 30, 1975), 13-14 และสมปอง สงวนวิชัยกุล, "ปัญหาการควบคุมผู้อพยพและผลกระทบต่อประเทศไทย: ศึกษากรณีศูนย์รับผู้อพยพจังหวัดหนองคาย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2524, 31-32

อันที่จริงผู้นำฝ่ายปเทศลาวไม่ได้มีความตั้งใจที่จะยึดอำนาจทางทหารและการปกครองในลาวอย่างปรากฏในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1975 ทั้งนี้เพราะผู้นำลาวมีความมั่นใจว่าจะชนะการเลือกตั้งที่กำหนดจะให้เกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1976 และฝ่ายตนจะได้อำนาจการปกครองโดยการเลือกตามขบวนการประชาธิปไตยอย่างสง่าผ่าเผย โดยไม่ต้องใช้กำลังทหารยึดอำนาจแต่ประการใด แต่ความวุ่นวายทางการเมืองและปัญหาความขัดแย้งกับประเทศไทยในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1975 ทำให้ผู้นำฝ่ายปเทศลาวตัดสินใจยึดอำนาจการเมืองเพื่อจะสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ³⁶ กล่าวคือ ในวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 ทหารฝ่ายปเทศลาวได้ยิงเรือตรวจการของหน่วยปฏิบัติการแม่น้ำโขง (นปข.) ของไทยจม 1 ลำ ทำให้ทหารเสียชีวิต 1 นาย และบาดเจ็บอีกหลายนาย ประเทศไทยจึงประกาศปิดพรมแดนไทย-ลาวตลอดแนวในวันที่ 18 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 เพื่อตอบโต้การใช้ความรุนแรงของฝ่ายลาว ฝ่ายลาวได้ประท้วงไทยโดยอ้างว่าเรือ นปข. ของไทยละเมิดน่านน้ำของลาวที่บ้านทุ่งเคือ และเป็นฝ่ายยิงทหารลาวก่อน

ต่อมาความสัมพันธ์ลาว-ไทยได้เสื่อมทรามลงมากขึ้นอีก เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1975 ทหารลาวได้จับกุมเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารและพลเรือนของไทย 3 คน ในนครเวียงจันทน์ ในข้อหาจารกรรม ไทยจึงตอบโต้โดยการขับที่ปรึกษาทูตลาวประจำไทยและเลขานุการสถานทูตออกจากประเทศไทยในฐานะบุคคลไม่พึงปรารถนา ในวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ. 1975 ลาวจึงปล่อยตัวเจ้าหน้าที่ทั้ง 3 คน และให้ออกจากลาวในฐานะบุคคลไม่พึงปรารถนา³⁷

ในระหว่างที่เกิดปัญหาความขัดแย้งลาว-ไทย สถานีวิทยูลาวได้กล่าวโจมตีนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ว่าแทรกแซงการภายในของลาวและไม่จริงจังในการปรับปรุงความสัมพันธ์กับลาว ในขณะที่วิทยุฮานอยก็สนับสนุนข้อกล่าวหาของลาวและสนับสนุนให้ลาวดำเนินนโยบายแข็งกร้าวต่อไทย นอกจากนี้

³⁶ Martin Stuart-Fox, "The First Ten Years of Communist Rules in Laos," *Asia Pacific Community* (Winter 1986), 56.

³⁷ ปาริฉัตร อัสนิวานนท์, "ความสัมพันธ์และการดำเนินนโยบายต่างประเทศของลาวต่อไทย: ธันวาคม 2518 - ตุลาคม 2526" (สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), 41-42.

ผู้นำฝ่ายปเทศลาวได้กล่าวหาว่าไทยและสหรัฐฯ ให้การสนับสนุนกลุ่มลาวต่อต้านคอมมิวนิสต์ (พวกปฏิการลาว) ที่จัดตั้งพรรคกู้ชาติต่อต้านลาวคอมมิวนิสต์ สถาบันวิทยุหนองคายของไทยจึงกล่าวโจมตีผู้นำลาวคอมมิวนิสต์บ้าง ขณะเดียวกัน เวียดนามและสหภาพโซเวียตได้เร่งส่งความช่วยเหลือให้แก่ลาว เมื่อไทยปิดพรมแดนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนที่สิ่งอุปโภค-บริโภคที่ต้องการซื้อจากไทยได้มีราคาสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในนครเวียงจันทน์ และเกิดปัญหาเงินเฟ้ออย่างรุนแรง เพราะคนลาวที่ต้องการออกนอกประเทศ จะแลกเงินกับกับดอลลาร์สหรัฐฯ ด้วยราคาที่สูงลิ่ว ที่สำคัญคือนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1973 สหรัฐฯ ได้ระงับการให้เงินช่วยเหลือแก่กองทุนแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ (Foreign Exchange Operation Fund - FEOF) จำนวน 16.1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปี และได้สั่งระงับเงินช่วยเหลือจำนวน 30 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สำหรับโครงการปี ค.ศ. 1973 ในปี ค.ศ. 1974 FEOF ให้เงินช่วยเหลือ 32 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และลดลงเหลือเพียงครึ่งเดียวในปี ค.ศ. 1975 ดังนั้น ค่าเงินกีบของลาวจึงตกลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังที่ USAID ถอนตัวออกจากลาวในกลางปี 1975³⁸

ดังนั้นในวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 ผู้นำฝ่ายปเทศลาวจึงตัดสินใจประกาศจัดตั้งรัฐบาลสังคมนิยมภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว และสถาปนาประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยมีเจ้าสุพานวงเป็นประธานประเทศและประธานสภาประชาชนสูงสุด ไกสอน พมวิหานเป็นนายกรัฐมนตรี คำสูก แก้วลา เป็นรองประธานสภาฯ และเลขาธิการใหญ่สภาประชาชนสูงสุด สีสมพร ลือวันชัย เป็นรองประธานสภาฯ สีทน กมมะดำ เป็นรองประธานสภาฯ ไฟตาง สีทันดอน เป็นรองประธานสภาฯ รัฐมนตรีกระทรวงป้องกันประเทศ และผู้บัญชาการสูงสุดกองทัพลดปล่อยประชาชนลาว ส่วนเจ้าสีสะหว่างวัดทะนาเจ้ามหาชีวิตหรือกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรลาวได้ถูกบีบให้สละราชสมบัติในวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1975 และได้รับการแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาสูงสุดของประเทศ และเจ้าสุวันพูมาได้รับแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลเพื่อเป็นเกียรติแก่เจ้าสุวันพูมา เพื่อเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีของรัฐบาล สปป.ลาวต่อสายตาชาวโลก

³⁸ Grant Evans, *Agrarian Change in Communist Laos*. Institute of Southeast Asian Studies, Singapore, occasional Paper No. 85, 1988, 8.

สัมพันธไมตรีไทย-จีนในทศวรรษที่ 2 ของ ศตวรรษที่ 21: รัฐบาลไทยซื้อเรือดำน้ำ S26-T และรถถัง VT-4 จากจีน¹

ศาสตราจารย์ ดร.จุลชีพ ชินวรโรณ²

¹ ตัดตอนและเรียบเรียงจาก จุลชีพ ชินวรโรณ, *ทรงเลื้อมังกร แสนยานุภาพและบทบาทของกองทัพจีน* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560), 165-184.

² กิตติยาจารย์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการนับตั้งแต่ประเทศทั้งสองสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันเมื่อ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1975 เป็นเวลา 40 กว่าปีที่รัฐบาลทั้งสองได้ร่วมมืออย่างใกล้ชิดในมิติต่าง ๆ ความร่วมมือทางทหารเป็นอีกมิติหนึ่งที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองอย่างแน่นแฟ้น ความร่วมมือทางทหารมีหลายรูปแบบ³ ทั้งการเยี่ยมเยือนระหว่างผู้นำทางการทหารระดับสูง การปรึกษาหารือทางยุทธศาสตร์ประจำปีระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนด้านการศึกษาทางทหาร การซ้อมรบร่วมและการขายอาวุธ

บทความนี้วิเคราะห์การที่รัฐบาลไทยซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์จีนในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยนำเสนอเป็น 3 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 นำเสนอภูมิหลังการซื้ออาวุธของรัฐบาลไทยจากจีนในอดีต ตอนที่ 2 วิเคราะห์รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ประกาศซื้อเรือดำน้ำ S26-T และรถถัง VT-4 จากจีนในปี ค.ศ. 2016 - 2017 ตอนที่ 3 วิเคราะห์ผลกระทบและแนวโน้มต่อจุดยืนทางยุทธศาสตร์ของไทย

ภูมิหลังการซื้ออาวุธจากจีนโดยรัฐบาลไทย

ผู้นำของไทย ทั้งทหารและพลเรือนเคยมองจีนด้วยความหวาดระแวง ในอดีตนับตั้งแต่จีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ สถาปนาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 ความหวาดระแวงของไทยต่ออุดมการณ์คอมมิวนิสต์ที่ส่งเสริมการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงทำให้ความสัมพันธ์ตึงเครียด แต่การพบปะสนทนาระหว่าง โจวเอินไหล นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศจีนในขณะนั้น กับพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยการ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยในการประชุมกลุ่มประเทศเอเชียแอฟริกา (Afro-Asian Conference) ที่เมืองบันดุง⁴ ประเทศอินโดนีเซีย ใน ค.ศ. 1955 ได้สร้างความประทับใจแก่ผู้นำทั้งสอง ส่งผลให้

³ จุลชีพ ชินวรรณโณ, “ความร่วมมือทางทหาร: มิติใหม่ในความสัมพันธ์ไทย-จีน” *เอเชียปริทัศน์* 8:8:8 (พฤษภาคม-กรกฎาคม 2550)

⁴ พลตรีกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, “พบโจวเอินไหลที่บันดุง,” *สรวณมรย* (2518).

รัฐบาลไทยสนใจที่จะติดต่อกับจีน อีกทั้งท่าทีที่เป็นมิตรและหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ 5 ประการ⁵ ของโจวเอนไห่ ทำให้ผู้นำต่าง ๆ ของเอเชียมองจีนดีขึ้น ส่งผลให้นายกรัฐมนตรีไทย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินการติดต่อทางการทูตอย่างลับ ๆ กับจีน⁶ ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1955 หลังจากนั้นก็มีคณะบุคคลต่าง ๆ เช่น คณะศิลปินไทย เดินทางไปเยือนจีนหลายคณะระหว่าง ค.ศ. 1956-1957 แต่เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบกยึดอำนาจใน ค.ศ. 1958 ส่งผลให้ความสัมพันธ์ไทยจีนห่างเหินและตึงเครียด เนื่องจากรัฐบาลทหารของพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเข้มข้นและหันไปใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา จีนได้ให้การสนับสนุนแก่พรรคคอมมิวนิสต์ไทยมากขึ้น⁷ ยิ่งทำให้ผู้นำทหารของไทยหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจจีนมากขึ้น

อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ยุทธศาสตร์ของโลกในปลายทศวรรษที่ 1960 ต่อกับต้นทศวรรษที่ 1970 โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งและการปะทะกันทางการทหารระหว่างจีนกับโซเวียตใน ค.ศ. 1969 นำไปสู่การปรับความสัมพันธ์สู่ปกติ (Normalization) ระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา ซึ่งเริ่มด้วยการทูตปิงปอง ใน ค.ศ. 1971 ตามด้วยการเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนของประธานาธิบดีนิกสัน ใน ค.ศ. 1972 และลงนามใน “แถลงการณ์ร่วมเซี่ยงไฮ้” (Shanghai Communique) ส่งผลให้รัฐบาลไทยจำต้องปรับท่าที และเริ่มเจรจากับสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างไม่เป็นทางการก่อน และเป็นทางการในเวลาต่อมา จนสามารถบรรลุข้อตกลงสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ⁸

⁵ หรือ หลักปรัชญาสี่ ประกอบไปด้วย 1. อยู่ร่วมกันโดยสันติ 2. เคารพบูรณภาพเหนือดินแดนและอำนาจอธิปไตยของกันและกัน 3. ยึดถือหลักการไม่รุกรานซึ่งกันและกัน 4. ดำรงไว้ซึ่งความเสมอภาค และมีผลประโยชน์ร่วมกัน และ 5. การไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

⁶ อารี ภิรมย์, *เบื้องหลังการสถาปนาสัมพันธ์ภาพยุคใหม่ไทย-จีน* (กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์, 2534).

⁷ Daniel A. Loveless, *China and "Peoples' War" in Thailand* (Center for Chinese Studies: no. 8 University of California, Berkeley, 1971).

⁸ จุลชีพ ชินวรโณ, *35 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน พ.ศ. 2518-2553* (กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2553).

ตั้งแต่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1975

ความสัมพันธ์ไทย-จีนเริ่มใกล้ชิดมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเวียดนามรุกรานกัมพูชาซึ่งจีนเคยให้การสนับสนุนในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1978 และยึดครองกัมพูชาเมื่อ 7 มกราคม ค.ศ. 1979 ทำให้ไทยและจีนมีผลประโยชน์ทางด้านความมั่นคงร่วมกันในการต่อต้านอิทธิพลของเวียดนามซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียต (ศัตรูของจีนในขณะนั้น) ความร่วมมือทางการทหารระหว่างไทยกับจีนได้เริ่มต้นด้วยการที่จีนให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธยุทโธปกรณ์แบบให้เปล่าใน ค.ศ. 1982 พร้อมๆ กับการปรึกษาหารือทางการทูตและการทหาร แต่การให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าของจีนในระยะแรกนั้นมีขอบเขตค่อนข้างจำกัดและมีจำนวนไม่มากนัก อาวุธที่ให้ส่วนใหญ่เป็นอาวุธเบา เช่น ปืนอาก้า (AK-47) ปืนอาร์พีจี และกระสุน ซึ่งไทยนำไปใช้เป็นอาวุธประจำกายของทหารพรานบางหน่วยที่เพิ่งจัดตั้งขึ้น

ต่อมาหลังจากการมาเยือนไทยของเสนาธิการทหารจีน พลเอกหยาง เต๋อจื้อ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1983 ผู้นำทางทหารของไทยได้เจรจาให้จีนช่วยเหลือโดยการส่งปืนใหญ่ 130 มิลลิเมตร มาให้ เพราะปืนใหญ่ชนิดนี้เป็นปืนใหญ่ที่กองกำลังเวียดนามใช้อยู่ตามแนวพรมแดนไทย-กัมพูชา และมีรัศมียิงไกล 24-30 กิโลเมตร ซึ่งทหารไทยยังไม่มีปืนใหญ่ที่สามารถยิงได้ไกลขนาดนั้น ทำให้ไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบ จีนสนองตอบด้วยการส่งปืนใหญ่ 130 มิลลิเมตร มาให้แบบให้เปล่าจำนวนหนึ่งใน ค.ศ. 1985 ซึ่งกองทัพไทยได้นำไปประจำการที่ชายแดนไทย-กัมพูชา นอกจากปืนใหญ่และกระสุน จีนยังส่งรถถังรุ่น T-69 แบบให้เปล่าอีกจำนวนหนึ่ง (หนังสือพิมพ์บางฉบับรายงานว่า 6-10 คัน บางฉบับรายงานว่า 10 กว่าคัน)

พลโทสุจินดา คราประยูร รองเสนาธิการทหาร ได้ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มีนาคม ค.ศ. 1987 ว่า กองทัพบกได้ตกลงซื้อรถถังแบบ T-69 จำนวน 60 คัน จากจีน⁹ รถถังรุ่นนี้จีนสร้างเลียนแบบรถถังรุ่น T-57 ของสหภาพโซเวียต โดยจีนเริ่มผลิตใน ค.ศ. 1969 แต่ได้ปรับปรุงใหม่ใน ค.ศ. 1974 ต่อมาในวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1985 พลโทสุจินดาได้ให้สัมภาษณ์อีกว่า กองทัพบกตัดสินใจ

⁹ *The Nation*, April 12, 1987.

ซื้อรถสายพานลำเลียงพลหุ้มเกราะ (APC) จากจีนประมาณ 400 คัน ในราคา มิตรภาพ และบริษัทนอร์อินโค (NORINCO) ของจีนยืนยันว่า สามารถส่งมอบรถสายพานลำเลียงพลดังกล่าวได้ภายใน 3 เดือนหลังจากการทำสัญญาซื้อขาย

ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1987 กองทัพอากาศไทยยืนยันว่าจะซื้อปืนต่อสู้อากาศยานขนาด 37 มิลลิเมตร รุ่น P-74 จำนวน 30 กระบอกจากจีน พร้อมด้วยระบบเรดาร์ควบคุมการยิง 5 ชุด ในราคา 300 ล้านบาทเพื่อนำไปประจำการตามฐานบินต่าง ๆ โดยจะให้เสริมกับปืนต่อสู้อากาศยาน หรือ ปตอ. ของไทยขนาด 37 มิลลิเมตร ที่ผลิตในสวีตเซอร์แลนด์

ต่อมาพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบก¹⁰ ได้เดินทางไปเยือนจีนระหว่างวันที่ 30 เมษายน ถึง 2 พฤษภาคม ค.ศ. 1987 เพื่อลงนามในสัญญาซื้ออาวุธจากจีนสำหรับกองทัพไทยเพิ่มเติมอีก 4 รายการ คือ

1. รถถัง T-69 II จำนวน 30 คัน โดยไทยขอให้เปลี่ยนปืนรถถังจากขนาด 100 มิลลิเมตร ของจีน มาเป็นขนาด 105 มิลลิเมตร แบบ L-6 ของอังกฤษ ซึ่งผลิตโดยบริษัทรอยัลลอร์ดอินแดนส์ โดยไทยจะจ่ายค่าปืนเองและปืนจะถูกส่งออกจากอังกฤษไปเปลี่ยนในจีน

2. รถถัง T-653 สำหรับการกู้รถถัง และรถถัง T-84 สำหรับวางสะพานจำนวนรวม 20 คัน

3. รถสายพานลำเลียงพลหุ้มเกราะ (APC) ประมาณ 400 คัน โดยแบ่งออกเป็นรถลำเลียงพลหุ้มเกราะแบบ T-85 ติดปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานแบบ 12.7 มิลลิเมตร รวม 270 คัน ที่เหลือเป็นรถแบบเดียวกัน แต่ติดปืนครกขนาด 82 มิลลิเมตร และ 120 มิลลิเมตร

4. ปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานกระบอกคู่ขนาด 37 มิลลิเมตร ควบคุมการยิงด้วยคอมพิวเตอร์รวม 6 ฐานยิง

ใน ค.ศ. 1988 กองทัพเรือได้สั่งต่อ *เรือฟรีเกต* รุ่นเจียงหู (Jianghu) จากบริษัท Hu Dong Shipyard ในเซี่ยงไฮ้ เป็นเรือลาดตระเวนขนาด 1,800 ตัน จำนวน 4 ลำ แต่ต่อมาได้สั่งปรับปรุงเรือฟรีเกต 2 ลำหลังให้มีขีดความสามารถ

¹⁰ จุลชีพ ชินวรรณ, 35 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน พ.ศ. 2518-2553, (กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2553), 98.

จอตเฮลิคอปเตอร์ 1 เครื่อง สำหรับระบบอาวุธนั้นใช้ของจีน คืออาวุธนำวิถีพื้นสู่อากาศ C-801 จำนวน 8 ลูก ยิง ปืนขนาด 100 มิลลิเมตร ตลอดจนจรวดตอร์ปิโดต่อต้านเรือดำน้ำ 5 ท่อยิง จีนได้ส่งมอบเรือฟรีเกตทั้ง 4 ลำให้กับกองทัพเรือไทย ในช่วง ค.ศ. 1991-1992 และถูกนำเข้าประจำการในชื่อ *เรือหลวงเจ้าพระยา* *เรือหลวงบางประกง* *เรือหลวงกระบี่* และ *เรือหลวงสายบุรี*¹¹ ต่อมาใน ค.ศ. 1990 กองทัพไทยได้สั่งต่อเรือฟรีเกตจากจีนเพิ่มอีก 2 ลำ (คือ *เรือหลวงนเรศวร* และ *เรือหลวงตากสิน*) และเรือลำเลียงพลขนาดใหญ่อีก 1 ลำ คือ *เรือหลวงสิมิลัน*

การซื้ออาวุธจากจีนครั้งนี้เป็นการซื้อในราคา “มิตรภาพ” ไม่ว่าจะเป็น รถถัง T-69 II ไม่นับเป็นดีดรถถัง ราคาคันละไม่ถึง 7 ล้านบาท รวม 30 คัน เป็นเงินเพียง 200 ล้านบาท ซึ่งถ้าหากซื้อจากประเทศตะวันตกคงได้ไม่ถึง 10 คัน สำหรับรถสายพานลำเลียงพลหุ้มเกราะราคาคันละ 3.5-4.5 ล้านบาท ขึ้นอยู่กับชนิดของปืนที่ติดตั้ง รวม 400 คัน ก็เป็นเกือบ 1,500 ล้านบาท ยิ่งไปกว่านั้น มีรายงานข่าวว่าจีนยังแถมยานยิงจรวดหลายลำกล้อง (T-81 122 มิลลิเมตร Multiple Rocket Launcher--MRL) และต่อมากองทัพไทยยังได้สั่งซื้อยานยิงจรวดรุ่น T-83 130 มิลลิเมตร MRL และรุ่น T-85 130 มิลลิเมตร MRL จากจีนอีกด้วย แม้ว่าการซื้ออาวุธจากจีนจะเป็นเงินค่อนข้างมาก แต่เมื่อคิดราคาต่อหน่วยแล้วก็นับว่าถูกมาก อีกทั้งยังสามารถผ่อนส่งได้ในระยะยาว อาวุธของจีนแม้จะไม่ทันสมัยที่สุด¹² แต่ก็มีประสิทธิภาพสมราคาเหมาะกับสถานการณ์สู้รบชายแดน กัมพูชา อีกทั้งรัฐบาลไทยมีงบประมาณจำกัด

หลังจากเวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา และมีการลงนามในข้อตกลงสันติภาพในกัมพูชาที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ใน ค.ศ. 1992 ความจำเป็นทางด้านการทหารของไทยได้ลดลง ฝ่ายจีนได้นำเสนอขายอาวุธหลายประเภทในระหว่างการประชุมประจำปี แต่กองทัพไทยยังไม่เห็นความจำเป็น เพราะสถานการณ์ความมั่นคงได้คลี่คลาย คอมมิวนิสต์ในยุโรปได้ล่มสลาย ส่วน

¹¹ กริธา, “เรือฟรีเกต ชุด ร.ล. เจ้าพระยา,” *นาวิกศาสตร์* 76 ปี 2.11 (2536): 1-43.

¹² David Shaw, “Thailand-Paying a Price for Security,” *Military Technology*, XIV; 12 (1990): 24-33. และ R. Bates Gill, “China looks to Thailand, Exporting Arms, Exporting Influence,” *Asian Survey*, XXXI: 6 (June, 1991): 527-539.

ประเทศคอมมิวนิสต์ในเอเชียก็กำลังปฏิรูปเศรษฐกิจภายใน อีกทั้งไม่มั่นใจในเรื่องการซ่อมบำรุงและอะไหล่ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยได้สั่งซื้อเครื่องยิงระเบิด (Rocket Propelled Grenade Launcher) ในปี ค.ศ. 2001 และในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2002 ได้สั่งซื้อเรือตรวจการณ์ไกลฝั่ง (Offshore Patrol Vessel) ขนาดระวาง 1,440 ตัน จำนวน 2 ลำ จากบริษัท China Shipbuilding Co. Ltd. มูลค่า 98 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยจีนส่งมอบลำแรก คือ เรือหลวงปัตตานี ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2005 และลำที่สอง เรือหลวงนราธิวาส ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2006

หลังจากที่นายกรัฐมนตรี พลตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ถูกยึดอำนาจโดยคณะทหารในวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 2006 สหรัฐอเมริกาแสดงความไม่พอใจและตัดงบประมาณความช่วยเหลือทางทหาร 24 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่สาธารณรัฐประชาชนจีนมิได้แสดงท่าทีหรือวิจารณ์อย่างไร ด้วยถือว่าเป็นเรื่องภายในของไทย จีนไม่เข้าไปแทรกแซง ต่อมาเมื่อ พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะยึดอำนาจ เดินทางไปเยือนจีนระหว่างวันที่ 21-24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2007 และได้พบ พลเอกเจา กังชว่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมจีน จีนได้เสนอความช่วยเหลือทางด้านการทหารให้กองทัพไทยจำนวน 49 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (2 เท่าของจำนวนที่ถูกตัดโดยสหรัฐอเมริกา) เพื่อแสดงความเป็นมิตรที่แท้จริง

ต่อมาเมื่อนายกรัฐมนตรีรัฐบาลทหาร พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เดินทางไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการในระหว่างวันที่ 28-29 พฤษภาคม ค.ศ. 2007 ได้เข้าร่วมเป็นสักขีพยานในการลงนาม “แผนปฏิบัติการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทางยุทธศาสตร์ไทย-จีน ระหว่างปี ค.ศ. 2007-2011” ในวันที่ 28 พฤษภาคม ค.ศ. 2007 ซึ่งมี 15 ด้าน ประกอบด้วย 1. ความร่วมมือด้านการเมือง 2. ความร่วมมือด้านการทหาร 3. ความร่วมมือด้านความมั่นคง 4. การค้าและการลงทุน 5. เกษตรกรรม 6. อุตสาหกรรม 7. คมนาคม 8. พลังงาน 9. การท่องเที่ยว 10. วัฒนธรรม 11. การศึกษาและการอบรม 12. สาธารณสุขและวิทยาศาสตร์การแพทย์ 13. วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม 14. เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 15. ความร่วมมือระดับภูมิภาคและพหุภาคี

ในแผนปฏิบัติการว่าด้วยความร่วมมือทางด้านการทหาร เน้นการประชุมปรึกษาหารือทางด้านการทหารและแลกเปลี่ยนการเยือน การช่วยเหลือ

เพื่อป้องกันภัยคุกคามแบบใหม่ และส่งเสริมความร่วมมือในการฝึกอบรมทางทหาร การส่งกำลังปฏิบัติการและแลกเปลี่ยนทางวิชาการ การสังเกตการณ์การซ้อมรบ การบรรเทาภัยพิบัติ และความร่วมมือทางด้านอุตสาหกรรมทหาร¹³

ส่วนแผนปฏิบัติการความร่วมมือทางด้านความมั่นคง เน้นความร่วมมือด้านปัญหาความมั่นคงแบบใหม่ ๆ การต่อต้านการก่อการร้าย การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ การค้าอาวุธ การฟอกเงิน และโจรสลัดทางทะเล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ต้องจัดประชุมปรึกษาหารือระหว่างเจ้าหน้าที่การทหารและผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งจัดประชุม “คณะทำงานร่วมไทย-จีน” (Thailand-China Joint Working Group) เกี่ยวกับความร่วมมือทางความมั่นคงแบบใหม่ ๆ

หลังจากการเยือนจีนอย่างเป็นทางการ นายกรัฐมนตรี พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้อนุมัติให้มีการซ้อมรบร่วมกันเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 2007 ที่นครกว่างโจว โดยหน่วยรบพิเศษของไทยจำนวน 15 คน ร่วมฝึกกับหน่วยรบพิเศษของจีน ภายใต้ชื่อ “Strike 2007” ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2007 รัฐบาลไทยได้อนุมัติการซื้อจรวดจากพื้นสู่พื้น รุ่น C-802 จากจีน มูลค่า 48 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อทดแทนจรวดรุ่นเก่ารุ่น C-801 ที่ติดตั้งบนเรือฟริเกตที่ต่อจากจีน¹⁴ ซึ่งหมดอายุการใช้งาน นอกจากนี้ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ยังได้เจรจากับพลเอกเจา กังชวน เกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ ด้วยการร่วมกันผลิตอาวุธบางชนิดในประเทศไทยด้วยเทคโนโลยีจากจีน เช่น จรวดหลายลำกล้อง เป็นต้น

ต่อมากองทัพเรือไทยและจีนได้ซ้อมรบร่วมกันเป็นครั้งแรกภายใต้ชื่อ “Blue Strike 2012” และเมื่อ ค.ศ. 2015 กองทัพอากาศไทยได้ซ้อมรบร่วมกับกองทัพอากาศจีนเป็นครั้งแรกภายใต้ชื่อ “Falcon Strike 2015” แสดงถึงความใกล้ชิดและความร่วมมือทางทหารภายใต้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งได้ยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนจากการเลือกตั้งภายใต้้นายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ใน ค.ศ. 2014

¹³ ดู Joint Action Plan on Thailand-China Strategic Cooperation (2007-2011).

¹⁴ Bangkok Post, September 28, 2007.

รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ประกาศซื้อเรือดำน้ำ S26-T และ รถถัง VT-4 จากจีน

กองทัพเรือของประเทศไทยได้แสดงความสนใจที่จะซื้อเรือดำน้ำไว้ใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพในการปกป้องผลประโยชน์ทางทะเลของไทย อีกทั้งยังกล่าวว่าเพื่อนบ้านของไทยล้วนมีเรือดำน้ำทั้งสิ้น เช่น สิงคโปร์มีเรือดำน้ำรุ่น Challenger และรุ่น Archer จากสวีเดน รวม 4 ลำ มาเลเซียได้ซื้อเรือดำน้ำ Scorpene จากฝรั่งเศส 2 ลำ ส่วนอินโดนีเซียได้ซื้อเรือดำน้ำจากเยอรมนี และเวียดนามได้สั่งซื้อเรือดำน้ำจากรัสเซียรุ่น Kilo 6 ลำ โดยนำเข้าประจำการในปลาย ค.ศ. 2017 นี้

ประเทศไทยเคยเป็นประเทศแรกในเอเชียอาคเนย์ที่มีกองเรือดำน้ำ ปฏิบัติการก่อนสงครามโลกครั้งที่สองโดยได้รับเรือดำน้ำ 4 ลำ จากญี่ปุ่น ซึ่งต่อมาใช้ชื่อว่า เรือมัจฉานุ เรือวิรุณ เรือสินสมุทร และเรือพลายชุมพล แต่ได้ปลดระวางไปในปี ค.ศ. 1951 บทบาทและงบประมาณของกองทัพเรือถูกจำกัดจากความขัดแย้งในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม นอกจากนี้มีเรือรบผิวน้ำปฏิบัติการในอ่าวไทยและอ่าวอันดามันแล้วยังมีเรือรบขนาดเล็กสำหรับลาดตระเวนในลุ่มแม่น้ำโขงในช่วงสงครามเย็นที่ตึงเครียด เศรษฐกิจของไทยที่เจริญเติบโตในปลายสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ต่อกับรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทำให้กองทัพเรือมองเห็นโอกาสในการจัดซื้อเรือดำน้ำที่ทันสมัยจากสวีเดน ซึ่งมีอ่าวไม่ลึกนักคล้ายประเทศไทย แต่การจัดซื้อเรือดำน้ำรุ่น Gotland จากบริษัท Kockums ของสวีเดนมีปัญหาข้ออ้างเรื่องการรับสินบนทำให้การซื้อเรือดำน้ำถูกระงับไป วิกฤตเศรษฐกิจในเวลาต่อมาทำให้กองทัพเรือชะลอความคิดที่จะมีเรือดำน้ำ

อย่างไรก็ดี กองทัพเรือไทยสนใจซื้อเรือดำน้ำมือสองใช้แล้วแต่สภาพยังดีของเยอรมนี แต่ยังมีราคาสูง อีกทั้งระยะการใช้งานก็ไม่นาน เนื่องจากใกล้ปลดระวางทำให้ไม่คุ้มค่า กองทัพเรือของไทยจึงตัดสินใจซื้อเรือดำน้ำพลังงานดีเซลจากจีน รุ่นหยวน (Yuan) แต่ไม่ใช่เรือดำน้ำรุ่นหยวน (039A/041) ที่ประจำการในกองทัพเรือจีน แต่เป็นเรือดำน้ำรุ่นหยวนที่ปรับลดขนาดและราคาสำหรับการส่งออกแก่มิตรประเทศเป็นรุ่น S26-T

เรือดำน้ำรุ่นหยวน (Yuan 039A/041) เป็นเรือดำน้ำพลังงานดีเซลของกองทัพเรือจีนที่มีระบบ AIP (Air Independent Propulsion) สามารถดำอยู่ใต้น้ำได้นานประมาณ 2-3 สัปดาห์ ก่อนที่จะขึ้นบนผิวน้ำเพื่อชาร์จไฟ ทำให้สามารถปฏิบัติการใต้น้ำได้นานขึ้น ปัจจุบันจีนมีเรือดำน้ำรุ่นหยวนประจำการ 15 ลำ และกำลังสร้างเพิ่มอีก 5 ลำ รวมเป็น 20 ลำ โดยจะไปประจำอยู่ในกองเรือทะเลเหนือ ทะเลตะวันออก และทะเลใต้ของจีน

ภาพที่ 1: แสดงถึงจำนวนเรือดำน้ำของประเทศสมาชิกอาเซียน, “Chinese win bid to supply subs to navy,” Bangkok Post, accessed July 5, 2019, <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/604452/chinese-win-bid-to-supply-subs-to-navy>.

เรือดำน้ำรุ่นหยวน 039A ยาว 77 เมตร กว้าง 8.4 เมตร มีระวางขับน้ำ 3,600 ตัน ดำน้ำลึก 400 เมตร ความเร็วสูงสุด 20 น็อต ติดอาวุธได้หลายประเภท รวมทั้งทอชิงตอร์ปิโด 6 ท่อ ซึ่งสามารถยิงจรวดนำวิถีต่อต้านเรือผิวน้ำได้ มีลูกเรือทั้งหมด 38 คน

ส่วนเรือดำน้ำที่จีนส่งออกและกองทัพเรือไทยต้องการซื้อ เป็นเรือดำน้ำรุ่นหยวน (S26-T) ที่จีนปรับปรุงสำหรับการส่งออก ซึ่งจะมีลำเรือสั้นกว่าเรือดำน้ำประจำการรุ่นหยวนของจีน (039A) โดยรุ่น S26-T ยาวเพียง 66 เมตร กว้าง 8 เมตร ระวางขับน้ำ 2,600 ตัน ความเร็วสูงสุด 16 น็อต ดำน้ำลึก 300 เมตร มีลูกเรือ 38 คนเช่นกัน เรือดำน้ำพลังงานดีเซลรุ่นนี้ไม่ได้ติดตั้งระบบ AIP แต่ถ้าผู้ซื้อต้องการก็สามารถติดตั้งให้ได้ ซึ่งจะสามารถช่วยให้ดำน้ำได้นานขึ้นสำหรับอาวุธที่ติดตั้งก็น่าจะคล้ายคลึงกับเรือดำน้ำรุ่นหยวน (039A/041) ที่ประจำการของจีน

กองทัพเรือไทยประกาศเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2016 ว่า ต้องการซื้อเรือดำน้ำจากจีนรุ่นหยวน S26-T ติดตั้งระบบ AIP จำนวน 3 ลำ มูลค่า 36,000 ล้านบาท โดยลำแรกจะต่อระหว่าง ค.ศ. 2017-2021 มีมูลค่า 13,500 ล้านบาท อีก 2 ลำ น่าจะแล้วเสร็จใน ค.ศ. 2025 โดยกองทัพเรือจีนสัญญาที่จะถ่ายทอดเทคโนโลยีรวมทั้งฝึกอบรมพลประจำเรือดำน้ำให้กับไทย

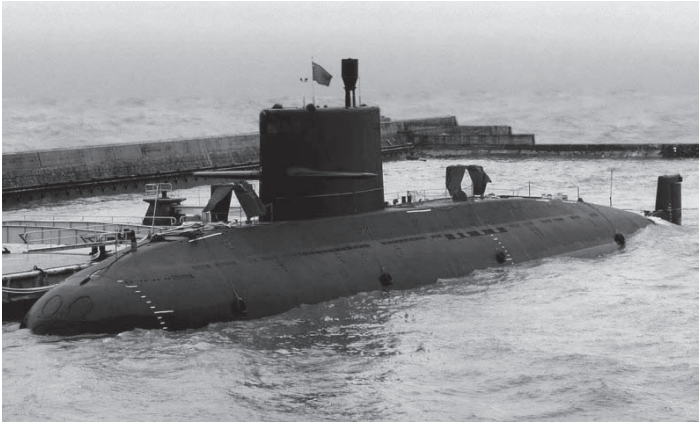
ใน ค.ศ. 2016 ที่ผ่านมา ผู้บัญชาการกองทัพบก พลเอกธีรชัย นาควานิช ได้แถลงว่า ไทยตกลงใจซื้อรถถังหนักประจำฐานรุ่น VT-4 (MBT-3000) จากจีน ซึ่งมีคุณสมบัติและสมรรถนะใกล้เคียงกับรถถังหนัก Z99 ที่จีนใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยกองทัพไทยสนใจซื้อรถถังหนักชุดแรก 28 คัน ราคารวม 150 ล้านดอลลาร์สหรัฐ บริษัท NORINCO ของจีนสัญญาจะส่งมอบรถทั้งหมดภายในปี ค.ศ. 2017 เป็นอย่างช้า โดยกองทัพบกจะนำไปประจำการในกองพันทหารม้า 3 กองพัน

รถถัง VT-4 หรือ MBT-3000 เป็นรถถังหนักประจำฐานที่จีนปรับปรุงสมรรถภาพสำหรับการส่งออกจากจีน Z99 ที่กองทัพบกจีนใช้อยู่ รถถัง Z99 ตั้งแต่แบบ A ถึง G มีน้ำหนักตั้งแต่ 54-58 ตัน มีนายทหารปฏิบัติการ 3 นาย ประกอบด้วยพลขับ พลปืน และผู้บังคับการรถถัง โดยมีปืนใหญ่รถถัง

ลำกล้องเรียบ ขนาด 125 มิลลิเมตร พร้อมระบบบรรจุกระสุนอัตโนมัติ ปืนกลเบา
รวมแกนรุ่น 85 ขนาด 7.62 มิลลิเมตร และปืนกลต่อสู้อากาศยาน รถถัง Z99
ของจีนขับเคลื่อนด้วยเครื่องยนต์ดีเซลทั้งที่ผลิตจากเยอรมนีและเครื่องยนต์ที่ผลิต
ในจีน ขนาด 1,500 แรงม้า รถถัง Z99 ของจีนสามารถเคลื่อนที่ได้ 80 กิโลเมตร
ต่อชั่วโมง และสามารถปฏิบัติได้ไกลถึง 600 กิโลเมตร เมื่อติดตั้งถังน้ำมันเพิ่ม

ส่วนรถถัง VT-4 นั้นเป็นรถถังที่จีนผลิตเพื่อส่งออกจึงมีขีดความสามารถ
ต่ำกว่าแม้ว่าจะผลิตโดยบริษัท NORINCO เช่นกัน โดยใช้เครื่องยนต์ดีเซลของจีน
ขนาด 1,300 แรงม้า ทำให้ความเร็วลดลงเหลือเพียง 65 กิโลเมตรต่อชั่วโมง และ
มีพื้นที่ปฏิบัติการไกลเพียง 500 กิโลเมตร เมื่อติดตั้งถังน้ำมันเพิ่ม ประเทศที่สั่ง
ซื้อรถถังรุ่น VT-4 (MBT-3000) มักจะเป็นมิตรประเทศที่ใกล้ชิด เช่น ปากีสถาน
โดยจีนจะขายให้จำนวนหนึ่งและประกอบจำนวนหนึ่งในปากีสถานเพื่อพัฒนา
อุตสาหกรรมการป้องกันประเทศของปากีสถาน

ต้นปี ค.ศ. 2017 ผู้บัญชาการกองทัพบกคนใหม่ พลเอกเฉลิมชัย
สิทธิสารท ยืนยันว่า กองทัพบกจะจัดซื้อรถถังจีน VT-4 ในระยะ 2 อีก 10 คัน
มูลค่า 2 พันล้านบาท และอีก 10 คัน เพื่อให้มีครบ 1 กองพัน 48 คัน ส่วน
พลเอกประวิตร วงศ์สุวรรณ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกลาโหมให้สัมภาษณ์
ว่า จะดึงเงินเข้ามาร่วมลงทุนและถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม
ป้องกันประเทศของไทย

ภาพที่ 2: แสดงถึงเรือดำน้ำพลังงานดีเซลรุ่น Yuan 039A, “Type 039A Yuan class,” Sinodefence, accessed July 5, 2019, http://sinodefence.com/type039a_yuan-class.

ภาพที่ 3: แสดงถึงแบบจำลองเรือดำน้ำรุ่น Yuan (S26-T) ที่จีนส่งออก, “Royal Thai Navy Secures Funding for First S26T Submarine from China,” Quwa, accessed July 5, 2019, <https://quwa.org/2017/01/26/royal-thai-navy-secures-funding-first-s26t-submarine-china>.

ภาพที่ 4: แสดงถึงรถถัง Z99 ของกองทัพบกจีน, “ZTZ 99 – the best Chinese main battle tank,” Techsob, accessed July 5, 2019, <https://techsob.com/ztz-99-best-chinese-main-battle-tank>.

ภาพที่ 5: แสดงถึงรถถังที่ไทยซื้อจากจีนรุ่น VT-4 / MBT-3000, “NORINCO VT-4 (MBT-3000),” Military Factory, accessed July 5, 2019, https://www.militaryfactory.com/armor/detail.asp?armor_id=624#media.

ภาพที่ 6: แสดงถึงจำนวนเรือดำน้ำของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ค.ศ. 2015, “Naval Forces and Info graphics: Submarines of Europe, Mediterranean Sea and Asia-Pacific in 2015,” Naval Analyses, accessed July 5, 2019, <http://www.navalanalyses.com/2015/11/naval-forces-7-and-infographics-19.html>.

ระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม ค.ศ. 2017 พลเอกประวิตร วงศ์สุวรรณ ได้มอบหมายให้ศูนย์อุตสาหกรรมป้องกันประเทศจัดสัมมนาวิเคราะห์ทิศทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ อีกทั้งได้เดินทางไปตรวจดูศูนย์ซ่อมสร้างอุปกรณ์สรรพาวุธของกรมสรรพาวุธทหารที่จังหวัดนครราชสีมาและอุราชนาวีมหิตลอดุลยเดชราชชนครินทร์ที่อำเภอสตึก เพื่อเตรียมพื้นที่ในการสร้างอุตสาหกรรมทางทหารร่วมกับมิตรประเทศ เช่น จีน เป็นต้น

หน่วยงานของกองทัพไทยกำลังเจรจากับบริษัท China Precision Machinery Import & Export Cooperation (CPMIEC) เพื่อซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์

หลายชนิดทั้งขีปนาวุธระยะกลาง 2 ท่อน (Two Stage Missiles) ที่มีรัศมียิงไกล 130 ไมล์ (HQ-9 จรวดจากพื้นสู่อากาศ บางทีเรียกกันว่า FD-2000) จรวดจากพื้นสู่อากาศยิงจากเรือรบผิวน้ำ (FL-3000 N) ระบบป้องกันภัยทางอากาศเคลื่อนที่ (FK-1000) รวมทั้งยานป้องกันการลอบโจมตีและต่อต้านกับระเบิด (CS-VP3) โดยกองทัพไทยจะซื้อบางส่วน และบางส่วนนำมาประกอบในโรงงานในประเทศไทยซึ่งอาจจะส่งออกไปยังอาเซียนอื่นๆ โดยจีนจะถ่ายทอดเทคโนโลยีบางประการให้

อย่างไรก็ดี มีข้อวิจารณ์ว่า อาวุธของจีนแม้จะมีราคาถูกแต่คุณภาพไม่ค่อยได้มาตรฐาน อีกทั้งอายุการใช้งานก็จะสั้นกว่าอาวุธยุทโธปกรณ์จากประเทศตะวันตกที่มีการตรวจสอบมาตรฐานและควบคุมคุณภาพอย่างเข้มข้น ยิ่งไปกว่านั้น การจัดหาอะไหล่หรือการซ่อมบำรุงก็ค่อนข้างยากลำบากต้องใช้เวลารออะไหล่หรือบางทีก็ต้องส่งยุทโธปกรณ์ลงเรือไปซ่อมบำรุงที่ประเทศจีน ในอดีตรถถัง T-69-II มีปัญหาเรื่องการซ่อมบำรุงหลังการใช้งานได้เกิน 5 ปี แม้ว่าบริษัท NORINCO จะได้ส่งทีมงานมาปรับปรุง แต่ก็มีความใช้จ่ายสูง ในที่สุดต้องนำรถถัง T-69-II ไปทิ้งทะเลเพื่อสร้างปะการังใต้ทะเลหลังจากใช้งานไม่ถึง 10 ปี

ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา เทคโนโลยีการสร้างอาวุธของจีนได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วอันเป็นผลมาจากการทุ่มพัฒนาการป้องกันประเทศให้ทันสมัย ซึ่งเป็นทันสมัยที่สิ้นใน “นโยบายสี่ทันสมัย” อาวุธยุทโธปกรณ์ของจีนในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเรือฟริเกต เครื่องบินขับไล่ รถถัง และอื่นๆ ได้รับการพัฒนา ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีสมรรถนะใกล้เคียงกับของรัสเซียหรือของประเทศตะวันตก ถึงกระนั้นก็ดี การควบคุมคุณภาพรวมทั้งอะไหล่ชิ้นส่วนยังไม่ได้มาตรฐาน วัสดุ เช่น เหล็กในการสร้างยุทโธปกรณ์เหล่านี้ยังไม่ได้มีคุณภาพสูงสุด ดังนั้นยุทโธปกรณ์บางคันก็อาจไม่มีปัญหา บางคันอาจมีปัญหา รถถัง VT-4 มีข่าวว่า เครื่องยนต์มักจะร้อนเร็ว (Overheat) ซึ่งจะมีผลต่อระยะเวลาในการใช้งานและยังไม่แน่ใจว่าจีนได้แก้ไขปัญหานี้ให้ลุล่วงไปหรือไม่ นอกจากนั้น จีนมักไม่มอบ “คู่มือ” (Manual) ที่เป็นภาษาอังกฤษที่จะบอกวิธีการใช้และการซ่อมบำรุงในเบื้องต้นดังยุทโธปกรณ์จากประเทศตะวันตกที่กองทัพไทยเคยคุ้นเคย

อย่างไรก็ดี ชีตความสามารถของกองทัพในกลุ่มอาเซียน โดยเฉพาะกองเรือดำน้ำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เพราะหลายประเทศได้พยายามจัดซื้อเรือดำน้ำเพื่อใช้ในการรักษาผลประโยชน์และอธิปไตยทางทะเลนับตั้งแต่มีความขัดแย้งเกี่ยวกับการอ้างกรรมสิทธิ์ในทะเลจีนใต้

สิงคโปร์ เป็นชาติแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่นำเรือดำน้ำเข้ามาประจำการใน ค.ศ. 1995 โดยซื้อเรือดำน้ำ 2 ลำ จากสวีเดนเป็นรุ่น Challenger โดยมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพอากาศและน้ำทะเลในเขตร้อนโดยติดตั้งระบบความเย็นแบบใหม่ และเริ่มส่งพลประจำเรือดำน้ำสิงคโปร์ไปฝึกในสวีเดนระหว่าง ค.ศ. 2000-2004 สิงคโปร์ได้ซื้อเรือดำน้ำรุ่นเดียวกันอีก 2 ลำ รวมเป็นทั้งหมด 4 ลำ ต่อมาใน ค.ศ. 2005 สิงคโปร์ได้สั่งซื้อเรือดำน้ำรุ่นใหม่ที่กำลังพัฒนาทันสมัยกว่าเดิม คือรุ่น Archer จากสวีเดน ซึ่งเริ่มประจำการใน ค.ศ. 2011 และปี ค.ศ. 2013 ตามลำดับ โดยทั้งหมดเหล่านี้แม้ว่าจะเป็นเรือดำน้ำ “มีสอง” แต่ก็อยู่ในสภาพที่ดีมากเนื่องจากได้รับการซ่อมบำรุงอย่างดีจากกองทัพเรือสวีเดน มีการนำระบบ Stirling AIP มาติดตั้งในเรือดำน้ำรุ่นใหม่ Archer ที่สิงคโปร์นำเข้าประจำการหลังจากได้รับการปรับปรุงจากบริษัท Kockums ในสวีเดน

พลประจำเรือดำน้ำของสิงคโปร์ได้รับการฝึกเบื้องต้นในเยอรมนีในกลางทศวรรษที่ 1980 เพราะเดิมสิงคโปร์ต้องการซื้อเรือดำน้ำจากเยอรมนี แต่ต่อมาจึงส่งลูกเรือดำน้ำไปฝึกในสวีเดนตั้งแต่เดือนเมษายน ค.ศ. 1996 อีกทั้งฝึกเรือดำน้ำในน่านน้ำแถบทะเลบอลติกซึ่งมีความลึกไม่มากนักใกล้เคียงกับสภาพในสิงคโปร์ การฝึกในสวีเดนดำเนินอยู่เป็นเวลาหลายปี ระหว่าง ค.ศ. 1996-2004 พลประจำเรือดำน้ำจากสิงคโปร์ได้จบการฝึกปฏิบัติการเรือดำน้ำสำเร็จ อีกทั้งยังฝึกเกี่ยวกับการดูแลซ่อมบำรุงและการบังคับบัญชาและการสื่อสารต่อที่สวีเดน ต่อมาได้เข้าประจำการในเรือดำน้ำ Archer รุ่นใหม่ จะเห็นได้ว่าพลประจำเรือดำน้ำของสิงคโปร์ได้รับการฝึกฝนจนสามารถควบคุมเรือดำน้ำและนำเรือดำน้ำกลับมาประจำการในสิงคโปร์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2011 เป็นต้นไป ส่วนรุ่น Challenger ปลดประจำการไปแล้ว 2 ลำ

เรือดำน้ำสิงคโปร์ได้ไปปฏิบัติการลาดตระเวนในทะเลจีนใต้และเข้าร่วมในการซ้อมรบกับกองเรือดำน้ำของมิตรประเทศ คือ ออสเตรเลียและ

สหรัฐอเมริกาหลายครั้ง อีกทั้งยังเข้าร่วมในการฝึกพหุภาคีช่วยเหลือเรือดำน้ำอีกหลายครั้งซึ่งชี้ให้เห็นถึงขีดความสามารถระดับสูงของกองเรือดำน้ำของสิงคโปร์ สิงคโปร์ได้ตัดสินใจที่จะซื้อเรือดำน้ำรุ่นใหม่จากเยอรมนีจากบริษัท Thyssen Krupp Marine System ตั้งแต่ ค.ศ. 2013 ซึ่งจะสร้างความลำบากให้กับการปฏิบัติการ เพราะเรือดำน้ำเยอรมนีรุ่นใหม่ (218 ST) ใช้ระบบ AIP ที่แตกต่างจากเรือดำน้ำสวีเดน อีกทั้งมีระบบตอร์ปิโดและระบบควบคุมการดำที่แตกต่างกัน ความท้าทายที่สิงคโปร์ต้องประสบคือจะบริหารจัดการเรือดำน้ำที่แตกต่างกันจากสองประเทศอย่างไร

มาเลเซีย ซื้อเรือดำน้ำใหม่เอี่ยมรุ่น Scorpene จากฝรั่งเศสใน ค.ศ. 2002 และนำเข้าประจำการใน ค.ศ. 2009 แต่ด้วยงบประมาณและขีดความสามารถที่จำกัดของมาเลเซีย ทำให้มาเลเซียใช้ประโยชน์จากเรือดำน้ำไม่เต็มที่ อีกทั้งไม่ได้ซ่อมบำรุงอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากขาดความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์กองทัพเรือมาเลเซียได้จัดจ้างให้บริษัทฝรั่งเศสเข้าดูแลซ่อมบำรุงเรือดำน้ำดังกล่าว มาเลเซียได้ส่งพลประจำเรือ 156 คน ไปฝึกปฏิบัติการเรือดำน้ำที่ฝรั่งเศสใน ค.ศ. 2005 รวมทั้งการฝึกปฏิบัติการในทะเลจริงเป็นเวลา 1 ปี หลังจากการฝึกครบ 4 ปี พลประจำเรือดำน้ำของมาเลเซียชุดแรกได้เข้าประจำการในเรือดำน้ำที่ซื้อจากฝรั่งเศส แต่การซ่อมบำรุงในมาเลเซียสร้างปัญหาทำให้เรือดำน้ำไม่สามารถฝึกการดำน้ำได้ตามระยะเวลาที่กำหนด ยิ่งไปกว่านั้น เรือดำน้ำมาเลเซียแทบจะไม่ได้ออกไปปฏิบัติการลาดตระเวนหรือปฏิบัติการอื่นๆ อันเนื่องจากปัญหาบุคลากรและงบประมาณตลอดจนการขาดอู่ซ่อมบำรุง มาเลเซียกำลังสร้างโรงเรียนฝึกพลประจำเรือดำน้ำที่ฐานทัพเรือ Kota Kinabalu

เวียดนาม ซื้อเรือดำน้ำใหม่เอี่ยมรุ่น Kilo จากรัสเซียจำนวน 6 ลำ โดยได้รับลำแรกเมื่อ 1 มกราคม ค.ศ. 2014 และที่เหลือภายในปลาย ค.ศ. 2017 โดยจะนำเข้าประจำการใน ค.ศ. 2018 เวียดนามได้ส่งพลประจำเรือดำน้ำไปฝึกอบรมที่รัสเซียตั้งแต่มกราคม ค.ศ. 2013 ทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ รวมทั้งปฏิบัติการเรือดำน้ำในทะเล 5 รอบ รอบละ 10 วัน รวมใช้เวลาฝึกประมาณ 10 เดือน แต่เวียดนามยังขาดความชำนาญและงบประมาณที่จำเป็นในการซ่อมบำรุงรวมทั้งฝึกลูกเรือให้มีความเชี่ยวชาญ ดังนั้น แม้ว่าเวียดนามจะมีเรือดำน้ำถึง 6 ลำ แต่

ก็ยังต้องพึ่งพารัสเซียในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซ่อมบำรุงและการฝึก เนื่องจากเวียดนามไม่ได้ตั้งโรงเรียนสำหรับการฝึกจึงต้องไปฝึกที่อินเดียอีกด้วย ดังนั้น ชีตความสามารถของกองเรือดำน้ำของเวียดนามไม่น่าจะมีสมรรถนะสูงเท่าสิงคโปร์ซึ่งนำหน้าที่สุดในเอเชียอาคเนย์

อินโดนีเซีย เป็นประเทศที่สองในเอเชียอาคเนย์ที่มีกองเรือดำน้ำ โดยได้รับเรือดำน้ำรุ่น Whiskey จากสหภาพโซเวียตถึง 12 ลำ ใน ค.ศ. 1959 แต่เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียและอินโดนีเซียห่างเหินในกลางทศวรรษที่ 1960 โซเวียตได้ระงับการช่วยเหลือและหยุดส่งอะไหล่มาซ่อมบำรุง ทำให้เรือดำน้ำของอินโดนีเซียไม่สามารถปฏิบัติการได้ อย่างไรก็ตาม อินโดนีเซียได้รื้อฟื้นที่จะจัดซื้อเรือดำน้ำเยอรมนีรุ่น 209 โดยได้รับเรือดำน้ำใน ค.ศ. 1978 นำเข้าประจำการใน ค.ศ. 1981 และใกล้หมดอายุ อินโดนีเซียจะจัดซื้อเรือดำน้ำเยอรมนีรุ่น 209 ใหม่จากเกาหลีใต้ การฝึกพลประจำเรือดำน้ำของอินโดนีเซียก็ยังห่างไกลจากขีดความสามารถของสิงคโปร์ที่ก้าวหน้าที่สุดเพราะไม่เพียงสามารถปฏิบัติการลาดตระเวนใต้น้ำยังมีขีดความสามารถช่วยเหลือกู้ภัยยามเรือดำน้ำประสบอุบัติเหตุใต้น้ำ

ผลกระทบของการซื้ออาวุธจากจีนและแนวโน้มต่อจุดยืนทางยุทธศาสตร์ของไทย

การที่รัฐบาลของคณะทหารไทยภายใต้นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนของนายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ใน ค.ศ. 2014 ตัดสินใจซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์จากสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งเรือดำน้ำและรถถังหนักใน ค.ศ. 2016 โดยอ้างถึงผลประโยชน์ทางด้านความมั่นคงของประเทศในระยะยาว แม้ว่ามีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า จะนำอาวุธที่ทันสมัยดังกล่าวทั้งเรือดำน้ำและรถถังหนักไปทำการสู้รบกับใครหรือประเทศใด ทั้งนี้ เพราะ ภัยคุกคามต่อความมั่นคงของไทยในปัจจุบันไม่น่าจะมาจากประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศมหาอำนาจ อีกทั้ง ประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ล้วนเป็นสมาชิกของประชาคมอาเซียนที่มีสามเสาหลักและกำลังร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด แม้ว่าจะมีความแตกต่างในบางประเด็นเกี่ยวกับเขตแดน แต่ก็อยู่ระหว่างการเจรจาในการหาทางคลี่คลายเพื่อบรรลुข้อตกลง

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับมหาอำนาจก็มีความใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากมีผลประโยชน์ร่วมกันหลาย ๆ ด้าน อีกทั้งไม่ได้มีปัญหาขัดแย้งกันเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเหนือเขตแดน จีนยังเชิญผู้นำไทย นายกรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ไปร่วมประชุมในฐานะแขกเพียงประเทศเดียวจากเอเชียตะวันออกในการประชุมสุดยอด BRICS SUMMIT ใน ค.ศ. 2018 และยังเชิญไทยไปร่วมประชุม Belt and Road Forum 2019 ซึ่งแสดงถึงการให้เกียรติ ความเป็นมิตร และความสำคัญของประเทศไทย

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาแม้ว่าจะค่อนข้างห่างเหิน เมื่อกองทัพยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนแล้วตั้งรัฐบาลทหารที่มีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่กลาง ค.ศ. 2014 รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ได้วิพากษ์วิจารณ์และเรียกร้องให้กองทัพนำประเทศกลับคืนสู่ประชาธิปไตย การวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวทำให้คนไทยจำนวนหนึ่ง และรัฐบาลทหารไม่ค่อยพอใจนัก อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐบาลทหารประกาศเส้นทางสู่ประชาธิปไตยโดยจัดร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งได้ ประกาศใช้ในวันที่ 6 เมษายน ค.ศ. 2017 และนำไปสู่การเลือกตั้งใน ค.ศ. 2019 เพื่อมีรัฐบาลจากกระบวนการประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขจนสามารถจัดตั้งรัฐบาลประชาธิปไตยได้ ทำให้ความสัมพันธ์ไทยกับสหรัฐอเมริกา ดีขึ้นเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้เมื่อต้น ค.ศ. 2016 ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา โอบามา ได้เชิญนายกรัฐมนตรีของไทยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ไปร่วมประชุมสุดยอดสหรัฐอเมริกา-อาเซียนที่แคลิฟอร์เนีย การซ้อมรบระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ยังดำเนินต่อมาทั้งใน ค.ศ. 2015 ค.ศ. 2016 ค.ศ. 2017 ค.ศ. 2018 และ ค.ศ. 2019 ซึ่งมีกำลังพลของสหรัฐฯ จำนวนมากเข้าร่วมและยังมีอีกหลายประเทศได้รับเชิญมาเข้าร่วม ยิ่งไปกว่านั้น ผู้นำทางทหารระดับสูงของสหรัฐอเมริกา พลเรือเอกแฮร์รี ฮาร์ริส ผู้บัญชาการทหารภาคพื้นแปซิฟิก ของสหรัฐอเมริกาได้มาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ อีกทั้งเข้าร่วมพิธีซ้อมรบ Cobra Gold 2017 ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2017 ที่ผ่านมา

เมื่อมีการเลือกตั้งประธานาธิบดีในสหรัฐอเมริกา และนายโดนัลด์ ทรัมป์ ผู้แทนจากพรรคริพับลิกัน ได้ขึ้นเป็นประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. 2017 ได้เชิญผู้นำไทยไปเยือนทำเนียบขาวที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. และมีท่าทีเป็นมิตรต่อไทยมากขึ้น สหรัฐอเมริกานำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย “Free and Open Indo-Pacific” ซึ่งเป็นความพยายามในการรักษาอิทธิพลสหรัฐอเมริกาและ ขณะเดียวกันขัดขวางการขึ้นมามีบทบาทของจีนในเอเชีย-แปซิฟิก ทำให้ความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี ค.ศ. 2019 ด้วยการขึ้นภาษีสินค้าขาเข้าของจีน ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ก็ตอบโต้โดยการขึ้นภาษีสินค้าขาเข้าจากสหรัฐอเมริกาด้วยเช่นกัน ทำให้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การค้าโลกรวมทั้งประเทศไทยและอาเซียน ประเทศไทยได้ขึ้นเป็นประธานอาเซียนในปี ค.ศ. 2019 และนำเสนอ “Indo-Pacific Outlook” เพื่อมิให้ถูกมองว่าเป็นฝ่ายเดียวกับสหรัฐอเมริกา และต่อต้านจีน อีกทั้งท่าทีที่เป็นกลางของอาเซียน เพื่อสร้างความสมดุลและไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อทั้งจีนและสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม ภูมิภาคต่าง ๆ ในเอเชียรวมทั้งไทย ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน มีหน้าซ้ำ ยังนำไปสู่ความขัดแย้งทางไซเบอร์และเทคโนโลยีขั้นสูง และความขัดแย้งทางยุทธศาสตร์ (Grand Strategy) ระหว่างแนวคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจเส้นทางแพรไหมและเส้นทางแพรไหมทางทะเลของจีน (BRI) กับยุทธศาสตร์ Indo-Pacific ของสหรัฐอเมริกา

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมหาอำนาจอื่นๆ ในภูมิภาค เช่น ญี่ปุ่น อินเดีย สหพันธรัฐรัสเซีย ก็ดีขึ้น เพราะรัฐบาลทหารของไทยต้องการเป็นมิตรกับทุกประเทศ ไทยไม่ต้องการเป็นมหาอำนาจในปากมังกร หรือได้รอกในปากอินทรี ไทยต้องการเป็นมิตรและเกี่ยวพันกับมหาอำนาจทุกชาติอย่างได้สมดุล (Balanced Strategic Engagement) เพื่อดุลยภาพแห่งผลประโยชน์ระหว่างประเทศต่างๆ และของประเทศไทย รวมทั้งผลประโยชน์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการพัฒนาเศรษฐกิจให้มั่นคงเติบโตอย่างยั่งยืน และมีความมั่นคงร่วมมืออย่างมีเสถียรภาพในภูมิภาค

สรุป

การซื้อยุทธโปกรณ์จากจีนโดยเฉพาะเรือดำน้ำ 3 ลำ ซึ่งมีมูลค่ามหาศาล มีผลผูกพันรัฐบาลไทยทั้งรัฐบาลทหารและรัฐบาลจากการเลือกตั้งใน ค.ศ. 2019 เป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 11 ปี ระหว่าง ค.ศ. 2017-2028 ทั้งทางการเงินและทางเทคโนโลยีเรือดำน้ำจากจีน ส่งผลให้รัฐบาลไทยต้องพึ่งพาจีนทางยุทธศาสตร์ (Strategic dependency) ในระยะยาว และน่าจะมีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อมหาอำนาจต่างๆ ในอนาคต ทั้งความยืดหยุ่น และทางเลือก ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในอนาคต อาจถูกจำกัดจากการพึ่งพาทางยุทธศาสตร์ดังกล่าว เพราะจีนซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ของจีนทั้ง “พื้นฐาน” และ “แกน” (Core interests) ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก และอาจกดดันประเทศไทยให้ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของจีน

ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นประธานของอาเซียน และมีรัฐบาลใหม่จากการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยในระดับหนึ่ง จึงจำเป็นต้องระมัดระวังในการดำเนินนโยบายต่อประเทศมหาอำนาจทั้งนอกและในภูมิภาค เพื่อสร้างความสมดุลและผลประโยชน์ของไทยตลอดจนอาเซียน ในการสร้างสันติภาพและความมั่นคง ตลอดจนความมั่งคั่ง อีกทั้งร่วมมือเป็นมิตรกับประเทศต่างๆ ในอนาคต

ไทยกับโลกมุสลิม

ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม¹

¹ กิตติยาจารย์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาพรวมยุทธศาสตร์ไทยต่อโลกมุสลิม

นอกจากประวัติศาสตร์ การติดต่อสัมพันธ์ที่ไทยมีมายาวนานกับโลกมุสลิมหรือโลกอิสลามแล้ว ไทยยังให้ความสำคัญต่อโลกมุสลิมจากเหตุผลด้านอื่น ๆ ได้แก่ โลกอิสลามมีประชากรรวมกันประมาณ 1.6 พันล้านคน หรือประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรโลก ประเทศอิสลามส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในจุดที่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญ จึงมีความสำคัญทั้งในทางการเมือง และเศรษฐกิจ เป็นแหล่งอารยธรรม ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่สำคัญของโลก โลกอิสลามทวีความสำคัญและเป็นที่สนใจของทั่วโลกมากขึ้น โดยเฉพาะภายหลังเหตุการณ์ 9/11²

ศตวรรษที่ 20 นำความเปลี่ยนแปลงหลายประการมาสู่โลกมุสลิมทั้งในทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สังคมมุสลิมได้ทำการต่อสู้ท่ามกลางการปรากฏตัวของรัฐมุสลิมสมัยใหม่หลายรัฐในเวลาเดียวกัน ด้วยความหวังใญ่ว่าลัทธิชาตินิยมจะทำลายเอกลักษณ์ข้ามชาติและความเป็นจริงของ *อุมมะฮ์*³ (ประชาชาติอิสลาม) ทำให้ชาวมุสลิมแสดงความหวังใญ่ออกมาทั้งโดยผ่านสถาบันและอุดมการณ์⁴

² ประเทศมุสลิมยังมีความสำคัญทางด้านการส่งออกและการค้า ได้แก่ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย (ยางธรรมชาติ ดีบุก และวัตถุดิบอื่น ๆ) และ ประเทศที่มีความสำคัญต่อมหาอำนาจในแง่ผลประโยชน์ทางด้านยุทธศาสตร์ ได้แก่ อียิปต์ ตุรกี ปากีสถาน อิรัก โมร็อกโก ตูนิเซีย ฯลฯ

³ คำว่า *อุมมะฮ์* (ประชาชาตินั้นไม่มีคำแปลในภาษาอังกฤษ ไม่ได้เหมือนแต่คำว่า “nation” (ชาติ) ในภาษาอังกฤษหรือคำว่า “la nation” ของฝรั่งเศสหลังการปฏิวัติและ “ลัทธิชาตินิยม” ของอังกฤษเท่านั้นเพราะ นอกจากจะมีความหมายของลานาซิออง (la nation) ซึ่งมีความหมายไปทางลัทธิถือผลประโยชน์และการใช้การได้อย่างจริงจังและความหมายไปทางอุดมคติที่มีเหตุผลแล้วมันยังมีความหมายเพิ่มเติมด้วยในทางที่หมายถึงความจริงนิรันดร์ในด้านที่เกี่ยวกับจักรวาล และหมายถึงรากฐานอันมีอยู่จริง ๆ ของความประสงค์แห่งพระผู้เป็นเจ้าในด้านศาสนา บวกความจริงที่ไม่ต้องพิสูจน์ ดู ซูฮัยน์ฮัยกัลบี, *ศาสดามุฮัมมัด มหารูษแห่งอิสลาม ภาค 1*, แปลโดย กิติมา อมรทัต, อุ๋น หมั่นทวี, และ จริญญา มะลูลิม, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อิสลามิค อะเคเดมี, 1997), 14 และ Faruq I.R., “Urubah and Religion,” *On Arabism*, (Amsterdam: Djambatan, 1962), 15.

⁴ โลกมุสลิมมีหลายอุดมการณ์จะเห็นได้ว่ามีตั้งแต่ประชาธิปไตย สังคมนิยมอาหรับซึ่งศาสนาอิสลามยังคงมีบทบาทสำคัญอยู่ในอุดมการณ์ รวมทั้งแนวคิดที่ใช้ศาสนาเป็นหลัก เช่น

ชาวมุสลิมในโลกที่เป็นสมาชิกขององค์การความร่วมมืออิสลาม (OIC) มีจำนวนร้อยละ 80-90 ของประชากรในประเทศเอเชียและแอฟริการาว 30 ประเทศ นับตั้งแต่ฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกไปจนถึงมหาสมุทรแปซิฟิกเข้าไปยังทวีปแอฟริกาเหนือ และภาคกลางกับเอเชียใต้ ประเทศที่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากก็มีอยู่กว่า 40 ประเทศ ถ้านับชาวมุสลิมทั่วโลกก็จะมีมากกว่าหนึ่งพันหกร้อยล้านคน ร้อยละ 90 ยึดถือสำนักคิดซุนนี และร้อยละ 10 ยึดถือสำนักคิดชีอะฮ์

ศักยภาพของโลกมุสลิมยังมาจากการครอบครองทรัพยากรใต้ดินอย่างน้ำมัน โดยสมาชิก 11 ประเทศ จาก 30 ประเทศของ OPEC เป็นประเทศมุสลิม ได้แก่ อิหร่าน อิรัก คูเวต ซาอุดีอาระเบีย กาตาร์ อินโดนีเซีย ลิเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ แอลจีเรีย ไนจีเรียและกาบอง⁵ ซึ่งถือครองน้ำมันสำรองของโลกมากกว่าร้อยละ 78.3 ประเทศเหล่านี้ร่วมมือเพื่อให้มีเอกภาพในนโยบายน้ำมันของประเทศสมาชิกและมั่นใจต่อความมั่นคงของราคาน้ำมันเพื่อให้ได้มาซึ่งความมีประสิทธิภาพ เศรษฐกิจและการส่งน้ำมันอย่างต่อเนื่องให้แก่ผู้ใช้น้ำมัน รายได้ที่มีอย่างต่อเนื่องทำให้ผู้ผลิตได้รับเงินทุนตอบแทนในการลงทุนอุตสาหกรรมน้ำมัน เนื่องจากประเทศ OPEC สามารถผลิตได้ราวร้อยละ 40 ของน้ำมันโลกและร้อยละ 50 ของการค้าน้ำมันระหว่างประเทศ การตัดสินใจใดๆ ที่จะเพิ่มหรือลดการผลิตอาจต่ำกว่าหรือทำให้ราคาน้ำมันดิบสูงขึ้นได้

จากข้อมูลที่ถูกกล่าวมาข้างต้นจึงอาจกล่าวได้โดยสังเขปว่าโลกมุสลิมเป็นโลกที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในแง่ภูมิ-รัฐศาสตร์ และประชากร โดยเฉพาะ

ในอิหร่านซึ่งเป็นศาสนรัฐ (Theocracy) คือ นักการศาสนาเป็นผู้ปกครองและประสบความสำเร็จสามารถปฏิวัติและเปลี่ยนแปลงการปกครองของอิหร่านที่เห็นเป็นรูปธรรมจริง ๆ ในปี 1979 โดยมีนักการศาสนาเป็นผู้มีบทบาทในการปกครองมายาวนานกว่า 40 ปี หลังการปฏิวัติอิสลาม (Islamic Revolution) โปรดพิจารณาารายละเอียดของเรื่องนี้ใน จรัญ มะลูลีม, *OIC องค์การมุสลิมโลกในโลกมุสลิม พัฒนาการบทบาทขององค์การความร่วมมือและความสัมพันธ์กับประเทศไทย*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศยามปริทัศน์, 2555).

⁵ ประเทศสมาชิกของ OPEC ประกอบไปด้วยรัฐผู้ก่อตั้ง ได้แก่ อิรัก อิหร่าน คูเวต ซาอุดีอาระเบีย เวเนซุเอลา และมีแปดประเทศเข้าร่วม ได้แก่ กาตาร์ อินโดนีเซีย ลิเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ แอลจีเรีย ไนจีเรีย อีควาดอร์ และกาบอง

อย่างยิ่งในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ 1970 และต้นทศวรรษ 1980 เป็นต้นไป ทั้งนี้ก็เพราะบทบาทของประเทศเหล่านี้ที่มีมากขึ้นทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ประเทศมุสลิมที่มีน้ำมันอยู่ก็ได้กลายเป็นผู้ควบคุมพลังงานในโลกทุนนิยมเป็นส่วนใหญ่ และมีบทบาทการเป็นผู้ส่งวัตถุดิบชนิดอื่นๆ อีกด้วย การที่ประเทศดังกล่าวร่ำรวยขึ้นมาจากการขายน้ำมัน ทำให้ชนชั้นปกครองสามารถมีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อเศรษฐกิจของโลกทุนนิยม

ปัจจุบันมีชาวไทยมุสลิมคิดเป็นประมาณร้อยละ 10 ของประชากรไทย จึงต้องมีความร่วมมือกับประเทศมุสลิม ในด้านต่างๆ เช่น ในการส่งเสริมกิจการศาสนาอิสลาม เช่น การส่งเสริมกิจการฮัจญ์ ซึ่งต้องร่วมมือใกล้ชิดกับซาอูดิอาระเบีย และด้านอิสลามศึกษา ซึ่งขณะนี้ไทยมีโครงการความร่วมมือกับอียิปต์ เป็นต้น ไทยควรส่งเสริมและเพิ่มพูนความสัมพันธ์กับโลกมุสลิม ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1) ส่งเสริมการสานเสวนา (Dialogue) ความเข้าใจอันดีกับโลกอิสลาม และการส่งเสริมความเป็นกลางในอิสลาม

ไทยสามารถใช้ประโยชน์จากทั้งการทูตทวิภาคีและพหุภาคี เช่น การดำเนินกิจกรรมสำคัญที่ผ่านมา เช่นการเชิญผู้นำศาสนาจากประเทศมุสลิม 7 ประเทศเยือนไทยในโอกาสต่างๆ การนำคณะผู้แทนองค์กร/หน่วยงานด้านอิสลามของไทยไปเยือนประเทศอิสลาม เช่น จุฬาราชมนตรีเยือนมาเลเซีย และประเทศอื่นๆ การเชิญผู้นำศาสนาจากประเทศมุสลิม 7 ประเทศเยือนไทย ในโอกาสงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี การเชิญคณะผู้สื่อข่าวจากตะวันออกกลางที่เดินทางเยือนไทยในฐานะแขกของกระทรวงการต่างประเทศ และการจัดส่งคณะจากกระทรวงการต่างประเทศไปทำความรู้จักกับสื่อมวลชนในโลกมุสลิมที่สำคัญเช่น อัล-ญะซีเราะฮ์ (Al Jazeera) ในกาตาร์ สำนักข่าว/สถานีโทรทัศน์ในดูไบ เป็นต้น การจัดตั้งเว็บไซต์ภาษาอาหรับของกระทรวงการต่างประเทศ (โดยเปิดตัวอย่างเป็นทางการมาตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 2006)

และการสนับสนุนพฤติกรรมเป็นกลางตามแนวคิดอิสลาม⁶ เช่น สาร อัมมาน (Amman Message) ของกษัตริย์อับดุลลอฮ์ที่ 2 แห่งจอร์แดน ก็เป็นตัวอย่างการดำเนินนโยบายที่สำคัญในอดีต

ในระดับการทูตพหุภาคี (Multilateralism) ไทยได้ร่วมในเวทีการสานเสวนาระหว่างอารยธรรม (Dialogue Among Civilizations) และ ศาสนิกสนทนา (Interfaith Dialogue) ต่าง ๆ เช่นในกรอบ ASEM และร่วมในกิจกรรมขององค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of Islamic Cooperation—OIC) ผลักดันความร่วมมือในการสานเสวนาของเอเชีย (Asia Cooperation Dialogue—ACD) และการสานเสวนาเอเชียตะวันออกกลาง (Asia Middle East Dialogue—AMED)

2) ขยายพันธมิตร และขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือในทุกมิติ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายมองตะวันตก

กิจกรรมสำคัญของนโยบายมองตะวันตก⁷ (Look West Policy) ได้แก่ การแลกเปลี่ยนการเยือน การเยือนประเทศอิสลามของผู้นำรัฐบาลของไทย และการเยือนไทยของผู้นำ/ประมุขประเทศอิสลาม เช่น กษัตริย์อับดุลลอฮ์ที่ 2 แห่งจอร์แดน ได้เสด็จเยือนไทยใน ค.ศ. 2004/ค.ศ. 2005 เป็นต้น การ

⁶ ตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามนั้น มีคำสอนให้เคารพความสมดุล ความเป็นกลาง และความสงบแห่งจิตใจ ดังความตอนหนึ่งจากอัล-กุรอาน: ซูเราะห์อัล-มาอิดะฮ์: โองการที่ 32 กล่าวว่า “ได้ให้พวกเจ้าเป็นประชาชาติที่เป็นกลางเพื่อพวกเจ้า จะได้เป็นสักขีพยานแก่มนุษย์ทั้งหลาย และศาสนทูตก็เป็นสักขีพยานแก่พวกเจ้า” กล่าวคือ อิสลามเรียกร้องชาวมุสลิมให้แสดงถึงขันติธรรมและความปิตินชีวิตมนุษย์ อิสลามต่อต้านความสุดโต่ง การกระทำที่เกินเลยและการไม่ประนีประนอม ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นการปิดกั้นความคิดที่ถูกต้อง ส่งผลเสียต่อปฏิบัติการของคนเรา ก่อให้เกิดการไม่ไตร่ตรอง และความไม่ปรารถนาดีต่อศาสนา ซึ่งในความเป็นจริงนั้น อิสลามปฏิเสธความสุดโต่งโดยถือว่าความสุดโต่งเป็นการเบี่ยงเบนจากศรัทธาที่ถูกต้องและเป็นรูปแบบของความอยุติธรรม ยิ่งไปกว่านั้นความสุดโต่งก็มิได้เป็นนิสัยติดตัวที่บ่งบอกถึงชาติใดได้โดยเฉพาะ โปรดพิจารณารายละเอียดของเรื่องนี้ใน จรัญ มะลูลีม, อ้างแล้ว, 282-283.

⁷ คือการให้ความสนใจแก่ประเทศที่อยู่ทางตะวันตกของเอเชีย (West Asia) ได้แก่ ประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางหรือเอเชียตะวันตก (West Asia) และเอเชียใต้ (South Asia)

เยือนต่าง ๆ มีส่วนสำคัญในการเพิ่มพูนและผลักดันความร่วมมือด้านการทูต การเมือง เศรษฐกิจการค้า สังคม วัฒนธรรม การศึกษาและการท่องเที่ยวของ ทั้ง 2 ประเทศ การให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคและวิชาการ (Technical and Economic Assistance) แก่ประเทศอิสลาม โดยเฉพาะในแอฟริกา และ การให้ความช่วยเหลือประเทศมุสลิมที่ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน เช่น การให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่เลบานอน โดยผ่านกาชาดสากล (Individual Reserve Capacity Requirement—ICRC) จำนวน 15,000 เหยื่อสหรัฐฯ)

3) การสร้างองค์ความรู้ เพิ่มพูนความเข้าใจเกี่ยวกับอิสลาม

การดำเนินการ/กิจกรรมที่สำคัญของกระทรวงการต่างประเทศที่ผ่านมา ได้แก่ การตั้งกลุ่มอิสลามศึกษาในกระทรวงการต่างประเทศ และการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ ทั้งของไทยและต่างประเทศมาให้ความรู้ ตลอดจนการรับบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านภาษาอาหรับเข้ารับราชการ ค.ศ. 2005 กระทรวงการต่างประเทศได้เปิดโอกาสให้ผู้มีความรู้ด้านภาษาอาหรับสอบแข่งขันเพื่อรับราชการในตำแหน่งเจ้าหน้าที่การทูต 3 ผู้เข้าสอบแข่งขันต้องจบปริญญาตรีจากประเทศอาหรับ หรือจบการศึกษาจากสถาบันที่การเรียนการสอนใช้ภาษาอาหรับ 3 ตำแหน่ง และใน ค.ศ. 2006 กระทรวงการต่างประเทศได้รับบุคลากรด้านนี้เพิ่มอีก 2 ตำแหน่ง โดยได้มีการสอบแข่งขันในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2006

4) แสวงหาการสนับสนุนจากโลกมุสลิม/องค์การระหว่างประเทศของโลกลิซลามในการแก้ไขปัญหาภาคใต้

แม้ปัญหาภาคใต้จะเป็นปัญหายภายใน แต่ก็ต้องการความร่วมมือและความเข้าใจจากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม การดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่ การทำความเข้าใจกับต่างประเทศ เกี่ยวกับสถานการณ์ภาคใต้โดยประเทศเป้าหมาย ได้แก่ ประเทศมุสลิมเพื่อนบ้านและกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมืออิสลาม (OIC) 57 ประเทศ ซึ่งไทยก็ได้มีการดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่

การเดินทางไปเยือนประเทศสมาชิก OIC ที่สำคัญของรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ตุรกี อียิปต์ บาห์เรน กาตาร์ จอร์แดน เป็นต้น

การชี้แจงข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจให้ข้อมูล OIC เพื่อให้ทราบความคืบหน้า/ผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาภาคใต้ของไทยเป็นระยะๆ (รวมทั้งกรณีกรือเซะ ตากใบ หนายสมชาย⁸)

การเชิญคณะเจ้าหน้าที่ระดับสูงของ OIC มาเยือนไทย นำโดยนายชัยยิด กาซิม อัล-มัสรี (Sayed Kasim El-Masry) อดีตเอกอัครราชทูตของอียิปต์ และตัวแทน OIC ระหว่างวันที่ 2-13 มิถุนายน ค.ศ. 2005 และผู้แทน OIC คนต่อๆ มาที่ได้มาเยือนในวาระต่างๆ รวมทั้งอดีตเลขาธิการ OIC นายเอ็กมิเล็ดดิน อิห์ซานุกูลู ชาวตุรกีที่มาเยือนประเทศไทยถึง 2 ครั้ง

รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศเดินทางไปร่วมประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ OIC 2 ครั้ง ที่กรุงชานาห์ เยเมน ใน ค.ศ. 2005 และกรุงบากู อาเซอร์ไบจาน ค.ศ. 2006⁹

⁸ **กรณีกรือเซะ** เป็นเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 2004 บริเวณมัสยิดกรือเซะ ตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ซึ่งเหตุการณ์ที่มีสยิดกรือเซะเป็นหนึ่งในเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ปล้นปืนในค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อวันที่ 4 มกราคม ค.ศ. 2004 กรณีตากใบ เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม ค.ศ. 2004 เหตุการณ์เริ่มจากการชุมนุมเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับผู้ประท้วงที่ก่อความไม่สงบที่ถูกจับกุม 6 คน และต่อมารัฐได้ใช้มาตรการในการสลายการชุมนุม จนนำไปสู่การจับกุมผู้ประท้วงและมีผู้เสียชีวิตระหว่างชนล่งผู้ต้องหา 84 ศพ และสูญหายอีกจำนวนมากกว่า 60 คน **กรณีการหายตัวไปของนายสมชาย นิละโจจิตร** เป็นนายความและนักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชน โดยให้ความสนใจเกี่ยวกับการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งมักถูกเจ้าหน้าที่รัฐบังคับและทารุณกรรมให้รับสารภาพ การเคลื่อนไหวของนายสมชายก่อให้เกิดการตั้งคำถามต่อกระบวนการยุติธรรมและการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้นการหายตัวไปอย่างไร้ร่องรอยของนายสมชายจึงนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์และตั้งข้อสงสัยเป็นอย่างมาก เมื่อมีการเชื่อมโยงถึงการเคลื่อนไหวก่อนหน้านี้ของเขา

⁹ ต่อมาใน ค.ศ. 2010 รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยได้เดินทางไปร่วมประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของ OIC ที่กรุงดูชานเบ ทาจิกิสถาน

การแสวงหาความร่วมมือที่สร้างสรรค์ โดยจะดำเนินการให้ความร่วมมือทางวิชาการด้านการป้องกันไข้หวัดนก การแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ และปัญหาความยากจนของประเทศสมาชิก OIC

การแสวงหาความร่วมมือและสนับสนุนจากประเทศมุสลิมในด้านต่างๆ เช่น อียิปต์ ปากีสถาน ซาอุดีอาระเบีย รวมทั้งการให้ความร่วมมือด้านข่าวกรอง โดยมหาวิทยาลัยอัล-อัซฮัร (Al-Azhar) ของอียิปต์ให้ความร่วมมือในโครงการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในภาคใต้ที่มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ บาห์เรน บรูไน ให้ความร่วมมือในการตั้งธนาคารอิสลาม ซาอุดีอาระเบียให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ บาห์เรน อินโดนีเซีย ให้การสนับสนุนท่าที่ไทยในเวที OIC อย่างแข็งขัน เป็นต้น

5) เพิ่มพูนความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ ขยายตลาดใหม่และส่งเสริมความร่วมมือในด้านพลังงาน

โลกมุสลิมรวมทั้งตะวันออกกลาง เป็นคู่ค้า เป็นตลาด และแหล่งพลังงานที่สำคัญของไทยและจากการที่ประเทศในตะวันออกกลางต่างกำลังมีนโยบาย “มองตะวันออก” หรือ Look East Policy จะเป็นโอกาสดีที่ไทยจะเพิ่มพูนความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคนี้ โดยจุดเน้นในการดำเนินการในปัจจุบัน ได้แก่

การค้า/การท่องเที่ยว

รักษาสถานะส่งออก (Export) และส่งออกเพิ่มเติม (Re-Export) ที่ไทยครองตลาดและเป็นผู้นำตลาด เช่น อาหารทะเล บรรจุกะป๋องสำเร็จรูป เครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือน เสื้อผ้าสำเร็จรูป รถปิคอัพ และเครื่องปรับอากาศ โดยมีสภาพความร่วมมือแห่งอ่าวเปอร์เซีย (Gulf Cooperation Council—GCC) เป็นเป้าหมายหลัก และเร่งขยายตลาดอื่นๆ เช่น ลิเบีย โมร็อกโก ซีเรีย จอร์แดน เยเมน และเลบานอน เป็นต้น

ขยายความร่วมมือกับประเทศอิสลามซึ่งเป็นตลาดใหม่ ได้แก่ คาซัคสถาน เติร์กเมนิสถาน ทาจิกิสถาน อุซเบกิสถาน คีร์กีซสถาน อาเซอร์ไบจาน¹⁰

¹⁰ มีประชากรมากกว่า 70 ล้านคน

รวมทั้งประเทศอิสลามในทวีปแอฟริกา เช่น ไนเจอร์ แกมเบีย เซเนกัล โมซัมบิก มาลี ไชมาเลีย โตโก ยูกันดา¹¹

เพิ่มทางผ่าน (Gateway) จุดเชื่อมต่อทางธุรกิจ จุดกระจายสินค้าไทย ในภูมิภาค จากที่ขณะนี้ไทยได้ตั้งศูนย์ธุรกิจประเทศไทย (Thailand Business Center—TBC) ในบาหลีเรนแล้ว โดยอาจเป็นที่คูเวต จอร์แดน เป็นต้น

ขยายตลาดสินค้าไทยในสาขาที่เป็นตลาดที่เหมาะสม (Niche Market) และมีแนวโน้มเติบโต เช่น ธุรกิจสปา ร้านอาหารไทย และอาหารฮาลาล

ส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากตลาดนักท่องเที่ยวจากตะวันออกกลางกำลังเติบโตสูง โดยมีสถิติว่านับแต่เหตุการณ์ 9/11 เป็นต้นมา จำนวนนักท่องเที่ยวจากตะวันออกกลางที่เดินทางมาไทยเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 52 เช่น ใน ค.ศ. 2005 มีชาวอาหรับเดินทางมาไทย 304,047 คน ทั้งนี้จุดเน้นในด้านนี้ จะได้แก่การส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Medical Tourism) และการรักษาพยาบาลในไทยซึ่งกำลังได้รับความนิยมและการยอมรับสูงจากชาวอาหรับ และชาวมุสลิมในประเทศอื่นๆ เช่น บังกลาเทศ ปากีสถาน ใน ค.ศ. 2002 - 2003 มีผู้มารับการรักษาพยาบาลจากตะวันออกกลางและบังกลาเทศในไทยเฉลี่ยปีละ 50,000 คน ทั้งนี้ทางการไทยมีนโยบายที่จะผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการรักษาพยาบาลของเอเชียด้วย

จัดทำเขตการค้าเสรี (Free Trade Area—FTA) กับประเทศที่มีศักยภาพ หรือใช้ประโยชน์จาก FTA ที่มีเช่นการเป็นหุ้นส่วนยุโรป - เมดิเตอร์เรเนียน (Euro-Mediterranean Partnership) ซึ่งได้แก่ แอลจีเรีย อียิปต์ อิสราเอล เลบานอน โมร็อกโก ซิเรีย ตูนิเซีย ตุรกี ปาเลสไตน์ และเขตการค้าเสรีมหาอาหรับ (Greater Arab Free Trade Area) ของประเทศอาหรับ เป็นต้น

พลังงาน

ขยายความร่วมมือด้านพลังงาน และแหล่งพลังงานสำรอง โดยสนับสนุน ปตท.สผ. ในการลงทุนในตลาดที่มีศักยภาพ เช่น อิหร่าน ลิเบีย แอลจีเรีย โอมาน บาหลีเรน

¹¹ มีประชากรมากกว่า 200 ล้านคน

สนับสนุนให้เข้ามาลงทุน/เป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ของไทยในไทย ในภาคพลังน้ำ (Downstream) เช่นโอมานเข้ามาลงทุนซื้อหุ้นในโรงกลั่นของไทย เป็นต้น เพิ่มความร่วมมือด้านก๊าซธรรมชาติ (LNG) มีเป้าหมาย ได้แก่ อิหร่าน กาตาร์

การลงทุน

ดึงดูดเงินลงทุนซึ่งขณะนี้ตะวันออกกลางกำลังมีเงินทุนสูง (Capital Surplus) ให้มาลงทุนในสาขาที่นักลงทุนตะวันออกกลางสนใจ ได้แก่ ภาค ไฮโดร คาร์บอน (Hydro Carbon) อสังหาริมทรัพย์ การเงินการธนาคาร ท่องเที่ยว เป็นต้น

แรงงาน

ขยายตลาดแรงงานไทย ในตลาดที่ต้องการแรงงานไทย ได้แก่ สหรัฐ อาหรับเอมิเรตส์ คูเวต กาตาร์ บาห์เรน ลิเบีย เป็นต้น

6) สนับสนุนนักศึกษามุสลิมไทยในต่างประเทศ รวมทั้ง นักศึกษามุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในปัจจุบันมีโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ทั้งที่ดำเนินการโดยกระทรวง การต่างประเทศและ สอท./สภญ. (ภายใต้ Flagship Project) สนับสนุนด้านทุนการศึกษา โดยร่วมมือประสานงานกับประเทศต่างๆ เช่น อียิปต์ คูเวต ซาอุดีอาระเบีย การสนับสนุนกิจกรรมนักศึกษาไทยมุสลิม เช่น ที่มาเลเซีย อียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย อินโดนีเซีย การเผยแพร่ข้อมูลและแนวทางการประกอบอาชีพ แก่นักศึกษาไทยในต่างประเทศ (อียิปต์และชูดาน) และ การจัดฝึกอบรมและ ทุนสำหรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้¹² เป็นต้น

¹² ดูรายละเอียดเรื่องนั้นใน ปัญญารักษ์ พูลทรัพย์, นโยบายประเทศไทยต่อโลกมุสลิม, “เอกสารประกอบการสัมมนาบทบาทและความหวังของนักศึกษาไทยในซาอุดีอาระเบีย,” ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงริยาฎ, 28 กันยายน 2549.

ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศมุสลิมในเอเชียได้

แม้ว่าประเทศในภูมิภาคเอเชียได้อย่างปากีสถาน บังกลาเทศ และ มัลดีฟส์จะไม่ใช่ประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกับไทย แต่ด้วยการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในช่วงทศวรรษที่ 1990 ประกอบกับที่ประเทศต่าง ๆ หันมาตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันมากขึ้นหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง รัฐบาลไทยในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกาศนโยบาย “Look West” หรือ “มองตะวันตก” เพื่อเพิ่มศักยภาพความสัมพันธ์ทั้งทางการทูต การเมือง การค้า และการลงทุนกับประเทศในภูมิภาคนี้ ซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของไทย รวมทั้งประเทศอินเดียที่ในอนาคตอันใกล้จะมีชาวมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อยที่ใหญ่ที่สุดในโลกมากกว่าประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีชาวมุสลิมไม่น้อยกว่าสองร้อยล้านคน

ในเวลาต่อมา นายชวน หลีกภัย ก็เป็นหนึ่งในผู้นำของไทยที่สนับสนุนให้ ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในขณะนั้น ริเริ่มแนวคิดจัดตั้งโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุทวีป โดยดึงอินเดียและประเทศมุสลิมบางประเทศในภูมิภาคเอเชียได้เข้าร่วม เมื่อสภาวะแวดล้อมโลกเปลี่ยนแปลงด้วยการตระหนักถึงการกำเนิดขึ้นของตลาดใหม่ ไทยจึงได้ผลักดันนโยบาย “มองตะวันตก” ที่เป็นนโยบายเชิงรุก (pro-active) อันหมายถึง การแสวงหาประเทศพันธมิตรทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งทางตะวันตกของไทย ไม่ว่าจะเป็นประเทศในเอเชียใต้ แอฟริกา และละตินอเมริกา ไทยได้ร่วมจัดตั้งเวทีระหว่างประเทศ BIMST-EC¹³ ขึ้นใน ค.ศ. 1997

เนื่องจากเอเชียใต้ประกอบไปด้วยประเทศมุสลิมถึง 3 ประเทศ คือ ปากีสถาน บังกลาเทศ และมัลดีฟส์ ตลาดของโลกมุสลิมจึงเป็นทางเลือกใหม่ที่น่าสนใจสำหรับไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปากีสถาน นอกจากเป็นส่วนหนึ่งของโลกอิสลามแล้ว ยังเป็นประเทศที่มีอิทธิพลและบทบาทสำคัญในโลกอิสลาม เพราะปากีสถานเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางที่สำคัญของโลกอิสลามหลายด้านและได้รับความเชื่อถือจากมุสลิมทั่วโลก ขณะเดียวกันประเทศกลุ่มเอเชียใต้เป็นสะพาน

¹³ เป็นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างบังกลาเทศ อินเดีย เมียนมา ศรีลังกา และไทย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศที่ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้นกับประเทศกำลังพัฒนา

เชื่อมต่อสู่โลกอาหรับและตะวันออกกลาง ไทยกับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียได้มีความร่วมมือและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้กรอบทวิภาคีเช่นกัน ได้แก่

ไทยกับบังกลาเทศสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 1972 ทั้ง 2 ประเทศมีความสัมพันธ์อันดีมาโดยตลอด ทั้งในระดับรัฐบาลและประชาชน ความร่วมมือระหว่างกันหลายโครงการที่กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการ เช่น การลดภาษีให้สินค้าบังกลาเทศ มีผลบังคับใช้แล้วจำนวน 128 รายการตั้งแต่วันที่ 16 มกราคม ค.ศ. 2004 ส่วนความร่วมมือระหว่างกันอื่นๆ ก็ได้แก่โครงการก่อสร้างทางยกระดับกรุงธากา โครงการเครือข่ายถนนเชื่อม 3 ฝ่ายระหว่างไทย เมียนมา บังกลาเทศ เป็นต้น

ในด้านวิชาการ ไทยและบังกลาเทศได้เน้นความร่วมมือทางวิชาการในด้านการฝึกอบรมหรือดูงานเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสาขาที่ไทยมีศักยภาพ เช่น ด้านการศึกษา สาธารณสุข การเกษตร อุตสาหกรรม การบริหาร เป็นต้น โดยให้อยู่ในรูปของความร่วมมือแบบทวิภาคี ความร่วมมือภายใต้ทุนฝึกอบรมประจำปี ความร่วมมือภายใต้โครงการฝึกอบรมประเทศที่สาม และความร่วมมือแบบไตรภาคี ทั้งนี้ใน ค.ศ. 2003 มีทุนการศึกษาภายใต้ความร่วมมือแบบต่าง ๆ รวม 74 ทุน และใน ค.ศ. 2005 ไทยให้ทุนการศึกษาปริญญาโทหลักสูตรนานาชาติ โดยเฉพาะสาขาเกษตรกรรม¹⁴

สำหรับไทยกับมัลดีฟส์ ซึ่งสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับเอกอัครราชทูตเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 2009 มาแล้วนั้นพบว่าเนื่องจากมัลดีฟส์เป็นประเทศที่ยังคงมีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจไม่มากนักจึงมีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างทั้งสองประเทศน้อย รวมทั้งความร่วมมือในด้านต่างๆ ก็ยังมีไม่มากนัก อย่างไรก็ตามในการประชุมความร่วมมือทางวิชาการไทย – มัลดีฟส์ (Thai – Maldives Joint Commission on Economic and Technical Cooperation) ณ กรุงมาเล เมื่อ ค.ศ. 1992 และ 1993 รัฐบาลไทยเริ่มให้ความช่วยเหลือแก่มัลดีฟส์อย่างจริงจัง ทั้งทางด้านสาธารณสุข ประมง เกษตร การท่องเที่ยว

¹⁴ ประเทศกำลังพัฒนาอย่างบังกลาเทศยังคงมีศักยภาพที่จะร่วมธุรกิจลงทุนระหว่างกันอีกมาก เช่น บังกลาเทศเชิญชวนประเทศไทยเข้าไปลงทุนทั้งในรูปแบบถือหุ้นทั้งหมด หรือการร่วมทุนทางธุรกิจ (Joint Venture) นอกจากนั้นยังสามารถใช้บังกลาเทศเป็นฐานผลิตส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นตลาดใหญ่อย่างเช่นอินเดียได้ เป็นต้น

การบิน การให้ทุนการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยแก่นักเรียน/ นักศึกษามัลดีฟส์ รวมทั้งจัดส่งผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตเวชและการแพทย์ไปฝึกอบรมเจ้าหน้าที่มัลดีฟส์ตามโครงการ Thai Aid Program โครงการ Third Country Training Program และข้อตกลงในกรอบของความร่วมมือทางวิชาการ

สำหรับไทยกับปากีสถาน ซึ่งสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1951 เป็นพันธมิตรกันมายาวนาน เพราะต่างเป็นสมาชิกในองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Treaty Organization—SEATO) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1954 โดยเป็นผลจากสนธิสัญญาป้องกันเอเชียร่วมกัน (Southeast Asia Collective Defense Treaty) หรือ Manila Pact¹⁵ สำหรับความสัมพันธ์กับปากีสถานนั้น พบว่าปากีสถานเป็นแหล่งที่ตั้งสำคัญของศาสนสถานของทั้งศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ ได้แก่ เมืองดักคิล่า ซึ่งเป็นดินแดนที่มีความสำคัญทางโบราณคดีมากกว่าพันปี เป็นแหล่งศูนย์กลางการเรียนรู้ศิลปะ สถาปัตยกรรม การศึกษา และพุทธศาสนาในอดีต ขณะเดียวกันยังเป็นที่ตั้งของมัสยิด ชาร์ พัยซ็อล¹⁶ อันเป็นมัสยิดที่มีความสวยงามออกแบบโดยสถาปนิกชาวตุรกี ทำให้ไทยและปากีสถานมีความเชื่อมโยงระหว่างภาคประชาชน

ชาวมุสลิมไทยกับการศึกษาในโลกมุสลิม

ในการศึกษาระดับอุดมศึกษา ชาวไทยมุสลิมนิยมส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อในโรงเรียน มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในต่างประเทศที่เป็นประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม หรือประเทศที่มีมุสลิมอาศัยอยู่ เช่น อินเดีย ปากีสถาน

¹⁵ แม้ว่าในปัจจุบันการดำเนินงานในกรอบของ SEATO ได้ยุติแล้วก็ตาม ในด้านความสัมพันธ์ทวิภาคี ไทยกับปากีสถานได้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้ในระดับสูงอย่างสม่ำเสมอ มีความร่วมมือด้านการเมือง ความมั่นคงและข่าวกรอง โดยมีบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้าย ซึ่งช่วยให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ ทำได้สะดวกขึ้น รวมทั้งมีความใกล้ชิดกับฝ่ายทหาร ส่วนในระดับพหุภาคี ปากีสถานให้ความร่วมมือในเวที Asia Cooperation Dialogue หรือ ACD

¹⁶ ได้ชื่อมาจากกษัตริย์ พัยซ็อล อิบน์ สะอูด บิน อับดุล อะซีส โอรสของกษัตริย์ สะอูด บิน อับดุลอะซีส ปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์ อัลสะอูด แห่งซาอุดีอาระเบีย

มาเลเซีย อินโดนีเซีย และประเทศในตะวันออกกลาง เช่น อียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย ลิเบีย อิรัก อิหร่าน จอร์แดน ซูดาน ซีเรีย มากกว่าจะส่งไปประเทศตะวันตก ทั้งนี้ เพื่อให้บุตรหลานได้มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามสูงขึ้น และได้อยู่ท่ามกลางชาวมุสลิมเพื่อดูดซับเอาความนึกคิดจิตใจแบบมุสลิมไว้ในตน

สิ่งหนึ่งซึ่งจูงใจชาวมุสลิมให้หันไปศึกษาในประเทศอาหรับ หรือกลุ่มประเทศมุสลิมนั้นคือทุนสนับสนุน ซึ่งมีอยู่มากมายในกลุ่มประเทศเหล่านี้ กล่าวได้ว่ามากกว่าร้อยละ 80 ของนักศึกษาไทยมุสลิมที่ไปศึกษาอยู่ในกลุ่มประเทศตะวันออกกลางนั้นเป็นผู้ที่ได้ทุนการศึกษา ซึ่งนับว่าเพียงพอแก่ความต้องการ โดยเฉพาะในประเทศอย่างเช่น อียิปต์ คูเวต ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ หรือกาตาร์ เป็นต้น

สาเหตุที่ประเทศตะวันออกกลางให้ทุนแก่นักศึกษาไทยมุสลิมนั้นเกิดจากหลายสาเหตุเช่น ความร่ำรวยของประเทศเหล่านี้ นโยบายสนับสนุนนักศึกษาต่างชาติ เพื่อให้เป็นผู้เผยแผ่ศาสนาอิสลาม อีกทั้งความเชื่อฝังใจอีกอย่างหนึ่งของมุสลิมที่นิยมไปศึกษาในประเทศซาอุดีอาระเบียก็คือเป็นประเทศที่ดีกว่าเป็นนครอันประเสริฐ เป็นเมืองของศาสนา ความมีลักษณะพิเศษดังกล่าวนี้เองเป็นเหตุจูงใจให้มุสลิมเหล่านั้นชวนชวนที่จะไปเรียนที่นั่น¹⁷

สำหรับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมาเลเซียก็มีสถาบันอิสลามตามรัฐต่าง ๆ ของมาเลเซียอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย และชาวไทยมุสลิมก็แยกย้ายกันไปศึกษาวิชาการศาสนาตามที่ตนชอบ นักศึกษามุสลิมที่ต้องการศึกษาทางโลกก็จะติดต่อเข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยมลายาในกรุงกัวลาลัมเปอร์

การศึกษาในมาเลเซียไม่ได้ดึงดูดใจเฉพาะชาวไทยมุสลิมจากภาคใต้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงภาคอื่นๆ ของไทยด้วย เพราะอยู่ใกล้ประเทศไทย อย่างไรก็ตาม อัตราส่วนความสนใจของชาวไทยภาคใต้มีมากกว่า ทั้งนี้เพราะมีวัฒนธรรมและภาษาที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติ (International Islamic University—AIU) มหาวิทยาลัยนี้ตั้งอยู่ที่เมืองปัตตะลิงจาจา รัฐเซลังงอ ห่างจากตัวเมืองกัวลาลัมเปอร์ประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นมหาวิทยาลัย

¹⁷ ประเทศอื่นๆ ในตะวันออกกลางที่มีชาวไทยมุสลิมไปศึกษาที่นับว่าสำคัญคือประเทศอิรัก ซูดาน ลิเบีย ซีเรีย ตุนิเซีย อิหร่าน และตุรกี

ทำให้การศึกษาด้านศาสนาอิสลามแต่ก็มีวิชาการทางโลกด้านศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ด้วย และกำหนดให้นักศึกษาดำเนินชีวิตตามหลักการของอิสลาม

ในเอเชียใต้ ปากีสถานก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ชาวไทยมุสลิมนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนทั้งการศาสนา และวิชาสามัญ (ทางโลก) มหาวิทยาลัยที่มีนักศึกษาไทยอยู่มาก ได้แก่ มหาวิทยาลัย การาจี้ (Karaji) มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในทางศาสนาคือมหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติ (International Islamic University) ซึ่งให้การอุดหนุนทางด้านทุนการศึกษาแก่นักศึกษา อาจารย์ส่วนใหญ่มาจากอียิปต์ แต่ก็มีอาจารย์ชาวปากีสถานด้วย บรรยาการศของมหาวิทยาลัยเป็นบรรยาการศแบบอิสลาม มหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติ ตั้งอยู่ที่เมืองอิสลามาบัด (Islamabad) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของปากีสถาน ส่วนศูนย์การศึกษาที่นักศึกษาไทยมุสลิมไปศึกษาศาสนาได้แก่สถานศึกษาในเมืองละฮอร์ ส่วนที่อื่น ๆ ก็มีอยู่ประปราย¹⁸

สำหรับอินเดีย แม้จะไม่ได้เป็นประเทศมุสลิม แต่มุสลิมก็จะเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากที่สุดในโลกในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า และมีสถาบันอิสลามจำนวนมากที่สอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ ที่มีชื่อเสียงและเปิดโอกาสให้ชนทุกศาสนาเข้าเรียนได้คือมหาวิทยาลัยมุสลิมแห่งเมืองอะลีฆัร (Aligarh Muslim University) ซึ่งมีวิชาการทางด้านสามัญเกือบทุกแขนง แต่ก็มีวิชาการด้านศาสนาด้วย เช่น วิชาการอ่านคัมภีร์อัล-กุรอานตามอักขระให้ถูกต้อง (Quranic Phonetic) ศาสนวิทยา (Theology) ทั้งของนิกายซุนนี และชีอะฮ์ ภาษาอาหรับ (Arabic) ภาษาอูรดู (Urdu) ภาษาตุรกี (Turkish) ภาษาเปอร์เซีย (Farsi) อิสลามศึกษา (Islamic Studies) ฯลฯ

เป็นมหาวิทยาลัยที่อยู่ในรัฐอุตตรประเทศ ที่มีชาวไทยพุทธ และไทยมุสลิมไปศึกษามาช้านานแล้ว ส่วนสถาบันการศึกษาด้านศาสนา โดยเฉพาะซึ่งมีชื่อเสียงคือ สถาบันนัวะตุลอุละมาฮ์ ตั้งอยู่ที่เมืองลัคเนา อันเป็นเมืองหลวงของรัฐอุตตรประเทศ นอกจากนั้นสถาบันการสอนศาสนาอื่น ๆ ที่รู้จักกันดีก็มีอยู่ที่เมืองเดียวบัน เมืองสะหารานปุร (Saharanpur) ฯลฯ สถาบัน เช่น นัวะตุล-

¹⁸ วิชาที่ทำการศึกษาก็คล้ายคลึงกับวิชาที่สอนในมหาวิทยาลัยอัล-อัซฮัรของอียิปต์นั่นเอง เพราะสถาบันที่สอนวิชาการทางศาสนาเกือบทุกแห่งของสถาบันในโลกอิสลามมักมีวิชาการที่คล้ายคลึงกัน

อุละมาอ์นั้น นอกจากจะสอนวิชาการทางด้านศาสนาอิสลามแล้วยังรวมไปถึง การฝึกการท่องจำ อัล-กุรอาน (ฮะฟิซ) อีกด้วย

ส่วนประเทศอื่นๆ ที่มีมุสลิมไปศึกษาอยู่ประปราย ได้แก่ ประเทศ อินโดนีเซีย และบังกลาเทศ

สำหรับชาวไทยมุสลิมที่ถือนิกายชีอะฮ์ ส่วนใหญ่จะเดินทางไปศึกษา ในประเทศอิหร่าน โดยมีเมืองสำคัญๆ ที่สอนศาสนาอิสลามคือเมืองกุม (Qum) เมืองมัชฮัด (Mashad) และอิสฟาฮาน (Isfahan) การศึกษาศาสนาในอิหร่านนั้น อาศัยพระคัมภีร์กุรอานเช่นเดียวกับการศึกษาในยุโรปที่อาศัยคัมภีร์ไบเบิล

วิชาที่สอนในโรงเรียนสอนศาสนาได้แก่ชะรีอะฮ์หรือกฎหมายอิสลาม (Islamic Law) หลักภาษาอาหรับ (Arabic Grammar) อีรฟานหรือปรัชญาและ องค์ความรู้ด้านปรัชญา (Philosophy and Gnosticism) ตรรกวิทยา (Logic) และ ภูมิศาสตร์ (Geography) ระบบการศึกษาในสถาบันการสอนอิสลาม (Madrasa System) นั้นมีมาตรฐานตามแบบของอิหร่านเอง

นอกจากชาวชีอะฮ์ในประเทศไทยจะเดินทางไปเรียนในประเทศอิหร่าน เพราะเป็นแหล่งทางการศึกษาแล้ว พวกเขายังมีวัตถุประสงค์ไปเยือนสถานที่ สำคัญๆ ทางศาสนาอีกด้วย เช่น การเดินทางไปเยี่ยมเยียนสุสานของอิมาม ท่านต่างๆ ในเมืองมัชฮัด เป็นต้น

สำหรับประเทศอิรักก็เป็นประเทศหนึ่งที่มีศาสนสถานสำคัญของผู้ถือ ชีอะฮ์ด้วยและเป็นศูนย์กลางการศึกษาทั้งของฝ่ายชีอะฮ์ และซุนนี แต่ศาสน-สถานสำคัญของชาวชีอะฮ์ทั่วโลกก็อยู่ที่นี้ จึงมีชาวชีอะฮ์มาเยือนอิรักอยู่เสมอ

โดยสรุปจึงอาจกล่าวได้ว่า ชาวมุสลิมนิยมส่งบุตรหลานไปตระเวนออก กลาง เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อศึกษาศาสนาเพราะเป็นที่นิยม กัน และมีสถานศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา เพราะมีระยะทางไม่ไกลและค่าใช้จ่ายถูก และมีวิชาการศาสนาที่คล้ายคลึงกัน¹⁹

¹⁹ ดูรายละเอียดของเรื่องนี้ใน จรัญ มะลูลีม, กิติมา อมรทัต, และ พรพิมล ตรีโชติ, *ไทยกับ โลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม*, (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2539).

ความสัมพันธ์ไทยกับโลกมุสลิม (มาเลเซีย) ที่เป็นเพื่อนบ้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมาเลเซียถือว่ามีความราบรื่นตลอดมา ผ่านการเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและผู้คน ไทยเป็น 1 ใน 20 ประเทศแรกสุดที่ให้การรับรองมาเลเซียเมื่อมาเลเซียได้รับเอกราชใน ค.ศ.1957

นายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศมาเลเซีย คือ ตุนกู อับดุลเราะห์มาน นั้นเคยใช้ชีวิตอยู่ในเมืองไทย เคยเรียนหนังสือระดับประถมที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ พร้อมกับพี่ชายซึ่งเข้าศึกษาต่อที่ ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย (วชิราวุธวิทยาลัยเดิม) และเข้ารับราชการทหารในกองทัพอากาศไทยจนกระทั่งเสียชีวิตในเมืองไทย ส่วนตุนกู อับดุลเราะห์มาน เดินทางกลับประเทศมาเลเซียและก้าวขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีในเวลาต่อมา

ความสัมพันธ์กับไทยจึงถือเป็นหนึ่งในความสัมพันธ์ระดับสูงสุดสำหรับมาเลเซียในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการค้า การลงทุน หรือในแง่ของความสัมพันธ์ในวงกว้างออกไปอย่างในอาเซียนหรือในสหประชาชาติก็ตาม มาเลเซียและไทยมีสัมพันธ์อันดีอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคตลอดมา

มาเลเซียเป็นสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations—ASEAN) และ OIC และเป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศอื่นๆ อีกหลายองค์การ อย่างเช่น สหประชาชาติ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (Asia – Pacific Economic Cooperation) กลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement—NAM)

นโยบายต่างประเทศของมาเลเซียวางอยู่บนหลักการความเป็นกลาง (Neutrality) และมีความสัมพันธ์ที่มีความสงบสันติกับทุกประเทศ แต่จะให้ความสำคัญอย่างมากต่อความมั่นคงและความมีเสถียรภาพของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มาเลเซียและประเทศไทยเป็นสมาชิกที่มีความตื่นตัวของ ASEAN มีความสัมพันธ์ทางการทูตที่ราบรื่นเป็นมิตรและร่วมกันในความสัมพันธ์วิภาคิตีที่เข้มแข็งในด้านต่างๆ อย่างเช่น การค้าและการลงทุน ความมั่นคง การศึกษาและการฝึกฝนการอาชีพ เยาวชน และการกีฬา การเชื่อมโยงต่อกันและการพัฒนาบริเวณชายแดนของทั้งสองประเทศ ทั้งสองประเทศมีชายแดนร่วมกันเหมือนกับ

ประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค แต่ก็มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยเบื้องต้นมาเลเซียเป็นประเทศมุสลิม ซึ่งมีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม (multicultural character) ร่วมกับชนกลุ่มน้อยที่ไม่ได้เป็นมุสลิม มาเลเซียปกครองในระบอบสหพันธรัฐ ภายใต้การเป็นประมุขของสมเด็จพระราชาธิบดี (Yang-di Pertuan Agong) ตำแหน่งพระราชบิดาจะมาจากผู้ปกครองรัฐ 9 รัฐ ได้แก่ ยะโฮร์ ตรังกานุ ปะหัง เซลังเกอดะห์ กลันตัน เนกรีเซมบิลันและปะลิส ตำแหน่งสมเด็จพระราชาธิบดี มีวาระ 5 ปี หมุนเวียนไปตามรัฐทั้ง 9 รัฐ

ในอีกทางหนึ่ง ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีชาวพุทธรวมกันเป็นคนส่วนใหญ่โดยมีชุมชนมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะภาคใต้ตอนล่างที่อยู่ติดกับชายแดนมาเลเซีย ประเทศไทยมีชายแดนร่วมกับกัมพูชา ลาว มาเลเซียและเมียนมา ภาษาไทยเป็นภาษาราชการที่เป็นภาษาหลักทั้งในทางการศึกษาและในการบริหารงานของรัฐบาลและมีการพูดอยู่ทั่วประเทศ ศาสนาของประเทศไทยคือพุทธเถรวาท (Theravada Buddhism) ซึ่งเป็นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของไทยที่สำคัญประเทศไทยเป็นประเทศพหุวัฒนธรรมโดยมีกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนาอาศัยอยู่ วัฒนธรรมถูกหล่อหลอมมาจากหลายอิทธิพลรวมทั้งอิทธิพลที่มาจากอินเดีย ลาว เมียนมา กัมพูชา และจีน

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมาเลเซียนั้นอาจกล่าวได้ว่ามีศตวรรษที่ 21 ให้เห็นเป็นประจักษ์พยานถึงความสัมพันธ์ใกล้ชิดและความเป็นหุ้นส่วนความสัมพันธ์ต่อกันท่ามกลางความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งคนส่วนใหญ่มีความใกล้ชิดกับวัฒนธรรมมาเลเซีย

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมาเลเซียเริ่มต้นมาช้านาน ก่อนการมีความสัมพันธ์ทางการทูตในวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ. 1957 ความสัมพันธ์และความร่วมมือที่มีจุดเด่นอย่างชัดเจนก็คือการก่อตั้งอาเซียนใน ค.ศ. 1967 ซึ่งประเทศไทยและมาเลเซียเป็นผู้ร่วมก่อตั้งและนับจากนั้นทั้งสองประเทศก็มีส่วนร่วมทำให้อาเซียนมีความเข้มแข็งขึ้นโดยผ่านความสัมพันธ์ทวิภาคีและความเข้าใจซึ่งกันและกัน

ความสัมพันธ์ไทย-มาเลเซียได้รับการสนับสนุนผ่านความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองหลังจากประเทศไทย

และมาเลเซียได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันใน ค.ศ. 1957 ในระดับภูมิภาคทั้งสองประเทศก็มีศักยภาพสูงที่จะกลายมาเป็นพลังในการขับเคลื่อนความเจริญเติบโตของภูมิภาคผ่านความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและความเข้าใจที่ดีต่อกันมาโดยตลอด

ความสัมพันธ์ฉันท์ประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนประชิดกันของไทยและมาเลเซียนั้น สามารถนับย้อนไปนานกว่านั้นมาก ไทยและมาเลเซียมีความพึงพอใจในมิตรภาพที่ใกล้ชิด ตลอดจนผลลัพธ์จากความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ทั้งในระดับทวิภาคี เช่นคณะกรรมการการร่วมว่าด้วยความร่วมมือไทย-มาเลเซีย (Thailand –Malaysia Joint Commission—JC) พื้นที่พัฒนาร่วม (Joint Development Area—JDA) และคณะกรรมการว่าด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ร่วมสำหรับพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย (Joint Development Strategy for Borders Areas—JDS) เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และพัฒนาความร่วมมือในทุก ๆ ด้าน ตลอดจนเอื้ออำนวยกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนไทยและมาเลเซียในบริเวณชายแดน ดังเช่นการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโก-ลก เชื่อมตำบลบูเกะตา ที่จังหวัดนราธิวาสกับบูกิตนุงอหรือบูกิตนุงาในรัฐกลันตัน

การที่ทั้งสองประเทศผ่านช่วงเวลาที่ดีมาด้วยกันนี้ ไทยและมาเลเซียจึงเป็นมากกว่าเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนร่วมกัน หากแต่เป็นมิตรที่มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ และความรับผิดชอบที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน อีกทั้งประชาชนทั้งสองฝากฝังแม่น้ำโก-ลก ก็มีความผูกพันกันเป็นเครือญาติ จึงเป็นเครื่องพิสูจน์ความเชื่อมั่นของประเทศและของประชาชนทั้งสองประเทศเป็นอย่างดี²⁰

ในการศึกษาความสัมพันธ์ไทย-มาเลเซียตั้งแต่มาเลเซียได้รับเอกราชจนถึงปัจจุบันนั้น แม้จะมีช่วงเวลาของความสัมพันธ์ที่เสื่อมคลายอยู่บ้าง แต่ก็เป็นที่น่าประจักษ์ว่าประเทศทั้งสองมีช่วงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นอยู่มากกว่า

²⁰ ขปา จิตต์ประทุม, “ความสัมพันธ์ไทย-มาเลเซีย ปี 2004-2006,” ใน *โครงการไทยในการรับรู้และความเข้าใจของประเทศเพื่อนบ้าน*, บรรณาธิการโดย สุนทร ขุนดิธรานนท์ และคณะ (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานสนับสนุนการวิจัย, 2552)

ทั้งในฐานะที่เป็นผู้ก่อตั้งประชาคมอาเซียนและเป็นสองประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ไม่เคยก้าวไปไกลถึงการปะทะกันด้วยอาวุธแม้แต่ครั้งเดียว

ประเทศไทยและมาเลเซียในปัจจุบันมีข้อตกลงร่วมกันถึง 32 ข้อทั้งที่เป็นข้อตกลงที่เกิดขึ้นก่อนและหลังมาเลเซียได้รับเอกราช ทั้งสองประเทศผ่านช่วงเวลาที่ดีต่อกันมาและไม่เคยเปลี่ยนมาเป็นความรุนแรง²¹ ทั้งสองประเทศมีบันทึกความสัมพันธ์และการร่วมมือกันรับผิดชอบมาตั้งแต่อดีต ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศจึงมีความเข้มแข็ง

ชาวไทยและชาวมาเลเซียที่อยู่ตามชายแดนต่างก็มีความใกล้ชิดต่อกันและกัน เชื่อมสัมพันธ์กันด้วยความเป็นญาติและความเป็นเพื่อนบ้านก่อนที่จะมีการกำหนดเขตแดนระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หรือวัฒนธรรม ไทยและมาเลเซียก็มีจุดหมายร่วมกัน ความเจริญรุ่งเรืองและสันติภาพของประเทศใดประเทศหนึ่งย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะผูกพันกับสันติภาพและความเจริญรุ่งเรืองของอีกที่หนึ่ง²²

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วประเทศไทยและมาเลเซียได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ.1957 ความจริงแล้วความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับมาเลเซียนั้นสามารถย้อนไปไกลกว่าความสัมพันธ์ทางการทูต

อันเนื่องมาจากสภาพทางภูมิศาสตร์และสายสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ประเทศทั้งสองจึงมีความใกล้ชิดกันและมีการแลกเปลี่ยนการเยือนและการแลกเปลี่ยนทางการค้า ธุรกิจ การศึกษา รวมทั้งการเยือนญาติพี่น้องและการเชื่อมโยงสื่อสารมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งสองประเทศอนุญาตให้ประชาชนของอีกชาติหนึ่งที่อาศัยอยู่ตามชายแดนใช้หนังสือผ่านแดน (Border Pass) ซึ่งออกให้โดยฝ่ายบริหารของแต่ละฝ่ายเดินทางไปยังชายแดนของสองประเทศโดยไม่มีหนังสือเดินทางได้

²¹ Chaichoke Julsiriwongs, *The Problem of Thailand Border and National Security*, (Bangkok: Samphand Panich, 1990), 29.

²² Message from Nitya Pibunsonggram, Former Minister of Foreign Affairs the Kingdom of Thailand, *Rajaphrueh Bunga Raja, 50 years of everlasting friendship between Thailand and Malaysia* (Bangkok: Ministry of Foreign Affairs, 2007), 10.

สำหรับประเทศไทยมาเลเซียเป็นคู่ค้าในอาเซียน ที่ใหญ่ที่สุดและใหญ่ที่สุดเป็นอันดับที่สี่จากคู่ค้าทั้งหมด สินค้าทวิภาคีระหว่างสองประเทศสูงขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 10.54 ต่อปีในรอบห้าปีที่ผ่านมา มูลค่าของสินค้าข้ามแดนระหว่างประเทศไทยและมาเลเซียคือ 26.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ ทั้งสองประเทศตกลงที่จะส่งเสริมการค้าทวิภาคี ทั้งนี้ทั้งสองประเทศมีการค้าร่วมกันและการประชุมคณะกรรมการการค้าร่วม (Joint Trade Committee) อย่างสม่ำเสมอตามระยะเวลาที่กำหนดเอาไว้²³

สำหรับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของสองประเทศที่มีต่อภาคใต้ของไทยนั้นพบว่าประเทศไทยและมาเลเซียมีความร่วมมือกันทางการค้าและการลงทุนมาตั้งแต่มาเลเซียได้รับเอกราช ประเทศทั้งสองได้เน้นย้ำในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ และการเชื่อมโยงผ่านชายแดนของทั้งสองประเทศ เพื่อยกเลิกความยากจนและการไม่มีงานทำในภาคใต้ของไทย ที่ผ่านมารัฐบาลได้ผลักดันเขตเศรษฐกิจพิเศษสะเดา-ปาดังเบซาร์ (Sadao-Padang Besar Special Economic Zone) ในภาคใต้เพื่อให้เกิดการมีงานทำและการมีรายได้ของคนไทยในพื้นที่ และ 6 ภาคส่วนทางเศรษฐกิจที่ประเทศไทยวางแผนกระตุ้นนักลงทุนมาเลเซียให้เดินทางเข้ามามากขึ้นตามชายแดน ได้แก่ น้ำมัน พลังงาน ยาง เครื่องกล น้ำตาล ข้าว และการท่องเที่ยว

สำหรับประเด็นหารือในเรื่องความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว มาเลเซียมีความมุ่งหมายที่จะส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของทั้งสองประเทศร่วมกัน ด้วยการจัดทำแผนประชาคมพันธมิตรส่งเสริมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังไทยและไปท่องเที่ยวต่อที่มาเลเซียหรือกลับกันได้อีกด้วย นอกเหนือไปจากการประชาสัมพันธ์ให้คนไทยเดินทางไปท่องเที่ยวมาเลเซียมากขึ้นจาก 1.8 ล้านคนเมื่อ ค.ศ. 2017

ปัจจุบันปริมาณการค้าระหว่างสองประเทศรวมกันมีมูลค่าอยู่ที่ 23,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ประเทศไทยเป็นคู่ค้าลำดับที่ 5 ของมาเลเซีย และเป็นคู่ค้าใหญ่ที่สุดเป็นอันดับ 2 ของมาเลเซียในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน ไทยจึงเป็น

²³ Malaysia-Thailand Trade and Economic Relations, *Diplomatist Magazine*, June 2019,

ประเทศที่สำคัญต่อมาเลเซียในแง่การค้า ทั้งนี้ในปริมาณการค้าทั้งหมดร้อยละ 60 เป็นการค้าชายแดน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทั้งสองฝ่ายจะหยิบขึ้นมาหารือกันว่า ทำอย่างไรจึงจะสามารถขยายตัวไปได้อีก และลดอุปสรรคต่างๆ ที่ไม่ใช่มาตรการทางการค้าระหว่างกันลง

ขณะที่ความตกลงในการร่วมกันพัฒนาแหล่งก๊าซธรรมชาติระหว่างไทยกับมาเลเซียที่จัดทำขึ้นเมื่อ 40 ปีก่อน สามารถเป็นต้นแบบของความตกลงเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี เป็นไปได้ที่จะมีการหารือร่วมกันระหว่างไทยกับมาเลเซีย เพื่อสร้างเสถียรภาพด้านราคาให้กับพืชเศรษฐกิจที่ทั้งสองประเทศมีร่วมกัน อาทิ ยางพาราและปาล์มน้ำมัน ทั้งในแง่ความร่วมมือทวิภาคีและที่เป็นความร่วมมือในระดับภูมิภาคอาเซียน เพื่อไม่ให้ความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคซึ่งมักเป็นรายย่อยจำนวนมาก ในหลายประเทศ ไม่ว่าจะเป็นไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย หรือเวียดนามก็ตาม หนทางเดียวที่จะแก้ปัญหานี้ได้คือ เราต้องร่วมมือกัน นายกรัฐมนตรีมีทวิญญูฯ เสนอว่า อาเซียนต้องเข้มแข็งในประเด็นทางเศรษฐกิจเพื่อให้สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้²⁴

ปัจจุบันมีบริษัทของมาเลเซีย 50 บริษัทที่ประกอบธุรกิจอยู่ในประเทศไทย อันเป็นบริษัทที่อยู่ในภาคเทคโนโลยีการสื่อสาร การทำสวนยาง การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ภาคน้ำมัน ชิ้นส่วนและส่วนประกอบรถยนต์ อาหาร ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้ การธนาคารและการพาณิชย์ การผลิตเครื่องมือทางด้านวิศวกรรม โรงเรียนนานาชาติและโรงแรม

ปัจจุบันมาเลเซียเป็นผู้ลงทุนที่ใหญ่ที่สุดอันดับ 5 ในประเทศไทยต่อจากญี่ปุ่น สหรัฐฯ สิงคโปร์และจีน และใหญ่ที่สุดเป็นอันดับ 2 ของประเทศใน ASEAN ต่อจากสิงคโปร์ แม้ว่าในประเทศไทยจะมีบริษัทมาเลเซีย 50 บริษัทตั้งอยู่ แต่บริษัทใหญ่ ๆ ของไทยก็ขยายตัวอยู่ในมาเลเซียเช่นกันยกเว้นบริษัทอาหารเจริญโภคภัณฑ์ กลุ่มสยามซีเมนต์ ล็อกซ์เลย์ และเครือข่ายโรงพยาบาลที่เข้าไปลงทุนและขยายตัวในมาเลเซีย

²⁴ “ทูตมาเลย์ใจใจแยมมหาธีร์เยือนไทยสานสัมพันธ์สูงสุด,” มติชนสุดสัปดาห์, 24 ตุลาคม 2561, สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2562, https://www.matichonweekly.com/hot-news/article_142648.

การลงทุนร่วมในกิจการอาหารฮาลาลและการบริการ จะนำเอาโอกาสใหม่ๆ ในการส่งออกผลผลิตและการบริการไปยังตะวันออกกลาง ในขณะที่ในภาคบริการ เช่น การเงิน การธนาคาร และการท่องเที่ยวจะมุ่งไปที่ประเทศอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมียนมา ซึ่งเวลานี้เปิดให้นักลงทุนเข้าไป สิ่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของ “วิสัยทัศน์ 2020” (Vision 2020) อันเป็นโครงการที่จะขับเคลื่อนมาเลเซียให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วภายในปี 2020 แม้ว่าจะมีอุปสรรคอยู่บ้าง อันเนื่องมาจากการบริหารของคณะไดโต๊ะ นาฎิบ ตุนรอซก อัดติณายกรัฐมนตรีของมาเลเซียก็ตาม

สำหรับการค้าที่ผ่านมายังช่องแคบมะละกา (The Straits of Malacca) นั้นประเทศไทยควรให้ความสำคัญด้วยเช่นกันเพราะช่องแคบแห่งนี้ เป็นที่รู้จักกันทั่วโลกในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และความสำคัญทางยุทธศาสตร์ ช่องแคบมะละกาเป็นช่องแคบที่เชื่อมต่อกับมหาสมุทรอินเดียไปยังประเทศต่างๆ ของเอเชียที่มีพลังทางเศรษฐกิจมากที่สุด รวมทั้งประเทศที่มีอิทธิพลทางการค้าอย่างเช่น สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และรัสเซีย

ช่องแคบมะละกาประกอบไปด้วยเส้นทางน้ำที่แคบแต่มีความยาวที่ขยายออกไปมากกว่า 500 ไมล์จากทางตะวันออกของทะเลอันดามัน (Andaman Sea) ไปทางทะเลจีนใต้ (South China Sea) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และอยู่ตรงกลางของเส้นทางทางทะเลระหว่างหมู่เกาะสุมาตราของอินโดนีเซีย กับคาบสมุทรไทย-มาเลย์และเมืองเล็กๆ ของสิงคโปร์ ประเทศไทยสามารถใช้เส้นทางนี้เพื่อจุดมุ่งหมายทางการค้าและการเชื่อมต่อกับโลกส่วนอื่นๆ และด้วยแนวทางเช่นนี้ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับมาเลเซีย²⁵ ไปพร้อมๆ กัน

²⁵ Felipe Umana, “Threats in the Straits of Malacca,” The Fund for Peace, accessed July 9, 2019, http://browse.feedreader.com/c/The_Fund_for_Peace_FFP/191498253.

การต่างประเทศของไทย: การปฏิรูปและข้อเสนอแนะ

ศาสตราจารย์ ดร.ประภัศร์ เทพชาตรี

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญ ไทยมีปัญหาที่หมักหมมมานาน ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง สังคม โดยในขณะนี้ มีข้อเสนอเรื่องของการปฏิรูปประเทศ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อย่างกว้างขวาง แต่ยังมีอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ที่หลายคนมองข้าม คือ แนวทางการปฏิรูปการต่างประเทศ นโยบายต่างประเทศ และการทูตของไทย

1. การต่างประเทศของไทย: จากอดีตสู่ปัจจุบัน

นับแต่โบราณกาลของประวัติศาสตร์ นโยบายต่างประเทศและการทูตของไทย ถือเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่ง ในการรักษาความอยู่รอด ความมั่นคงปลอดภัย และความเจริญรุ่งเรืองของชาติมาโดยตลอด

ตั้งแต่สมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยา ไทยได้ดำเนินการทูตอย่างแหลมคม ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์กับจีนโดยได้มีการส่งเครื่องราชบรรณาการไปจีนมาโดยตลอด หรือในสมัยจักรวรรดินิยมตะวันตก ที่แผ่ขยายอำนาจมาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างรุนแรงในช่วงศตวรรษที่ 19 ไทยก็ได้ดำเนินการทูตกับตะวันตกอย่างชาญฉลาด ซึ่งการทูตได้เป็นปัจจัยสำคัญ ทำให้ไทยไม่ตกเป็นเมืองขึ้นของตะวันตก

ต่อมา ในสมัยสงครามเย็น ไทยได้ใช้การทูตในการป้องกันภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ โดยการตีสนิทและการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งผลพลอยได้สำคัญจากการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ คือ ความเจริญรุ่งเรืองเรื่องทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้ไทยก้าวกระโดด เป็นประเทศที่เจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจที่สูงสุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

และเมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ก็เข้าสู่ยุคทองของไทย เศรษฐกิจไทยในยุคหลังสงครามเย็น เติบโตอย่างรวดเร็ว ในปี ค.ศ. 1990 ไทยมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงถึง 13 % ทำให้ไทยกลายเป็นประเทศที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงที่สุดในโลก ในยุคนี้อีกเป็นยุคทองของไทย ไทยถูกมองว่า กำลังเป็นดาวรุ่งดวงใหม่ของเอเชียและของโลก ไทยกำลังจะเป็นเสือตัวที่ 5 และมังกรตัวใหม่ของเอเชีย¹ นโยบายต่างประเทศไทย

¹ ตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 จนถึงกลางทศวรรษที่ 1990 เศรษฐกิจของประเทศไทย เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงทำให้มีการคาดการณ์ว่าประเทศไทยจะสามารถพัฒนาประเทศกลายเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วตามอย่าง ฮองกง สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และได้หวัน ที่ประสบความสำเร็จไปแล้วก่อนหน้านี้ได้

จึงมียุทธศาสตร์หลัก ที่จะทำให้ไทยกลายเป็นผู้นำ เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตอนนั้น เรามีศักยภาพเพียงพอ ที่เราจะฝันเช่นนั้น ที่จะมียุทธศาสตร์เช่นนั้น

ทุกอย่างกำลังเดินไปได้ด้วยดี แต่พอมาถึงปี ค.ศ. 1997 ทุกอย่างก็พัง ครืนลงมาหมด เมื่อไทยเกิดวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ที่สุด ที่เราเรียกว่า วิกฤต ปี 40 หรือวิกฤตต้มยำกุ้ง² ความฝันของไทย ที่จะเป็ผู้นำและศูนย์กลางของภูมิภาคก็ล่มสลายลง พร้อมกับการล่มสลายของเศรษฐกิจไทย

พอมาถึงปี ค.ศ. 2001 เศรษฐกิจไทยเริ่มฟื้น พร้อมกับการที่ ทักษิณ ชินวัตร ได้โดดเข้าสู่อการเมือง ด้วยการตั้งพรรคไทยรักไทย โดยชูนโยบายประชานิยม และชูนโยบายชาตินิยมในด้านการต่างประเทศ พร้อมกับการผลักดันความคิดริเริ่มต่างๆ หลายเรื่อง ทางด้านการต่างประเทศ ซึ่งทำให้ไทยเริ่มที่จะกลับมา มีบทบาททางการทูตอีกครั้งหนึ่ง แต่ความคิดริเริ่มต่างๆ ของรัฐบาลทักษิณ ในที่สุดก็พังหมด เพราะกลายเป็นว่า การทูตไทยในสมัยทักษิณ กลายเป็นการทูตเชิงธุรกิจ และการทูตเชิงทุจริต โดยได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง ว่า ทักษิณได้ใช้การทูตในการตอบสนองต่อผลประโยชน์ทางธุรกิจของตน ทักษิณได้เซ็นนโยบายต่างประเทศ เพื่อเอื้อประโยชน์ ไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ แต่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง

² ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ไทยดำเนินนโยบาย “เสรีทางการเงิน” พร้อมกับการใช้นโยบายตรึงอัตราค่าแลกเปลี่ยนไว้ที่ 25 บาทต่อ 1 เหรียญสหรัฐฯ ต่อมาเกิดภาวะฟองสบู่ทางเศรษฐกิจ เมื่อราคาสินค้าสูงเกินความเป็นจริง ขณะที่ประเทศขาดดุลการค้าอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับสถาบันการเงินภายในประเทศครบกำหนดชำระหนี้คืนแก่สถาบันการเงินภายนอกในสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ทำให้เงินลงทุนต่างชาติมีความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจไทยน้อยลง ถอนทุนออกจากประเทศ และขายเงินบาททิ้ง เงินสำรองระหว่างประเทศลดน้อยลงจนต้องปล่อยให้ค่าเงินบาทลอยตัว ในวันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1997 วิกฤตการณ์ในครั้งนี้ทำให้ประเทศไทยเป็นหนี้มหาศาล ธุรกิจหลายรายการเลิกกิจการ เกิดการลดคนเลิกจ้าง ทำให้ประเทศไทยต้องกู้เงินจาก IMF เพื่อมาเป็นทุนสำรองในคลัง และกู้เงินกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงิน หรือ FIDF เพื่อช่วยพยุงสถาบันการเงินไม่ให้ล้มลง

อย่างไรก็ดี การทูตไทยก็ไม่ดีขึ้น หลังรัฐประหาร 19 กันยายน ค.ศ. 2006 ในสมัยรัฐบาลสุรยุทธ์ “รัฐบาลชิงแก่” ทุกอย่างหยุดหมด การทูตไทยหยุดนิ่ง ที่เราเรียกกันตอนนั้นว่า “การใส่เกียร์ว่าง” ในสมัยรัฐบาลสุรยุทธ์ จึงไม่มีความคิดริเริ่มในด้านนโยบายต่างประเทศใดๆ เกิดขึ้น

หลังจากนั้น หลังการเลือกตั้งปี ค.ศ. 2007 มีรัฐบาลสมัคร สุนทรเวช (29 มกราคม - 9 กันยายน ค.ศ. 2008) รัฐบาลสมชาย วงศ์สวัสดิ์ (18 กันยายน - 2 ธันวาคม ค.ศ. 2008) รัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (ค.ศ. 2008 - 2011) และรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (ค.ศ. 2011 - 2014) การเมืองไทยก็ปั่นป่วนมาโดยตลอด เกิดวิกฤตการเมืองครั้งใหญ่ ทั้งเสื้อแดง เสื้อเหลือง รัฐบาลเหล่านี้ก็ไม่มีเวลาที่จะคิดริเริ่มในเรื่องการต่างประเทศ คิดแต่ว่า จะทำอย่างไรที่จะอยู่รอดจากการถูกโค่นล้มรัฐบาล

นับแต่นั้น ประเทศไทยก็หยุดอยู่กับที่มาเป็นเวลานานกว่า 10 ปี ปัญหาต่างๆ หมักหมม และกลายเป็นวิกฤตหนักขึ้นเรื่อยๆ ระบบต่างๆ เริ่มจะล่มสลาย ไม่ว่าจะเป็นระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบสังคม ไทยประสบกับปัญหาต่างๆ รุมเร้ามากมาย ทั้งปัญหาคุณภาพชีวิต ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาระบบราชการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาวิกฤตการเมืองที่คนไทยตีกันเอง ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ที่ 20 ปีผ่านมาแล้ว หลังวิกฤตต้มยำกุ้ง แต่ไทยก็ยังเมาหมัดอยู่ และตกอยู่ในกับดักของประเทศที่มีรายได้ปานกลาง หรือ middle-income trap ระบบสังคมที่กำลังจะล่มสลาย ระบบการศึกษาก็ล้มเหลว ถ้าจะพูดถึงปัญหาของประเทศไทย ก็ไม่จบสิ้น

แต่ผลพวงของวิกฤตและปัญหาเหล่านี้ ทำให้ประเทศไทยตกต่ำลงไปเรื่อยๆ และมีผลอย่างยิ่งต่อการทูตและการต่างประเทศของไทย ทำให้การทูตและการต่างประเทศของไทยหยุดนิ่งไทยได้สูญเสียบทบาทนำในอาเซียน สูญเสียบทบาทการเป็นศูนย์กลางของภูมิภาค และสูญเสียความสำคัญในสายตาประชาคมโลกและมหาอำนาจ

แทบไม่น่าเชื่อว่า เมื่อ 50 ปีที่แล้ว ตอนที่ไทยริเริ่มก่อตั้งอาเซียน³ ขึ้นมา ขณะนั้นสถานะของไทยคือผู้นำอาเซียนอย่างชัดเจน และในตอนนั้นความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของไทย ก็ไม่แพ้ใครในภูมิภาค แต่จากการที่เราตกต่ำลงเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในช่วงกว่า 10 ปีที่ผ่านมา อันดับของไทยตกลงในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นอันดับความสามารถในการแข่งขัน อันดับของประเทศที่น่าลงทุน อันดับของประเทศในด้านคุณภาพการศึกษา

และที่น่าตกใจเป็นอย่างยิ่งคือ อันดับของไทยในด้านคุณภาพชีวิตมนุษย์ ซึ่งองค์การสหประชาชาติ ได้มีการจัดทำดัชนีอันดับของประเทศต่างๆ ในด้านคุณภาพชีวิตมนุษย์ทุกปี ที่เรียกว่า Human Development Index หรือ HDI ซึ่งเป็นเรื่องน่าเศร้าอย่างยิ่ง ที่เมื่อ 25 ปีที่แล้ว อันดับ HDI ของไทยอยู่ที่อันดับ 50 ของโลก ซึ่งก็ไม่เลวนัก เพราะถ้าเราดู 49 ประเทศ ที่อยู่หน้าเรา ก็เป็นประเทศ ร่ำรวยกันทั้งนั้น แต่ในปัจจุบัน อันดับของไทยตกจาก อันดับ 50 มาอยู่อันดับ 100 กว่าของโลก ซึ่งหมายความว่า มีกว่า 50 ประเทศ ที่แซงหน้าไทยไป ในช่วง 25 ปีที่ผ่านมา ในเรื่องของคุณภาพชีวิตมนุษย์ นี่เป็นตัวอย่างหนึ่ง ที่ชี้ให้เห็นถึงความตกต่ำของประเทศไทยในปัจจุบัน

สำหรับอาเซียน เมื่อ 50 ปีที่แล้ว ตอนที่ไทยริเริ่มตั้งอาเซียน เราไม่

³ ในช่วงเวลาดังกล่าวสงครามเย็นกำลังดำเนินไปอย่างเข้มข้น ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ได้รับผลกระทบ เกิดความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ระหว่างประเทศที่สนับสนุนอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยกับประเทศที่ยึดมั่นในอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ในขณะเดียวกันก็เกิดความขัดแย้งด้านดินแดนระหว่างประเทศในภูมิภาค เช่น ความขัดแย้งระหว่าง มาเลเซียและฟิลิปปินส์ ในการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนซาบะห์และซาราวัก รวมทั้งการที่สิงคโปร์แยกตัวออกจากมาเลเซีย ทำให้หลายประเทศเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นในการร่วมมือกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ดร. ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในขณะนั้น ได้มีบทบาทสำคัญในการเดินทางไปเจรจาไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ และได้เชิญรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศของ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ มาหารือร่วมกันที่แหลมแท่น จ. ชลบุรี จนนำมาสู่การลงนามในปฏิญญากรุงเทพที่วังสราญรมย์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม ค.ศ. 1967 สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations) หรือ ASEAN จึงถือกำเนิดขึ้น

ประเทศที่ร่ำรวยที่สุดในอาเซียน โดยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product—GDP) ต่อคนต่อปี สูงถึง 70,000 เหรียญสหรัฐ บรูไนประมาณ 30,000 เหรียญสหรัฐ ส่วนมาเลเซียตอนนี้แตะ 10,000 เหรียญสหรัฐต่อคนต่อปีไปแล้ว ในขณะที่ GDP ต่อคนต่อปีของไทย แค่ 5,000 เหรียญสหรัฐเท่านั้น เราจึงตกมาอยู่อันดับ 4 ของอาเซียน และถ้าหากไทยยังคงจมปลักอยู่กับวิกฤต ในอนาคต ไทยอาจจะตกไปอยู่อันดับ 5 อันดับ 6 หรืออาจจะตกไปเป็นที่โหล่ของอาเซียนก็เป็นได้

และนี่ก็คือสถานการณ์ด้านต่างประเทศของไทย ที่ตกต่ำลงไป พร้อมกับการตกต่ำของประเทศไทยในทุกๆ เรื่อง ถึงเวลาแล้ว ที่เราจะต้องปฏิรูปประเทศไทย ถึงเวลาแล้ว ที่เราจะต้องพลิกฟื้นให้ประเทศไทยกลับมารุ่งโรจน์อีกครั้งหนึ่ง ถ้าเราอยากให้ลูกหลานเราอยู่ดีกว่านี้ มีชีวิตที่ดีกว่านี้ เราจะต้องรีบพลิกฟื้นประเทศไทย เรายอมรับไม่ได้ในสถานะที่เป็นอยู่ขณะนี้ ซึ่งจะถอยหลังลงคลองไปทุกวัน

ดังนั้น เราจะปฏิรูปประเทศไทยอย่างไร โดยเฉพาะเราจะปฏิรูปการต่างประเทศของไทยให้กลับมาโดดเด่น และช่วยให้ประเทศกลับมารุ่งเรืองได้ นี่คือโจทย์สำคัญ

ขณะนี้ผมขอเสนอเรื่องการปฏิรูปประเทศในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แต่มีอีกเรื่องหนึ่ง ที่สำคัญอย่างยิ่งที่หลายคนมองข้าม คือการปฏิรูปการต่างประเทศ นโยบายต่างประเทศ และการทูตของไทย ผู้เขียนได้วิเคราะห์การต่างประเทศของไทย จากอดีตที่เคยรุ่งเรือง มาสู่ยุคปัจจุบันโดยเฉพาะในช่วงกว่า 10 ปีที่ผ่านมา ที่การต่างประเทศของไทยตกต่ำลงอย่างมาก พร้อมๆ กับการตกต่ำลงของประเทศไทยในทุกๆ เรื่อง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการปฏิรูป และพลิกฟื้นประเทศไทยให้กลับมารุ่งโรจน์อีกครั้งหนึ่ง

ดังนั้น เราจะปฏิรูปประเทศไทยอย่างไร โดยเฉพาะเราจะปฏิรูปการต่างประเทศของไทย ให้กลับมาโดดเด่น และช่วยให้ประเทศกลับมารุ่งเรืองได้อย่างไร โดยผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

2. ยุทธศาสตร์ Grand Strategy

สิ่งสำคัญที่ขาดหายไปจากนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงกว่า 10 ปี ที่ผ่านมาก็คือ การขาด Grand Strategy หรือยุทธศาสตร์ขนาดใหญ่ เป็นยุทธศาสตร์ชาติ เป็นแผนแม่บทด้านการต่างประเทศ ทำให้เราขาดนโยบายต่างประเทศในเชิงรุก ขาดการผลักดันความคิดริเริ่มใหม่ๆ จึงทำให้การทูตและการต่างประเทศไทยหยุดนิ่ง ทำให้ไทยสูญเสียบทบาทในอาเซียน สูญเสียการเป็นศูนย์กลางในภูมิภาค และสูญเสียความสำคัญในสายตาประชาคมโลก และมหาอำนาจ

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการปฏิรูปการต่างประเทศของไทย ด้วยการจัดทำ Grand Strategy ทางด้านนโยบายต่างประเทศ โดยจะต้องมีการกำหนดแนวทางหลักๆ เป็นภาพรวม และภาพกว้าง ต้องมีการผลักดันยุทธศาสตร์และนโยบายในเชิงรุกคือ จะต้องมียุทธศาสตร์สำหรับบทบาทของไทยในเวทีพหุภาคีต่างๆ โดยเฉพาะในเวทีอาเซียน จะต้องมีนโยบายในเชิงรุกในการปรับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก และจะต้องมียุทธศาสตร์ในเชิงรุกกับมหาอำนาจ และภูมิภาคอื่นๆ ด้วย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การทูตเชิงสุจริต

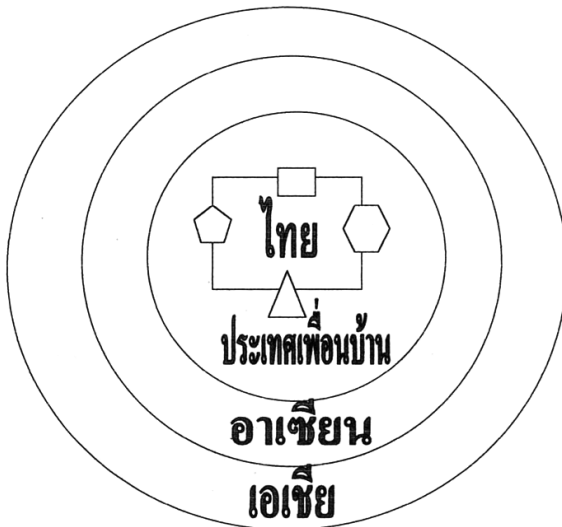
Grand Strategy ของไทยจะต้องมุ่งแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในอดีต คือ จะต้องไม่เป็น “การทูตเชิงธุรกิจ” หรือ “การทูตเชิงทุจริต” แต่การทูตในยุคใหม่ของไทย จะต้องเป็น “การทูตเชิงสุจริต” ที่เน้นผลประโยชน์แห่งชาติเป็นที่ตั้งอย่างแท้จริง รวมทั้งเน้นหลักธรรมาภิบาลในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย ที่เป็นกระบวนการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีพื้นที่การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

2.2 นโยบายทางสายกลาง

Grand Strategy ของไทย จะต้องมีลักษณะสมดุล เน้นนโยบายทางสายกลางคือ ต้องไม่มีนโยบายแบบสุดโต่ง ในบางสมัย รัฐบาลในอดีตของไทยมีนโยบายสุดโต่ง ทำหลายเรื่องมากเกินไป แต่ขณะเดียวกัน ต้องไม่มีลักษณะแบบหยุดนิ่งแบบสุดโต่ง นโยบายสายกลางยังหมายถึง การมียุทธศาสตร์การสร้าง

คุณภาพแห่งอำนาจ ไม่ใกล้ชิดกับมหาอำนาจใดมากเกินไป นโยบายสายกลาง ยังหมายถึง การสร้างสมดุลระหว่างการเป็นพลเมืองโลกที่ดีกับการเป็นเพื่อนบ้านที่ดีด้วย

2.3 นโยบายส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางของภูมิภาค

Grand Strategy ของไทย จะต้องเน้นจุดแข็งของไทย คือผลักดันให้ไทย เป็นศูนย์กลางหรือเป็น Hub ของประชาคมอาเซียนและของภูมิภาค ไทยโชคดี ที่มีที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์ที่อยู่ตรงกลางอาเซียน การพัฒนาเส้นทางการคมนาคม ขนส่งเชื่อมโยงระหว่างประเทศในภูมิภาค โดยเฉพาะในบริเวณภาคพื้นทวีปของ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงต้องผ่านไทยทั้งหมด ไทยคือสี่แยกอาเซียน ไทยจึงมีศักยภาพในการเป็น Hub ของประชาคมอาเซียน

2.4 นโยบายส่งเสริมการเป็นประเทศผู้ประสานงาน

สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยคือ เราสามารถเข้ากับใคร ก็ได้ไทยจึงสามารถที่จะมีบทบาทเด่นในเวทีภูมิภาคและเวทีโลกได้ ในฐานะเป็น ตัวกลางประสานงานหรือที่เรียกว่า Coordinator ทั้งในฐานะตัวกลางประสาน ความร่วมมือ และเป็นตัวกลางประสานรอยร้าว และตัวกลางประสานจัดการ

ความขัดแย้งระหว่างประเทศต่าง ๆ ไทยควรแสดงบทบาทเป็นตัวกลางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างจีนกับหลายประเทศสมาชิกของอาเซียน

2.5 ยุทธศาสตร์หลายระดับ (Multi-Track Strategy)

ยุทธศาสตร์ใหญ่อีกประการคือ ไทยควรจะดำเนินยุทธศาสตร์ที่เรียกว่า ยุทธศาสตร์หลายระดับ หรือ Multi-Track Strategy คือการดำเนินนโยบายระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับทวิภาคี ไปพร้อม ๆ กัน โดยจะต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของระดับต่าง ๆ และประสานให้นโยบายในระดับต่าง ๆ เกื้อกูลและส่งเสริมซึ่งกันและกัน ให้มีเอกภาพบูรณาการไปในทิศทางเดียวกัน

2.6 นโยบายส่งเสริมการเป็นพลเมืองโลกและเพื่อนบ้านที่ดี

ไทยควรมียุทธศาสตร์เน้นการเป็นพลเมืองโลกที่ดี แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นเพื่อนบ้านที่ดีด้วย ไทยอาจเล่นบทบาทที่โดดเด่นในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในระดับสากล ซึ่งจะทำให้ไทยเป็นพลเมืองโลกที่ดี แต่เราก็ต้องระมัดระวังผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น ต่อความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านได้ ฉะนั้นความพอดี จุดสมดุลอยู่ตรงไหน เป็นสิ่งที่ไทยจะต้องหาจุดสมดุลดังกล่าวให้ได้

2.7 นโยบายเครือข่ายระดับโลก (Global Network)

ไทยจะต้องมียุทธศาสตร์ในการสร้างเครือข่ายในระดับโลก (Global Network) โดยการผลักดันให้คนไทย ได้เข้าไปมีบทบาทในองค์กรระหว่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีตำแหน่งในระดับสูง ในองค์กรระหว่างประเทศ อาทิ เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ หรือผู้อำนวยการใหญ่องค์การการค้าโลก (World Trade Organization—WTO)⁴

2.8 กลไกนโยบายต่างประเทศ

เราจะต้องมีการปฏิรูปกลไกนโยบายต่างประเทศของไทย ให้มีความเป็นธรรมาภิบาล มีประสิทธิภาพและโปร่งใส โดยจะต้องแก้ปัญหาในเรื่อง

⁴ ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ ตัวแทนประเทศไทย เคยได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการใหญ่ขององค์การการค้าโลก ระหว่างปี ค.ศ. 2002-2005

การประสานงาน การค้าขาย และการขาดประสิทธิภาพ ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการต่างประเทศ

นอกจากนี้ จุดอ่อนสำคัญของนโยบายต่างประเทศไทยคือ การขาดสถาบันคลังสมอง (Think Tank) หรือสถาบันวิจัย ที่จะเป็นกลไกในการช่วยรัฐบาลศึกษาค้นคว้า จัดทำข้อเสนอแนะ แนวนโยบายต่างประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศมหาอำนาจ อย่างเช่นสหรัฐฯ จะเห็นได้ว่า เราขาดตรงนี้เป็นอย่างมาก ที่ผ่านมา ไทยใช้วิธีคิดในใจใช้ไหวพริบ และสัญชาตญาณในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ซึ่งการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยในลักษณะนี้ จึงขาดข้อมูลในเชิงลึก และขาดการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ทำให้นโยบายต่างประเทศไทยเป็นผลผลิตทางความคิดของคนเพียงไม่กี่คน

2.9 ยุทธศาสตร์ “สนดุ้งลม”

ในอดีต การทูตไทยมีลักษณะเด่นคือ เป็นนโยบายที่ฝรั่งเรียกว่า “สนดุ้งลม” (Bending with the Wind) โดยไทยมักจะมีไหวพริบดี ในการอ่านทิศทางลม ลู่ตามลมตามมหาอำนาจในยุคสมัยต่างๆ เช่นในสมัยล่าอาณานิคม เราลู่ตามลุ่มอังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้เรารอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้น สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เราลู่ตามลุ่มญี่ปุ่น สมัยสงครามเย็น เราลู่ตามลุ่มสหรัฐฯ แต่การที่เราเป็นนโยบาย “สนดุ้งลม” มาโดยตลอด ทำให้ไทยถูกมองว่า ไม่มีหลักการ และเก่งแต่การเอาตัวรอด ซึ่งนโยบายดังกล่าว มีประโยชน์ต่อไทยในความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ แต่ในขณะเดียวกัน ก็ทำให้ประเทศเพื่อนบ้านมองไทยอย่างไม่ไว้วางใจ นอกจากนี้ นโยบาย “สนดุ้งลม” ทำให้ไทยเน้นการพึ่งพิงมหาอำนาจมากเกินไป จนเป็นความเคยชินทางการทูต ที่เราจะต้องรีบวิ่งเข้าหามหาอำนาจ ตีสนิทกับดาวรุ่งดวงใหม่ อยู่เสมอ

2.10 นโยบายแกนหลักของกลุ่มประเทศพุทธ

จุดเด่นอีกจุดที่เราอาจจะมองข้ามไปคือ ไทยสามารถที่จะมีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางของศาสนาพุทธ และเป็นแกนนำของกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาพุทธ ในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ไทยจำเป็นต้องมีพวก มีกลุ่ม นอกจากอาเซียนแล้ว ไทยก็ไม่มีแนวร่วมธรรมชาติในเวทีระหว่างประเทศ ฉะนั้น แนวร่วมหนึ่งที่ไทยจะต้องพัฒนา คือ แนวร่วมของกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาพุทธ โดยมีไทยเป็นแกนหลัก

2.11 ยุทธศาสตร์ต่อประเทศและเวทีต่างๆ

และแน่นอน Grand Strategy ของไทย ต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ต่อประเทศต่างๆ รวมทั้งต่อเวทีพหุภาคีต่างๆ โจทย์ใหญ่ที่สุดของไทยในอนาคตคือ ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน สำหรับยุทธศาสตร์ต่อมหาอำนาจเก่า (ได้แก่ สหรัฐฯ จีน และ ญี่ปุ่น) นั้น ผู้เขียนไม่ค่อยห่วง เพราะไทยเข้ากับมหาอำนาจได้ดีอยู่แล้ว ผิดกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่เรามีปัญหามาโดยตลอด แต่โจทย์ใหญ่ของไทยในอนาคตคือ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมหาอำนาจใหม่ อาทิ บราซิล อินเดีย ตุรกี⁵ นอกจากนี้ นโยบาย “ตีสองหน้า” ของไทย ที่พยายามมีความสัมพันธ์ที่ดีกับจีนและสหรัฐฯ นั้น ก็กำลังจะเล่นยากขึ้นเรื่อยๆ ที่ผ่านมา ไทยปฏิเสธที่จะเลือกข้าง แต่ในอนาคต หากจีนกับสหรัฐฯ ชัดแย้งกันหนักขึ้น ไทยจะถูกบีบให้ต้องเลือกข้างมากขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้น ยุทธศาสตร์ไทยในอนาคต จะต้องมีการกำหนดแนวทางและมาตรการ เพื่อรองรับต่อสถานการณ์ดังกล่าว

สำหรับบทบาทไทยในเวทีพหุภาคีนั้น อาเซียนจะต้องเป็นหัวใจของยุทธศาสตร์ในเวทีพหุภาคีของไทย โดยจะต้องมีการพลิกฟื้นบทบาทนำของไทยในอาเซียน สำหรับบทบาทไทยในเวทีโลกนั้น ที่ผ่านมา ไทยแทบจะไม่มีบทบาทอะไรเลย ดังนั้น Grand Strategy เป้าหมายระยะยาวคือ ไทยจะต้องมีบทบาทมากขึ้นในโลก อาทิ ในสหประชาชาติ องค์การการค้าโลก หรือ WTO กองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ IMF และธนาคารโลก เป็นต้น รวมทั้งพยายามเข้าไปเป็นสมาชิกในเวทีพหุภาคีต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเข้าเป็นสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development—OECD) ซึ่งจะสอดคล้องกับเป้าหมายระยะยาวของไทยที่จะยกระดับให้ไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่

⁵ ประเทศดังกล่าวจัดอยู่ในกลุ่มตลาดเกิดใหม่ (Emerging Market) โดยเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความเจริญก้าวหน้า และมีโอกาสที่จะพัฒนาไปเป็นประเทศพัฒนาแล้วในระยะยาว นอกจากนี้ยังมีบทบาทในกิจการระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้นในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งเห็นได้จากกรณีที่บราซิลและอินเดีย ต่างก็เป็นสมาชิกกลุ่ม BRICS หรือการที่ตุรกีเป็นสมาชิกของกลุ่ม MIKTA เป็นต้น

2.12 นโยบายสร้างแบรนด์ประเทศไทย (Branding Thailand)

สุดท้าย Grand Strategy ของไทยจะต้องมียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศ ในอดีต ไทยมีภาพลักษณ์ที่เป็นบวกหลายด้าน อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน ภาพลักษณ์ของประเทศก็เปลี่ยนจากบวกเป็นลบมากขึ้นเรื่อย ๆ เปลี่ยนจากสยามเมืองยิ้ม เป็นสงครามกลางเมือง และความรุนแรง ภาพลักษณ์ของประเทศเสียหายอย่างหนัก

ดังนั้น Grand Strategy ด้านการต่างประเทศของไทย จะต้องมียุทธศาสตร์การเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของไทย ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Branding Thailand ในการกอบกู้ภาพลักษณ์ เสริมสร้างภาพลักษณ์ ความเชื่อมั่น และทัศนคติที่ดีของไทยในสายตาประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

3. ยุทธศาสตร์ต่อประชาคมอาเซียน

เราจะต้องปฏิรูปการต่างประเทศในหลายด้าน แต่ขณะนี้ ลำดับความสำคัญสูงสุด คือ การปฏิรูปยุทธศาสตร์ต่อประชาคมอาเซียนของไทย

ประเด็นสำคัญคือ อาเซียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อไทย ซึ่งมีอยู่หลายด้าน ดังนี้

- o ด้านการค้า อาเซียนเป็นประเทศคู่ค้าอันดับหนึ่งของไทย 25 % ของการค้าไทย เป็นการค้ากับอาเซียน
- o ด้านภาคบริการ การท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่ง โลจิสติกส์ การให้บริการทางการแพทย์ และการศึกษา ภาคบริการเหล่านี้ ไทยมีศักยภาพที่จะเป็น hub และนับวันจะมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศอาเซียนมากขึ้น
- o ด้านการลงทุน ไทยจำเป็นต้องย้ายฐานการผลิต ไปยังประเทศที่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่า มีแรงงาน มีวัตถุดิบ ซึ่งที่ผ่านมา คือการย้ายฐานการผลิตของไทยไปยังประเทศเพื่อนบ้าน
- o ด้านแรงงาน ปัจจุบันไทยขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือ ซึ่งการแก้ปัญหาของเราคือ การนำเข้าแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งก็คือจากประเทศสมาชิกอาเซียน

หากเอา GDP ของประเทศสมาชิก 10 ประเทศมารวมกัน จะมีมูลค่ากว่า 2 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ อาเซียนจึงมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 9 ของโลก และในปี ค.ศ. 2030 อาเซียนอาจจะมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 5 ของโลก อาเซียนจึงกำลังจะผงาดขึ้นมาเป็นขั้วเศรษฐกิจหนึ่งที่สำคัญของโลก เป็นมหาอำนาจเศรษฐกิจโลกในอนาคต ไทยจะได้ประโยชน์อย่างมหาศาลจากการเป็นสมาชิกอาเซียน

นอกจากนี้ อาเซียนยังเป็นเวทีทางการทูตและองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญที่สุดในภูมิภาค และอาเซียนเป็นการรวมกลุ่มที่ประสบความสำเร็จที่สุดในโลก จะเป็นรองแต่เพียงสหภาพยุโรปเท่านั้น ไทยเป็นประเทศเล็ก เราจะเสียเปรียบอย่างมาก หากเราอยู่เพียงตัวคนเดียว ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ไทยจะต้องรวมกลุ่มกับประเทศอื่นในอาเซียน เพื่อสร้างอำนาจการต่อรอง

และนี่คือเหตุผลสำคัญ ที่ไทยจะต้องให้ความสำคัญต่ออาเซียน และจะต้องมียุทธศาสตร์ในการเตรียมความพร้อม และยุทธศาสตร์ต่อประชาคมอาเซียน

อย่างไรก็ตาม ปัญหาใหญ่ของไทยคือ ขณะนี้เรายังไม่มียุทธศาสตร์ชาติ ยังไม่มีแผนแม่บทต่อประชาคมอาเซียน ไทยจึงยังไม่พร้อม และเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ที่เรากำลังจะพลาดโอกาสทอง ในการใช้อาเซียนมาเป็นตัวช่วยในการพลิกฟื้นประเทศไทย

ในขณะที่ไทยควรจะเดินหน้าและมียุทธศาสตร์ชัดเจนต่อประชาคมอาเซียน แต่ไทยกลับล้มลุกคลุกคลาน และประสบกับวิกฤตต่าง ๆ มากมาย ทำให้ไทยอ่อนแอลงอย่างมาก จนไม่สามารถมีบทบาทนำในอาเซียนได้ ประเทศไทยตกต่ำลงเรื่อย ๆ จากที่เราเคยเป็นผู้นำอาเซียน อันดับหนึ่งของอาเซียน ตอนนี้อยู่ที่อันดับ 4 ของอาเซียน และก็อาจจะตกอันดับลงไปเรื่อย ๆ

ผู้เขียนมองว่า การเตรียมความพร้อมและ การมียุทธศาสตร์ต่อประชาคมอาเซียนของไทย จะเป็นโอกาสในการพลิกฟื้นประเทศให้กลับมารุ่งโรจน์อีกครั้งหนึ่ง

จุดเริ่มต้นของการกำหนดยุทธศาสตร์ชาตินี้คือการวิเคราะห์ผลกระทบของประชาคมอาเซียนที่มีต่อไทย และวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของไทยในประชาคมอาเซียน

จุดอ่อนของไทยคือ ความอ่อนแอและความตกต่ำของไทยในทุกๆ ด้าน และคนไทยยังไม่พร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แต่ไทยก็มีจุดแข็งหลายประการในอาเซียน โดยเฉพาะการเป็นศูนย์กลางของประชาคมอาเซียน ทั้งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ และการเป็น Hub ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองความมั่นคง และสังคมวัฒนธรรมของภูมิภาค ดังนั้น ยุทธศาสตร์ของไทยคือ เราจะต้องมียุทธศาสตร์ในเชิงรุก เพื่อรองรับผลกระทบในเชิงบวก ยุทธศาสตร์ในเชิงรับหรือมาตรการการรองรับ สำหรับผลกระทบในเชิงลบ ไทยจะต้องมียุทธศาสตร์ในการแก้จุดอ่อนของประเทศ และยุทธศาสตร์ในการใช้จุดแข็งของไทย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศในประชาคมอาเซียน

วิสัยทัศน์ของไทยต่อประชาคมอาเซียนคือ การเป็นศูนย์กลางของประชาคมอาเซียน

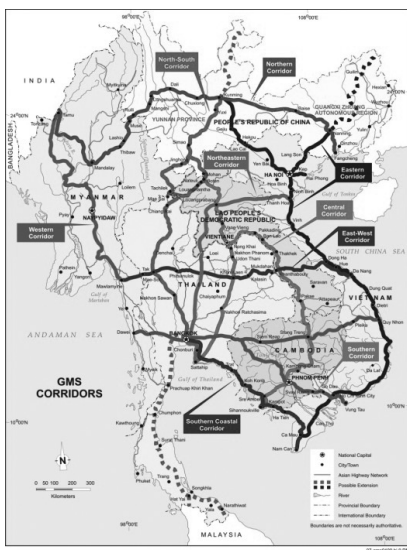
โดยยุทธศาสตร์ต่อประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนนั้น เป้าหมายหลักคือ ไทยจะเป็นประเทศแห่งสิทธิมนุษยชนในอาเซียน มีบทบาทนำในการพัฒนากลไกแก้ไขความขัดแย้ง และการจัดการปัญหาความมั่นคงในรูปแบบใหม่

สำหรับยุทธศาสตร์ต่อประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น เป้าหมายหลักคือ การทำให้ไทยเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการของอาเซียน สินค้าที่ไทยมีความพร้อม ได้เปรียบ และมีโอกาสส่งออกไปยังตลาดอาเซียนมากขึ้น ที่โดดเด่นคือ สินค้าอาหารและยานยนต์ ไทยอยู่ใน 5 อันดับแรกของโลกในการส่งออกสินค้าอาหาร⁶ ไทยจึงมีศักยภาพที่จะเป็น Hub ของสินค้าเกษตรและอาหารของอาเซียน นอกจากนี้ ไทยยังเป็น Hub ของอุตสาหกรรมยานยนต์ในอาเซียนด้วย

⁶ อาทิ ข้าว ไข่แปรรูป อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป กุ้งแช่แข็งและแปรรูป และเครื่องปรุงรส เป็นต้น

สำหรับด้านการท่องเที่ยว ไทยมีความโดดเด่นมาก โดยติดอยู่ใน 20 อันดับแรกของโลก ในแง่ของจำนวนนักท่องเที่ยว⁷ นอกจากนี้ ไทยยังเป็น ศูนย์กลางทางด้านการแพทย์ของภูมิภาค หรือที่เรียกว่า Medical Hub

ไทยโชคดีที่มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ตรงกลางอาเซียน ดังนั้น การพัฒนา เส้นทางคมนาคมขนส่งเชื่อมระหว่างประเทศอาเซียน จึงต้องผ่านไทยทั้งหมด ไทยคือ สี่แยกอาเซียน ไทยจึงมีศักยภาพในการเป็น Hub ของการคมนาคมขนส่ง ของอาเซียน รวมทั้งทางด้านโลจิสติกส์

สำหรับยุทธศาสตร์ต่อประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนนั้น เป้าหมายหลักคือ การทำให้ไทยเป็นประเทศชั้นนำทางด้านการศึกษาของอาเซียน มีบทบาทนำในด้านสวัสดิการสังคม สิทธิผู้ด้อยโอกาสและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งทางด้านการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน และการเป็น Hub ของการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมของอาเซียนด้วย

⁷ ข้อมูลปีล่าสุด (มกราคม – พฤษภาคม ค.ศ. 2019) นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมายังประเทศไทยใน มีจำนวน 16.71 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วในช่วงเวลาเดียวกัน 1.58% โดยมีนักท่องเที่ยวชาวจีนจำนวนมากที่สุด 4.81 ล้านคน รองลงมาคือนักท่องเที่ยวที่มาจากประเทศสมาชิกอาเซียน 4.07 ล้านคน

4. ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน

สำหรับยุทธศาสตร์การฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ผู้เขียนถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดสำหรับการทูตไทยในปัจจุบันและในอนาคต โดยจะเริ่มด้วยประวัติความเป็นมาของความสัมพันธ์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และจะเสนอยุทธศาสตร์ต่อประเทศเพื่อนบ้าน โดยจะเน้นยุทธศาสตร์ทวิภาคี กับยุทธศาสตร์พหุภาคี ที่จะต้องดำเนินไปด้วยกัน

สำหรับประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านนั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เรามีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะพม่า ลาว กัมพูชา แต่ประวัติศาสตร์ในช่วงหลายร้อยปีที่ผ่านมา เป็นเรื่องของสงครามและความขัดแย้งมาโดยตลอด จนเมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง ที่ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเริ่มที่จะเป็นมิตรและเริ่มมีความร่วมมือกัน

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านก็ยังมีกลุ่ม ๆ ดอน ๆ มาโดยตลอด โดยเฉพาะความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ซึ่งได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง 2 เรื่องใหญ่ คือ เหตุการณ์เผาสถานทูตไทยในกรุงพนมเปญ เมื่อปี ค.ศ. 2003 และความขัดแย้งและการปะทะกัน ตามแนวพรมแดนอันสืบเนื่องมาจากข้อพิพาทเรื่องพื้นที่ทับซ้อนที่บริเวณเขาพระวิหาร ซึ่งปะทุขึ้นในปี ค.ศ. 2009 ไทยยังมีปัญหากับประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ที่ยังไม่แตกออกอีกมาก โดยเฉพาะปัญหาความไม่ไว้วางใจระหว่างกัน และปัญหาการปักปันเขตแดน ที่เป็นระเบิดเวลารออยู่

ดังนั้น ปัญหาสำคัญที่สุดของการทูตไทยและนโยบายต่างประเทศไทย คือ ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปฏิรูปยุทธศาสตร์ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านใหม่ โดยยุทธศาสตร์ใหม่ต้องมีลักษณะบูรณาการ เป็นยุทธศาสตร์หลายช่องทาง ทั้งทวิภาคีและพหุภาคี ยุทธศาสตร์ทวิภาคีจะต้องเสริมด้วยยุทธศาสตร์พหุภาคี และต้องประสานให้ไปในทิศทางเดียวกัน และส่งเสริมเกื้อกูลกัน

ยุทธศาสตร์ทวิภาคีกับยุทธศาสตร์อาเซียน จะต้องเกื้อกูลกัน ถ้าความสัมพันธ์ทวิภาคีไทยกับประเทศเพื่อนบ้านดี จะช่วยให้อาเซียนเจริญก้าวหน้าในขณะเดียวกัน ถ้าอาเซียนมีความเจริญก้าวหน้าเป็นประชาคมอาเซียน มีความ

ร่วมมือกันอย่างเข้มข้น จะช่วยทำให้ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านดีขึ้นไปด้วย เพราะฉะนั้น ทวิภาคีเสริมอาเซียน และอาเซียนก็เสริมทวิภาคี

สำหรับยุทธศาสตร์ไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในระดับทวิภาคีนั้น เรื่องสำคัญคือ การฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ยุทธศาสตร์ระยะยาวจะต้องแก้ปัญหาคือ ความขัดแย้งและความไม่ไว้วางใจกัน ซึ่งมีสาเหตุหลายประการ ดังนี้

ประการแรก ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านยังไม่ลืมประวัติศาสตร์ เรายังพูดเอาประวัติศาสตร์มาตีแบดกัน ด้วยการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์และสงคราม

ประการที่สอง ซึ่งสัมพันธ์กับประการแรกคือ การรื้อฟื้นลัทธิชาตินิยมปลุกระดมคนไทยให้เกลียดประเทศเพื่อนบ้านมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการสวนกระแสการเป็นประชาคมอาเซียนเป็นอย่างมาก เรายังมองประเทศเพื่อนบ้านเป็นศัตรูและยังไม่ไว้วางใจกัน

ประการที่สาม ประเทศเพื่อนบ้านก็ไม่ไว้วางใจไทยเช่นกัน และหวาดระแวงว่า ไทยจะพยายามครอบงำทางเศรษฐกิจ นักธุรกิจไทยในสายตาประเทศเพื่อนบ้าน ถูกมองเป็นลบมาก ถูกมองว่า ตักตวงผลประโยชน์และเป็นนักขวยโอกาส

ประการที่สี่ เรื่องวัฒนธรรม ซึ่งในช่วงที่ผ่านมา วัฒนธรรมไทยในลักษณะวัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) คือ เพลง ภาพยนตร์ ละครทีวี ที่ได้รับความนิยมในประเทศเพื่อนบ้านมาก แต่ในขณะเดียวกัน ประเทศเพื่อนบ้านก็มองว่า ไทยกำลังครอบงำทางวัฒนธรรม

ดังนั้น ไทยจะต้องมียุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาจากเหง้าเหล่านี้ นอกจากนี้ สิ่งที่จะต้องทำควบคู่กันไปคือ การส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับประชาชน และแก้ปัญหาพรมแดนพื้นที่ทับซ้อนกันอย่างบูรณาการ

สำหรับยุทธศาสตร์พหุภาคีนั้น แบ่งเป็น 2 ยุทธศาสตร์ย่อยคือ ยุทธศาสตร์อนุภูมิภาค และยุทธศาสตร์อาเซียน

สำหรับยุทธศาสตร์อนุภาคนั้น ไทยจะต้องผลักดันกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคต่างๆ ให้พัฒนาการไปอย่างเป็นรูปธรรม กรอบความร่วมมือที่สำคัญได้แก่ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyaya-

wady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy—ACMECS) ที่ไทยเป็นคนริเริ่มจัดตั้งขึ้น น่าจะเป็นกลไกที่เป็นประโยชน์ต่อไทย นอกจากนี้ ก็มีการริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลาย สาขาทาง วิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation—BIMSTEC) ที่จะเชื่อมไทยกับพม่าและประเทศ ในเอเชียใต้ และยังมีกรอบอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-Region—GMS) ไทยจะต้องเอาจริงเอาจังกับกรอบอนุภูมิภาคเหล่านี้ เพื่อที่จะ ใช้เป็นกลไกสำคัญในการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน

สำหรับยุทธศาสตร์พหุภาคีอาเซียนนั้น ถ้าอาเซียนบูรณาการและเป็น ประชาคมได้สำเร็จ จะช่วยให้ความสัมพันธ์ไทยกับเพื่อนบ้านดีขึ้น

ไทยจึงต้องมียุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างประชาคมอาเซียน ด้วยการ เสริมสร้างประชาคมย่อยทั้ง 3 ประชาคมให้สำเร็จ เพื่อช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ กับประเทศเพื่อนบ้าน

ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community—APSC) เรื่องสำคัญคือ การป้องกันและแก้ไขความขัดแย้ง ความ ร่วมมือในการจัดการปัญหาความมั่นคงในรูปแบบใหม่ ซึ่งถ้า APSC ก้าวหน้า จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะกลไกป้องกัน และแก้ไขความขัดแย้ง จะมีประโยชน์มาก คือถ้าไทยสามารถส่งเสริมพัฒนาให้ กลไกมีประสิทธิภาพ จะช่วยในการจัดการความขัดแย้งระหว่างไทย กับประเทศ เพื่อนบ้านได้

สำหรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community— AEC) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว ตรงนี้ถ้าเราทำสำเร็จ ประเทศสมาชิก อาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ได้ประโยชน์จาก AEC ได้ประโยชน์จากการติดต่อค้าขาย กัน การลงทุน และการเคลื่อนย้ายแรงงาน จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติใหม่ ต่อประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นสมาชิกอาเซียนด้วยกัน ทำให้ความหวาดระแวง และความไม่ไว้วางใจกันลดลง

ส่วนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอาเซียน ไทยกำลังผลักดันที่จะเชื่อม โครงสร้างพื้นฐานกับประเทศเพื่อนบ้าน จะสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่งติดต่อ

เชื่อมกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งในระยะยาว จากการที่เรามีเส้นทางติดต่อไปมาหาสู่กัน จะช่วยให้ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น

สำหรับประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community—ASCC) นั้น เรื่องสำคัญคือ การพัฒนามนุษย์ สวัสดิการสังคม สิทธิผู้ด้อยโอกาส สิ่งแวดล้อม และการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ซึ่งถ้าอาเซียนทำสำเร็จในเรื่องต่างๆ เหล่านี้ จะเป็นประโยชน์มาก ทำให้ไทยกับเพื่อนบ้านใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเราสร้างอัตลักษณ์อาเซียนได้สำเร็จ ปัญหาความขัดแย้งไทยกับเพื่อนบ้าน จะแก้ได้ง่ายขึ้นมาก เราจะเลิกหวาดระแวงกัน ไทยกับเพื่อนบ้านจะมองเป็นพวกเดียวกัน

และที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์อาเซียนคือ การปรับทัศนคติของคนไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน ตราบใดที่คนไทยมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อประเทศเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านก็จะไม่ดีไปด้วย เราจะต้องปรับทัศนคติคนไทยใหม่ ให้มองเพื่อนบ้านเป็นมิตรเป็นพวกเดียวกับเรา ถ้าเราทำตรงนี้สำเร็จ เราจะสามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และประสบความสำเร็จในการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างยั่งยืนและอย่างแน่นอน

5. ยุทธศาสตร์ต่อมหาอำนาจ

ในอนาคต ไทยควรมีเป้าหมาย 3 เป้าหมายใหญ่ต่อมหาอำนาจ ดังนี้

เป้าหมายแรก คือ การดึงมหาอำนาจมาช่วยไทยในยุทธศาสตร์ใหญ่ของเราในเรื่อง Thailand 4.0 มหาอำนาจเป็นประเทศชั้นนำในด้าน 4.0 ไม่ว่าจะเป็นเรื่องนวัตกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเศรษฐกิจดิจิทัล มหาอำนาจจะช่วยให้ไทยได้มากในเรื่องเหล่านี้ และที่เกี่ยวข้องกันอีกเรื่อง คือ โครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก (Eastern Economic Corridor—EEC) ซึ่งไทยก็ต้องการให้มหาอำนาจมาลงทุนใน EEC เป็นอย่างมาก

เป้าหมายที่สอง คือ การที่ไทยต้องการจะเป็นศูนย์กลางของอาเซียน หรือเป็น Hub ของ AEC ดังนั้น เป้าหมายของไทย คือ จะต้องทำให้มหาอำนาจมองเห็นจุดนี้ว่า ไทยมีศักยภาพที่จะเป็น Hub ของอาเซียน และจะได้ใช้ไทยเป็นประตูสู่อาเซียน

และเป้าหมายที่สามของไทย คือ การถ่วงดุลมหาอำนาจ ในช่วงที่ผ่านมา ไทยเข้าหาจีนอย่างชัดเจน ซึ่งการเอียงเข้าหาจีนจนมากเกินไป ทำให้ไทยสูญเสียอำนาจในการต่อรอง โดยจีนอาจจะมองว่า ไทยไปไหนไม่รอด ต้องพึ่งจีนอย่างเดียว สหรัฐฯ ก็กดดันไทย ในสถานการณ์เช่นนี้ จึงทำให้ไทยสูญเสียอิสรภาพทางการทูต ดังนั้น ยุทธศาสตร์ใหม่ของไทย คือ จะต้องพยายามสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจให้เกิดขึ้นใหม่ โดยเฉพาะการเล่นเกมถ่วงดุลอำนาจ ด้วยการดึงเอามหาอำนาจต่าง ๆ มาถ่วงดุลกัน เพื่อไม่ให้มหาอำนาจใด มาครอบงำอาเซียนหรือครอบงำเศรษฐกิจของไทย และมียุทธศาสตร์ผสมผสานระหว่างยุทธศาสตร์การปฏิสัมพันธ์ (Engagement) กับยุทธศาสตร์การถ่วงดุล (Balancing)

จีนผงาดขึ้นมาน่ากลัว และมีแนวโน้มจะครอบงำเศรษฐกิจอาเซียนและเศรษฐกิจของไทย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ไทยจะต้องดึงสหรัฐฯ มาถ่วงดุลจีน และดึงมหาอำนาจอื่นๆ มาถ่วงดุลจีนด้วย โดยเฉพาะ ญี่ปุ่น อินเดีย รัสเซีย ออสเตรเลีย และเกาหลีใต้ เป็นต้น

6. ยุทธศาสตร์สร้างแบรนด์ประเทศไทย (Branding Thailand)

ข้อเสนอการปฏิรูปการต่างประเทศของไทยอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญมาก คือ การปฏิรูปยุทธศาสตร์การเสริมสร้างภาพลักษณ์ของไทย หรือที่เรียกว่า ยุทธศาสตร์ branding Thailand

ไทยจะต้องมียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศ ในอดีตไทยมีภาพลักษณ์ที่เป็นบวกหลายด้าน เป็นสยามเมืองยิ้ม ภาพลักษณ์ที่ดีในด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยว และไมตรีจิตของคนไทย เป็นฐานการผลิตที่น่าลงทุน รวมทั้งสินค้า made in Thailand

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ภาพลักษณ์ของประเทศได้เปลี่ยนจากบวกเป็นลบมากขึ้นเรื่อยๆ เปลี่ยนจากสยามเมืองยิ้ม เป็นสงครามกลางเมือง และความรุนแรง ภาพลักษณ์ของประเทศเสียหายอย่างหนัก ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม นับเป็นการบั่นทอนความเชื่อมั่นของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้าง brand Thailand เป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น การต่างประเทศของไทย จะต้องมีการปฏิรูปยุทธศาสตร์การเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า branding Thailand โดยจะต้องมีทั้งมาตรการระยะสั้นและระยะยาว ในการกอบกู้ภาพลักษณ์ เสริมสร้างภาพลักษณ์ ความเชื่อมั่น และทัศนคติที่ดีของไทย ในสายตาประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยยุทธศาสตร์ดังกล่าวต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้

6.1 Theme และภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนา

ไทยจะต้องกำหนด Theme ของการสร้างภาพลักษณ์ของประเทศในระยะยาวที่ชัดเจน ภาพลักษณ์ในแง่บวกของไทย คือ ความเป็นสยามเมืองยิ้ม เป็นประเทศที่สงบ สันติ มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีความเป็นมิตร และวัฒนธรรมที่ดีงาม ส่วนภาพลักษณ์ในแง่ลบ คือ เหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมือง การเป็นศูนย์กลางการค้ามนุษย์ ศูนย์กลางการค้ายาเสพติด ศูนย์กลางการค้าบริการทางเพศ การละเมิดสิทธิมนุษยชน การคอร์รัปชัน และการฉ้อฉลและฉ้อโกงในสังคมไทย ไทยจึงจะต้องมียุทธศาสตร์ในการกอบกู้ภาพลักษณ์ โดยเฉพาะการจัดภาพลักษณ์ในแง่ลบให้หมดไป และในระยะยาวจะต้องมียุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างภาพลักษณ์ในแง่บวกให้เกิดขึ้นในสายตาประชาคมโลก

แนวทางหลักในการสร้างภาพลักษณ์นั้น ภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาของไทย ผู้เขียนขอเสนอภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนา ที่เน้นลักษณะพิเศษของไทย ความเป็นไทย การที่ไทยมีตำแหน่งทางภูมิศาสตร์เป็นศูนย์กลางของอาเซียน การเป็นศูนย์กลางศาสนาพุทธ ไทยเป็นศูนย์กลางในหลาย ๆ ด้าน เช่น ศูนย์กลางทางการศึกษา ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ศูนย์กลางทางด้านวัฒนธรรม และศูนย์กลางอาหารของโลก เป็นต้น

6.2 กลุ่มเป้าหมาย

สำหรับกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินยุทธศาสตร์เสริมสร้างภาพลักษณ์ของไทยนั้น นักท่องเที่ยว นักลงทุน นักธุรกิจ และสื่อต่างประเทศ น่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญที่สุด โดยนักท่องเที่ยวจำนวน 40 ล้านคน จะเป็นกระบอกเสียงสำคัญ ในการสร้างภาพลักษณ์ของไทย ดังนั้น น่าจะมียุทธศาสตร์ในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้อย่างเต็มที่

6.3 สื่อมวลชน

จะต้องมียุทธศาสตร์การปฏิสัมพันธ์กับสื่อต่างประเทศ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ภาพลักษณ์ของไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤติการเมืองเป็นอย่างมาก สื่อต่างประเทศลงข่าวเกี่ยวกับวิกฤติการเมืองไทยไปในทางลบมาก ทำให้ภาพลักษณ์ของไทยได้รับผลกระทบอย่างมาก จากสยามเมืองยิ้ม กลายเป็นสงครามชนชั้น

ในช่วงเกิดวิกฤติการเมือง ชาวในประเทศไทยได้แพร่ออกไปทางสื่อต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะสื่อต่างประเทศ ทั้งทางอินเทอร์เน็ต สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ ข้อมูลทั้งข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และเป็นข้อมูลที่บิดเบือน ซึ่งโดยภาพรวม ภาพลักษณ์ของไทยได้รับผลกระทบอย่างมาก แต่รัฐบาลก็ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ทันเวลา ในการสร้างความเข้าใจกับประชาคมโลกได้

ไทยควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างภาพลักษณ์เป็นการเฉพาะ สำหรับแต่ละสื่อ แต่ละช่องทาง อาทิ การมียุทธศาสตร์การเสริมสร้างภาพลักษณ์ของไทยผ่านทางภาพยนตร์ ยุทธศาสตร์ผ่านทางโทรทัศน์ เพลง ชุมชนไทยในต่างประเทศ ร้านอาหารไทย และอินเทอร์เน็ต และเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น

6.4 เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media)

อินเทอร์เน็ตกำลังมีบทบาทมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะ Social Media เช่น Facebook ที่ในปัจจุบันมีคนไทยใช้กว่า 60 ล้านคน ในจำนวนนี้มีคนที่ใช้ภาษาต่างประเทศได้เป็นอย่างดีอยู่เป็นจำนวนมาก และสามารถเชื่อมโยงกับประชาคมโลกได้ ดังนั้น คนกลุ่มนี้จะเป็นประโยชน์อย่างมาก ในการสร้างภาพลักษณ์ของไทย สื่อภาคประชาชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง จึงควรให้ความสำคัญ ในการกำหนดยุทธศาสตร์การให้ข้อมูลกับคนกลุ่มนี้ รวมถึงยุทธศาสตร์ในการสร้างภาพลักษณ์ผ่านอินเทอร์เน็ต

6.5 การทูตสู่สาธารณะชน (Public Diplomacy)

นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างภาพลักษณ์ของไทย และการสร้าง Branding Thailand จะต้องมีการรณรงค์การเข้าถึงประชาชนในประเทศต่าง ๆ ด้วยการใชการทูตสู่สาธารณะชน หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Public Diplomacy

การทูตสู่สาธารณชนจะเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการเสริมสร้างภาพลักษณ์ ไทยควรมียุทธศาสตร์การทูตสู่สาธารณชนที่เป็นรูปธรรม จะต้องมียุทธศาสตร์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม หรือสาธารณชนในต่างประเทศ และรัฐบาลไม่ควรดำเนินการทูตสู่สาธารณชนแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ควรจะใช้ภาคประชาชนของไทย ในการดำเนินการทูตสู่สาธารณชนร่วมกับรัฐบาล ซึ่งจะมีลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างภาคประชาชนของไทยกับภาคประชาชนในต่างประเทศ

เป้าหมายหลักคือ การสร้างความร่วมมือกับภาคประชาชนของไทย ในการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของไทย สู่ภาคประชาชนในต่างประเทศ ในบางครั้ง ความสัมพันธ์ระหว่างภาคประชาชนกับภาคประชน จะมีประสิทธิภาพมากกว่า ในการสร้างภาพลักษณ์ เพราะเป็นที่ตระหนักดีว่า หากรัฐบาลดำเนินมาตรการ ในการเสริมสร้างภาพลักษณ์มากเกินไป อาจจะถูกมองจากภาคประชาชนในต่างประเทศว่า เป็นการโฆษณาชวนเชื่อ ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอว่า รัฐบาลควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการสร้างความร่วมมือกับภาคประชาชนของไทยในการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของไทย ให้ปรากฏในสายตาประชาคมโลก ซึ่งจะเป็นเป้าหมายในระยะยาวต่อไป

7. บทสรุป

กล่าวโดยสรุป บทความนี้ ได้นำเสนอข้อเสนอการปฏิรูปการต่างประเทศของไทย โดยเน้นการจัดทำยุทธศาสตร์ในลักษณะ Grand Strategy ปฏิรูปยุทธศาสตร์ต่ออาเซียน ยุทธศาสตร์ต่อประเทศเพื่อนบ้าน ยุทธศาสตร์ต่อมหาอำนาจ รวมทั้งยุทธศาสตร์ Branding Thailand โดยทิศทางการต่างประเทศของไทยในอนาคตควรจะเน้น 4 เรื่อง คือ

เรื่องที่ 1 คือ การทูตไทยในยุค Thailand 4.0 ไทยควรใช้การทูตให้เป็นประโยชน์ ในการทำให้ไทยเดินหน้าสู่ Thailand 4.0 โดยเฉพาะการดึงประเทศมหาอำนาจ มาลงทุนในโครงการ 4.0 ของไทย

เรื่องที่ 2 คือ การทำให้ไทยเป็นศูนย์กลางของอาเซียน ซึ่งจะต้องมีการทูตในเชิงรุก ต่อประเทศเพื่อนบ้าน สำหรับบทบาทของไทยในอาเซียน ก็ดู

แผ่ลงไปมาก ไทยจะมีบทบาทโดดเด่นในอาเซียนในทุกๆ 10 ปี คือ ตอนที่ไทยเป็นประธานอาเซียน ซึ่งไม่ควรเป็นเช่นนั้น ไทยควรจะเป็น active ในอาเซียนทุกปี เรื่องใหญ่ที่ไทยควรผลักดัน คือ เรื่องอาเซียน 4.0 การเชื่อมโยงอาเซียน และการผลักดันให้อาเซียนเป็นแกนกลางของสถาปัตยกรรมในภูมิภาค

สำหรับเรื่องที่ 3 คือ ยุทธศาสตร์การถ่วงดุลอำนาจมหาอำนาจ ไทยจะต้องริบหาสูตรการถ่วงดุลอำนาจที่ลงตัว ที่ทำให้เกิดดุลยภาพแห่งอำนาจอย่างแท้จริง และผสมผสานยุทธศาสตร์ปฏิสัมพันธ์และยุทธศาสตร์ถ่วงดุลอย่างลงตัว

สำหรับเรื่องสุดท้าย ที่จะเป็นการปฏิรูปการต่างประเทศของไทยในระยะยาว คือ การที่ไทยจะต้องจัดทำยุทธศาสตร์ 20 ปี การต่างประเทศของไทย โดยยุทธศาสตร์ดังกล่าว จะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์อื่นๆ อาทิ ยุทธศาสตร์ Thailand 4.0 การจะทำให้ไทยเป็นประเทศร่ำรวยภายใน 20 ปี และยุทธศาสตร์การจะทำให้ไทยเป็นประเทศมหาอำนาจระดับกลางหรือ Middle Power ในอีก 20 ปี ข้างหน้าด้วย

